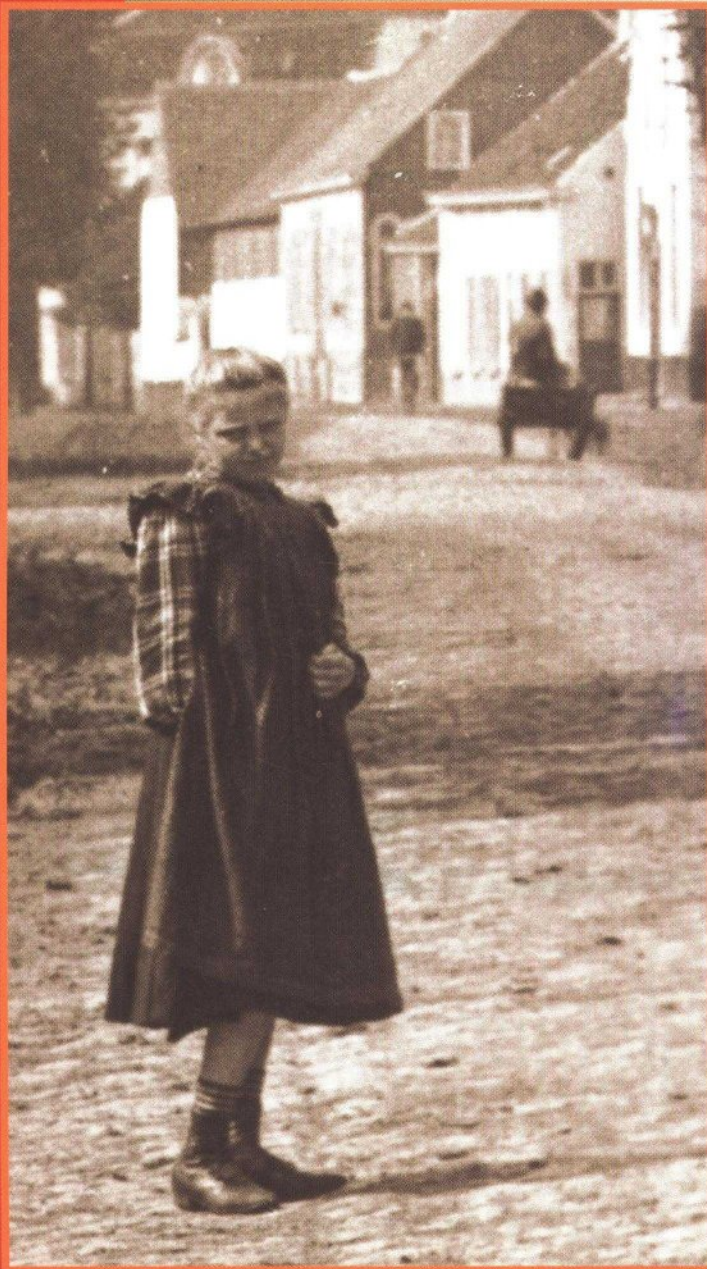

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 2
<i>Wies Creve en Luc. De Maesschalck</i>	
Het Apart Geval	p. 5
<i>Raymond De Caluwé</i>	
Henri Van Laere	p.6
<i>Wies Creve</i>	
1914 - 1918 Tekenkunst van het Front	p.9
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Ik wille nen lekstok	p.11
<i>Paul Hesters</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

Geachte leden,

Het **jaarboek 2013** werd gunstig onthaald. Met zes verschillende artikels vonden de meeste lezers wel iets van hun gading. Het was de eerste keer in jaren dat ondergetekende volledig instond voor het boek. We konden zo nog eens aan den lijve ondervinden hoeveel werk daar in kruipt. Vandaar ook onze waardering voor het werk dat **Eddy Van Acker** er al die jaren voor gepresteerd heeft. Eveneens dank aan al de mensen die meegewerkt hebben aan de artikels en aan die, die het jaarboek bedeed hebben. En een bijzonder woord van dank gaat naar mevrouw **Rita Meskens** voor haar werkkraft en haar kundigheid bij het drukken.

Wies Creve heeft met zijn boeiende artikel over het **Wachtebeekse dialect** een rijke – zelfs universitaire – bron aangeboord. Op 5 december 2013 woonden we in het KANTL een lezing bij over de zuid-westelijke Meetjeslandse dialecten. Ze werd gehouden door doctor Frans De Brabandere, schrijver van het standaardwerk "Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk", en ingeleid door professor Magda De Vos van de UGent. Dit is een duidelijk bewijs van de universitaire belangstelling voor de dialecten. Voeg daarbij de contacten van Wies met emeritus-professor Taelde-man, eveneens van de vakgroep Germaanse filologie, en de vele reacties en aanvullingen van onze leden op Wies' artikel en misschien kunnen we het straks hebben over een nieuwe universitaire carrière.

Nog jaren na het verschijnen in onze tijdschriften en jaarboeken, sijpelen in onze e-mails **vragen** binnen **over sommige artikels**. Zo hadden we een vraag van dhr. H. Van Peteghem naar onze publicaties over WO I, vraag die tot zijn volle tevredenheid vervuld werd. Een ander onderwerp dat aan bod kwam waren de beerschippers (artikels gepubliceerd in 1977!) waarover dhr. L. Peleman nog bijkomende informatie vroeg, maar ook verschaftte.

Ons werkgebied Wachtebeke-Winkel belet niet dat er ook bredere belangstelling kan en mag zijn voor wat in een groter deel van Vlaanderen gebeurde. Zo was er op 1 december 2013 in Waterlandkerkje (Zeeuws-Vlaanderen) een boeiende uiteenzetting over **vrijbuitelij** op het **einde van de 16^e eeuw**, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, door de Kortrijkse historicus Tim Piceur. De organisatie berustte bij het Historisch Genootschap van het Meetjesland.

Behalve de herdenking in 2014-2018 van de Grote Oorlog (1914-1918), periode die voor onze kring uitvoerig behandeld zal worden door onze secretaris Luc, zijn er nog andere zaken te herdenken, o.a. in 2015, de 200^e verjaardag van de (kortstondige) vereniging van (het latere) België en Nederland onder **Willem I**. Ook daarmee is men bezig in beide landen.

In de wereld van ons **museum** is er eveneens beweging. Zo is er de vraag van het gemeentebestuur om een lijst aan te leggen van het "funerair" erfgoed van Wachtebeke en Overslag. Dit is een taak voor onze museumverantwoordelijke, **Roger Creve**, en ondergetekende, gepland voor de nabije toekomst.

Van **Carlos David**, jongste zoon van onze betreurende Cesar, kregen we zes gietijzeren grafkruisen en een doopkleed. Twee kruisen behielden we voor ons museum; vier kruisen en het doopkleed werden geschonken aan zusterverenigingen voor hun museum.

Tot slot iets over het vele werk door **Guido Van Kerckhove** en **Bea Haemers** gepresteerd. Elk jaar komen er talrijke vragen binnen over afstamming e.d. Hun uitstraling naar buiten toe (niet-leden) is niet gering en, aan de reacties te oordelen, onverdeeld positief.

Den Dhust zat zondag 5 januari meer dan goed vol. Te wijten aan de nieuwjaarsreceptie? Proficiat aan de ganse ploeg – en dat zijn er heel wat – die het ganse jaar door zorgt dat alles vlekkeloos en oergezellig verloopt.

Guy Hoebeke

Nieuws van de Redactie

Wies Creve en Luc. De Maesschalck

EEN BLUNDER VAN FORMAAT !

In ons tijdschrift nr. 3 van 2013 verschenen op blz. 4 en 5 de "Oorlogsherinneringen van ons medelid Marcel Geldof". Een nog grotere "kemel" kon ikzelf, als overnemer van het ingezonden stuk, heel moeilijk ooit schieten. Waar ik het toen heb gehaald om over Marcel te spreken, terwijl ik toch eigenlijk goed moest weten dat het om **MAURICE** ging, ontgaat mij volkomen. Erger is nog: ik heb het artikel zelf een paar keer doorgenomen om eventuele tikfouten te corrigeren! Ik kan niet anders dan beschaamd mijn duidelijk verward hoofd buigen en mijn excuses aanbieden aan de familie, aan de nog levende oude vrienden van Maurice en aan al onze lezers. Een van die vrienden van Maurice, die hem kenden van vóór de Tweede Wereldoorlog, heeft mij trouwens onmiddellijk nadat hij ons tijdschrift had ontvangen opgebeld. Het gaat om ons reeds jarenlang trouw medelid **Jerom Coppens**, steeds bij de pinken als het om de lectuur van onze publicaties gaat. Hij had subito presto in de gaten dat ik hier wel ver afgeweken was! Ik wil hem hier danken voor zijn telefoontje... Hij was trouwens niet de enige om mij terecht te wijzen. Ook een familielid van Maurice, ons lid Marcel Verplancke, liet mij onmiddellijk opmerken dat ik hier wel ver van de waarheid ben gegaan. Ik kan alleen bevestigen dat het bij deze persoon wel degelijk om een Marcel (!) gaat. - Wies Creve.

*

Toen mijn nichten **Irène** en **Mariette Celie** op hun gezegende leeftijd hun vertrouwde stek aan de Langelede verlieten en zich rustig in het Verzorgingshuis "De Mey" teruggetrokken hebben, hebben ze eraan gedacht hun al jaren opgestapelde papieren en foto's te bekijken en even uit mekaar te halen. En dat waren er nogal wat! Zeker als men er rekening mee houdt dat Irène decennia lang in het onderwijs "gestaan" heeft, zoals men dat zo mooi uitdrukt. Een aantal foto's zijn ook voor de plaatselijke heemkundige historie van belang, en die hebben ze dan ook aan onze Heemkundige Kring "De Vierschaar" afgestaan. Eén klein portret springt er toch wel uit. Toen

ANNA UIT HONGARIJE, zoals we haar in de hele familie altijd noemden, in mei 1925 uit Boedapest naar de Langelede in Wachtebeke kwam, heeft ze hier een portretje van haarzelf achtergelaten toen ze begin 1926 naar huis terugkeerde. De foto werd genomen in november 1914 in de Hongaarse hoofdstad zelf, het jaar dat de Eerste Wereldoorlog is uitgebarsten. Anna was toen ongeveer twee jaar oud. Het moet daar toen in de maand november wel al zeer koud geweest zijn, als we de uitrusting van het kleine meisje op bijgaande foto bekijken: hoofdje, handjes, voetjes, alles dik verpakt bij een zwaar jasje. We willen onze lezers nog even wijzen op ons jaarboek nr. 42 van het jaar 2009, waar ze de toch wel merkwaardige historie van deze opmerkelijke vrouw kunnen terugvinden. Ikzelf, en met mij onze hele Kring, danken Irène en Mariette van harte voor de hele bundel aanwinsten die ze ons bezorgd hebben, waaruit deze kleine onverwachte foto toch wel een vermeldenswaardig element uitmaakt. (AC)

Op zondag 7 oktober 2013 kregen we in ons praatcafé "Den Dhust" bezoek van onze medeleden, het echtpaar **JO CHALMET-IREEN DE PAUW**. Zij bezorgden ons een immens fotoalbum van wel tien centimeter dik, dat uitpilde van foto's die zeker al dateren van bij de eerste decennia van vorige eeuw: wij ontdekten daarin trouwens foto's van Duitse militairen, in uniformen van de Eerste Wereldoorlog. Een ander medelid, Katrien Colpaert, die daar toevallig voorbij kwam, meende te kunnen zeggen dat haar mama, mevrouw Cyrilla Colpaert-Desmet (ons allen jarenlang als verpleegkundige bekend) hier en daar wel iemand zou kunnen herkennen. Wij wachten met spanning!

Wat de Kring direct in handen kreeg, was nog mooier en door de zorgen van Roger Creve reeds in onze tentoonstellingsruimte te bekijken. **IREEN** schonk ons namelijk een **flambeeuw**, die zij bij haar huwelijk zelf als geschenk had gekregen van pastoor Perquy. Zowel Ireen als ikzelf maken ons sterk dat velen niet meer weten wat dit eigenlijk is... Simpel: een met koperen bekrust deksel uitgeruste glazen behuizing, waarin een brandende kaars kon opgestolen worden. Het geheel is bevestigd op een zwarte houten stok van een goeie meter lengte. Het is met deze "lantaarn" dat de leden van de Confrerie van de Heilige Ambrosius (in de Sint-Catharinakerk te Wachtebeke gesticht in 1754) opstapten in de processies in de straten van het dorp en rondom het kerkgebouw. Sedert die niet meer plaatshebben, zijn ze bij bepaalde plechtigheden van het kerkelijk jaar nog in gebruik binnen de kerk.

We zijn Ireen veel dank verschuldigd voor dit toch wel unieke stuk, waar een hele dorpstraditie aan vastzit! - (AC)

*

EEN WELKOME CORRECTIE...

Toen mijn neef **Alfons Creve** het artikeltje op blz. 14 van ons tijdschrift nr. 3/2013 onder ogen kreeg, had hij daar toch enkele bedenkingen bij. De "Burgerwacht" te Wachtebeke, waarvan daar sprake, heeft wel degelijk zo bestaan, maar zoals eigenlijk op de foto wel te zien is, gaat het hier wel degelijk over de "Grenswacht", waarvan o.a. Fons' vader Victor en zijn schoonbroer deel uitmaakten. Dat maakte een heel verschil: in tegenstelling tot de Burgerwacht waren de mannen van de Grenswacht wel degelijk bewapend (al was

het maar met een pistool), en ze stonden onder het bevel van de commandant van de plaatselijke sectie Rijkswacht. In 1940 was dat commandant De Corte.

En doordat de mannen bewapend waren, werden ze door de Duitsers als militairen bekeken, en net dat was de reden dat ze als krijgsgevangenen behandeld werden. Maar voor de bezetter hier in Wachtebeke arriveerde, hebben de Belgische militaire autoriteiten gepoogd de grenswachters via de Leopoldskazerne in Gent over te brengen naar Frankrijk, als aanvulling van de terugtrekkende Belgische troepen. In de buurt van Amiens werden ze echter door de Duitsers ingehaald. Hun onvrijwillige reis naar een gevangenenkamp in de omgeving van Neurenberg is vandaar vertrokken. Ze duurde gelukkig slechts enkele maanden... - (AC)

*

GEBEDENBOEKJES...

Vandaag wordt zelfs door vrome gelovigen nog zelden gebruik gemaakt van wat alle vroegere plechtige-communicanten onder ons nog gekend hebben: de missaal. Maar nog vroeger werd meestal gebruik gemaakt van boekjes met "godvruchtige gebeden" die de kerkgangers gedurende de mis konden lezen, gezien ze het Latijn dat aan het altaar werd gebruikt toch niet konden begrijpen.

Ons medelid **Valère De Vos** heeft in het praatcafé van 1 december onze verzameling met een paar prachtige exemplaren verrijkt. Zo een luxueus ingebonden klein exemplaar, dat gedrukt werd in 1920 en ivoorkleurige versierde gladden en glanzende omslagbladen heeft... Het moet toen geld gekost hebben!

Het tweede exemplaar is simpeler uitgevoerd, volledig in het Frans gesteld en door vicaris-generaal Graaf de Bourgrave van het bisdom Luik goedgekeurd in maart 1790. Het moet wel gebruikt geweest zijn door iemand die al studies had gedaan, want die schreef zijn (nu onleesbare) naam op de eerste schutbladzijde met het jaartal 1836. Had hij het boekje laten herinbinden na intens gebruik in de eerste veertig jaar na uitgave? We vinden inderdaad nog een klein ingekleefd etiket waarop de naam te vinden is van "Lefebvre, relieur, près du Pont aux Pommes n° 5 à Gand".

Interessante gift, Valère,, bedankt! - (AC)

*

Eveneens op 1 december gaf ons medelid **Christiane Van Nieuwenhuyze** ons een samenvattend kroniek over Overslag ter inzage. Die werd samengesteld door de Overslagse pastoor Alfons Strobbe (1967-1974), die duidelijk ook door een historische horzel was gestoken, want hij heeft gedurende zijn relatief kort verblijf over zijn (internationale) parochie toch wel een en ander opgezocht en neergeschreven. Alleen al bij het doorbladeren van het document konden wij vaststellen dat we daaruit wel een en ander kunnen puren om het te verwerken in artikels die we later nog kunnen (zullen?) publiceren. Het gaat hier vooral over details over personen die in de notities van het kerkbestuur te vinden zijn. We zijn **Christiane** en haar echtgenoot **André** dankbaar omdat ze eraan denken dat sommige stukken, die misschien achteloos weggeworpen worden, nog kunnen van dienst zijn om de vroegere loop van onze plaatselijke geschiedenis te reconstrueren. - (AC)

*

EEN WOORD VAN DANK ook aan **mevrouw Annette Hesters-Van Peteghem**, die ons een massa archiefstukken van haar overleden echtgenoot, jarenlang ons trouw medelid **Guido**, heeft bezorgd. Heel wat interessante gegevens kunnen hierin teruggevonden worden... door iemand die er dan wel voldoende tijd zal moeten aan besteden.

Zoals het eigenlijk hoort, heeft Annette wat Guido had over documentatie over oude windmolens – en in die materie was hij eigenlijk wel een specialist – aan het Molenmuseum van het Domein Puyenbroeck bezorgd.

We kunnen hierin maar alleen een voorbeeld zien, dat we onder de aandacht willen brengen van al onze leden: maar al te dikwijls worden interessante geschriften, afbeeldingen en foto's, persoonlijke studies gewoon aan de vergetelheid prijsgegeven. Ten onrechte denken velen dat hun eigen nageslacht daarvoor toch geen interesse meer vertoont. We durven stellen: een nazicht door mensen die zich ten volle voor heemkunde inzetten, leidt in veel gevallen toch wel tot verrassende resultaten! - (AC)

*

Toen ik samen met mijn vrouw in de voorbije weken ons Jaarboek 2013 ging bezorgen aan **me-**

vrouw Gerarda Gysel-Aper, wachtte mij meer dan één verrassing. Ons sinds jaren getrouw lid, 92 jaar oud in dit bijna winterloze 2014, verbaasde zij mij al door haar verbluffend geheugen. En vooral haalde zij een reeks herinneringen op aan de periode waarin zij jarenlang zetelde in het "comiteit" dat instond voor de goede werking van het KINDERWELZIJN. Een dienst die aan moeders van pasgeborenen werd verleend en nog steeds bestaat, zij het onder een andere benaming. Ze wist nog te vertellen wie de dames waren die het startschot daartoe gaven, in welke onmogelijke lokalen de dokters moesten werken – in samenwerking met vrijwillige dames... één van die is lang Gerarda zelf geweest. De aarzelende start werd gegeven in 1930 (jaar dat ik geboren werd), en alle aan het onderzoek aangeboden baby's werden netjes en genummerd genoteerd in bescheiden schoolschriftjes, zoals we die allemaal nog gekend hebben. Drie van die "cahiers" gaf Gerarda mij mee en samen met ons bestuur zou ze op zoek gaan naar verdere details over de toenmalige bestuurssamenstellingen en namen van medewerksters.

Dat Gerarda zelf hierin wel geïnteresseerd is, moge blijken uit het feit dat zij zelf acht kinderen had, 22 kleinkinderen heeft en op 7 februari van dit jaar 33 (drieëndertig!) achterkleinkinderen... - (AC)

*

FOTOVERZAMELING De uitbreiding van ons praatcafé Den Dhust heeft er indertijd toe geleid dat ons documentatiecentrum een beetje in de verdrinking geraakte. Sedert enige tijd wordt een poging gedaan om daar opnieuw wat orde in te scheppen. Overbodige zaken worden afgevoerd, andere netjes in archiefdozen ondergebracht. Nog niet het perfecte klasement, maar het heeft toch al geleid tot minder zoekwerk.

Tijdens deze activiteit komt nog heel wat verloren of onbekend materiaal boven water - verbazend, wat een mens soms allemaal terugvindt. Daar zijn prachtige oude foto's bij, doorgaans geschonken door één van onze leden. Helaas ontbreekt dikwijls ook maar één bijkomend gegeven. Welke persoon of familie erop afgebeeld staat, onder welke omstandigheden de foto genomen is, in welk jaar, ... Volledig onbekend! Dergelijke foto's zijn voor de heemkundige kring dan ook totaal onbruikbaar en bijgevolg WAARDELOOS,

hoe jammer ook. Dikwijls wordt door de redactie nog een poging gedaan, via de rubriek 'Opsporing Verzocht', om wat informatie in te winnen, maar voor zaken van bijvoorbeeld een eeuw oud lukt dat maar moeilijk. Het lijkt wel of alle afstammelingen / nakomelingen uitgestorven zijn, wat toch weinig waarschijnlijk is. Niet dat we de moed opgeven: in onze volgende tijdschriftnummers zullen we enkele van deze foto's publiceren. Gezien we nog altijd een belangrijk

ledenaantal hebben, hopen we toch op enig resultaat. Bijkomende info kan altijd overgemaakt worden aan een bestuurslid van onze vereniging. Zoals bekend vindt u de namen en adressen achteraan in ons tijdschrift, maar u bent natuurlijk ook altijd welkom in onze Dhust. Nieuw fotomateriaal wordt bovendien steeds met dank aanvaard. Waarbij we wel veronderstellen dat op de rugzijde een minimum aan informatie vermeld zal staan. (LDMA)

Het Apart Geval

Raymond De Caluwé

In één van de laatste nummers van De Vierschaar (40e Jaargang n° 2) hebben we met belangstelling een bijdrage gelezen over Bijnamen – in het “Wabeeks” altijd “Lapnamen” genoemd. De auteur, Wies Creve, noemt “De Caluwé’s” een totaal apart geval in Wachtebeke en hij somt zeven epitheta op. Er zijn dus in de gemeente Wachtebeke (minstens) zeven takken of struiken De Caluwé die geen familie zijn van elkaar en die elk een eigen bijnaam hebben. In deze korte bijdrage probeer ik duidelijk te maken hoe we het leven met twee namen – een familienaam en een bijnaam – hebben ervaren.

Onze struik behoort tot “de Boeren”. Grootvader was Petrus De Caluwé (1852-1937). Ik heb hem nooit gekend en zijn naam heb ik weinig horen vernoemen. Binnen en buiten de gemeente heette hij gewoon “Peet den Boer”. In zijn onmiddellijke omgeving – Kalve en Peene – noemde iedereen hem “den Boer”. Wie met hem vertrouwd was sprak hem ook aan als “boer”. Het woord “boer” als aanspreking is wel totaal uit de tijd. Als kind heeft men mij een paar keer gevraagd of mijn “pépé” soms “Peet den Boer” was. Zijn echte naam – Petrus De Caluwé – diende niet voor het dagelijks gebruik maar enkel voor briefwisseling en voor officiële documenten.

Ons vader was Arthur De Caluwé (1888-1947). In Kalve en Peene werd hij vrij algemeen “Tuur den Boer” genoemd. Daarbuiten werd hij meestal met zijn familienaam vermeld. Als kind waren wij gewoon aan de familienaam en ook aan de bijnaam voor ons vader. Dat was voor ons geen enkel probleem en wij hebben ons nooit een vraag gesteld over die twee namen. Er is één uitzondering en dat is wel het vermelden waard. Op

1 september 1934 begon mijn broer Georges aan het eerste studiejaar in de gemeenteschool op de Walderdonk. Op die eerste schooldag trachtte de leerkracht – juffrouw Marie Scheire – de groep leerlingen wat beter te kennen. Er was een kort gesprek met elke leerling. Toen mijn broer aan de beurt was ging het gesprek als volgt.

“En hoe heet jij?” – “Ik ben Georges De Caluwé.”

“En hoe heet je papa?” – “Mijn papa is Tuur den Boer.”

“Als je papa Tuur den Boer is dan ben jij toch Georges den Boer?!”

Juffrouw Marie probeerde uit te leggen dat de familienaam van vader wordt doorgegeven aan de kinderen. Bij al de andere kinderen was dit geen enkel probleem maar mijn broer bleef bij zijn standpunt. “Mijn papa is Tuur den Boer en ik ben Georges De Caluwé.” Geen enkele leerkracht zou hem van gedacht doen veranderen! En het is alsof mijn broer – als kind van het eerste studiejaar – het bij het rechte eind had. Het is alsof hij inzag dat met onze generatie het dagelijks gebruik van de bijnaam zou verdwijnen. Zelfs diegenen onder ons die in de landbouw zijn gebleven hebben onderweg de bijnaam Boer verloren. Bij het vertellen van anekdotes uit vroeger jaren komen de bijnamen soms nog ter sprake. De volgende generatie echter – de jonge mensen van tegenwoordig – hebben geen enkele band meer met de wereld van die bijnamen.

Weinig mensen weten dat het gebruik van een bijnaam soms een verrassende oplossing kan brengen. Vroeger was ik meestal voor een lange periode buiten mijn geboortedorp. Bij elke

terugkeer in Wachtebeke ging ik voor een bezoek naar het kerkhof. Zo gebeurde het eens dat ik voor een graf stond met de vermelding: "Hier rust Raymond De Caluwé". Het was alsof ik bij mijn eigen graf stond en dat was toch een kleine shock. Vrij vlug werd alles duidelijk. Iemand, die daar toevallig voorbijkwam, zei met de glimlach: "Raymond, gij zijt het niet – het is Raymond Katte". Ik wist niet dat mijn naamgenoot, de metser, overleden was in de voorbije periode. De bijnaam maakte alles duidelijk.

De zeven verschillende bijnamen maken "De Caluwé's" inderdaad tot een totaal apart geval in de gemeente. Wij hebben nooit iets gehoord over mogelijke verwantschap met andere takken.

Buiten de gemeente Wachtebeke komt de familienaam De Caluwé vrij veel voor en wel onder verschillende varianten:

In twee woorden of in één woord aan mekaar geschreven.

Met een grote of kleine -d.

Met of zonder accent op de eind -e.

Zonder lidwoord, gewoon alleen de naam Caluwe.

In Nederland komt de naam Kaal voor – zelfde betekenis als Caluwe.

Wanneer zijn al die varianten ontstaan? Hebben

zij iets te maken met de takken in Wachtebeke? Het vraagt wellicht nog heel veel onderzoekingswerk om dat "totaal apart geval" een beetje duidelijk te maken.

* * *

Omdat ikzelf Georges De Caluwé enkele tijd van nabij heb gekend – de jaren die wij in het college en de KSA doorbrachten – acht ik mij gemachtigd om hier te zeggen dat ik aan geen kanten verwonderd ben dat hij reeds in het eerste leerjaar een doorgedreven aanleg voor semantiek vertoonde. Ook bij een eerste jaar – maar dan wel geneeskunde aan de Leuvense Universiteit – gaf hij daarvan blijk toen hij in de Ardennen bij een KSA-kampvuur een oerbekend gedicht van de Gezusters Loveling in vier of vijf talen ten gehore bracht. "Het Geschenk". «Hij trok het schuifken open... Het knaapje stond aan zijn zijde... Hij zag het uurwerk liggen... O grootvader, geef het mij...».

Georges sprak hierbij in het Duits over "das Schaubken", "das kleine Mänchen" en "die Arloze". In het Italiaans ging het over de "Donatello" van "granda papa", namelijk "uno regulatore". En in het Russisch werd de titel: "'t Schof"! Een woord dat in het "Wabeeks" wel vaker gebruikt wordt als men een schuiflade bedoelt... - (Wies Creve)

Henri Van Laere

Wies Creve

De naam van deze toch wel zeer verdienstelijke Overslagse Wachtebekenaar zal voor de meesten onder ons totaal onbekend zijn. Slechts enkelen zullen ooit van hem gehoord hebben. En het zou nochtans onvergeeflijk zijn, zeker voor het blazen van onze Heemkundige Kring "De Vierschaar", hem niet te memoreren voor onze leden – eigenlijk voor heel Wachtebeke.

Hij wordt nooit genoemd bij de reeks dorpsgenoten die wij om een of andere reden opnemen in alle mogelijke edities van jaarboeken en tijdschriften. We denken aan bisschop Van Peteghem, pastoor Camerman, kanunnik Roets, Jules Persyn, Omer Van Puyvelde, Jos De Caluwé, Camiel Saman, Oscar Galens, "meesterken" Acke, en daarbij nog een serie anderen die in meerdere of mindere mate om een of andere re-

den in het geheugen zijn blijven nazinderen. Wat hier volgt zal duidelijk aantonen dat het zeker aangewezen is Henri Van Laere in dit memorabel gezelschap op te nemen.

Hij werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 2 juli 1899 en niet, zoals zowel Internet als Google aangeven, in 1889!... (Hierbij kan aangemerkt dat blind vertrouwen op bepaalde bronnen niet altijd de te volgen weg is). Zijn vader Achille was geboren te Machelen op 3 februari 1870 en op 13 juni 1898 gehuwd te Wachtebeke met Adela Pelagia De Ceuleners. Het uittreksel uit de "Akten van Geboorten" dat we hierna in extenso laten volgen werd ons bezorgd door onze eregemeentesecretaris Rafaël De Roover, waarvoor dank. Hieruit blijkt ook dat de geboren Machelaar op Overslag het ambt van koster, dus ook orga-

nist, uitoefende. Vóór hem was dat Ireneus De Ceuleners) geweest (° 1866) en men kan nu wellicht vermoeden dat de nieuwe koster (Van Laere) gewoon uit Machelen naar hier gekomen is om te trouwen met de dochter van de oude koster (De Ceuleners) en hem als zodanig op te volgen. De naam “De Ceuleners” is op Overslag lang toch zéér bekend geweest.

Bijna ongewild denken we nu toch dat een groot deel van het muziekleven in Wachtebeke, en dan speciaal op Overslag (ook op de Nederlandse kant ervan) zijn oorsprong vindt in de kerkelijke muziek. We kunnen bijna spreken over een reeks kosters, die de muziek ook wel aan hun kroost hebben doorgegeven: De Ceuleners, Van Laere, Van Puyvelde, Van Bambost... Een bijna niet te geloven “toeval”?...

Hieronder volgt de letterlijke tekst uit de “Akten van Geboorten”:

N° 92 - JULI 2

*Van Laere Henri Honoré Irenée Joseph Marie
Het jaar achttien honderd negen en negentig den
derden der maand Juli, om tien ure voormiddag,
vóór ons Désiré Joseph Fermont, burgemeester
ambtenaar van den burgerlijken stand van
Wachtebeke, arrondissement Gent, Oost-
Vlaanderen, is verschenen Achille Van Laere,
koster, oud negenentwintig jaren, geboren te Ma-
chelen en wonende te Wachtebeke op den wijk
Overslag, dewelke ons heeft verklaard dat giste-
ren, den tweeden, om half zes in den namiddag in
deze gemeente geboren is een kind van het man-
nelijk geslacht van hem verklaarder en van Adela
Pelagia De Ceuleners, handwerkleermeesteres,
oud achtentwintig jaren, geboren en wonende te
Wachtebeke, zijne huisvrouw.*

*Welk kind hij heeft vertoond en waaraan hij ver-
klaard heeft te geven de namen van Henri Hono-
ré Irenée Joseph Marie.*

*Deze verklaring en vertooning gedaan in bijzijn
van Camille Bauwens, werkmán, Gustaaf De la
Ruelle, zwijnenkoopman, beiden drie en twintig
jaren oud, te Wachtebeke wonende getuigen ge-
kozen door den aangever. Waarvan akte, dadelijk
ten gemeentehuize opgemaakt die, na voorlezing,
de aangever en de getuigen met ons genaamteek-
end hebben. Dré Jos Fermont - A. Van Laere -
Camiel Bauwens - Gustaaf De la Ruelle.*

Uit de bevolkingslijsten 1891-1900, folio 980,

blijkt dat Henri er op 2 december 1900 nog een zus heeft bijgekregen: Germana Romania Maria. Het gezin was gevestigd op het adres: Overslag 24 te Wachtebeke.

Tot vandaag konden wij niet nagaan aan welk college Henri zijn humaniora heeft gelopen. Als zoon en kleinzoon van een koster moet hij in die tijd wel zeer katholiek opgevoed zijn en heeft hij van huis uit ook de liefde voor de muziek meegekregen. Wat er van zij : op 14 juni 1924 werd hij te Gent tot priester gewijd. Hij studeerde aan het Lemmensinstituut te Mechelen, waar hij zich vooral toelegde op de gewijde – zeg maar gregoriaanse – muziek en daar de titel “Laureaat” verwierf. In september 1927 werd hij door de Gentse bisschop al aangesteld als leraar gewijde muziek, niet alleen aan het Sint-Lievenscollege waar hij verbleef, maar tevens in diezelfde functie aan het Grootseminarie. Voor iemand die toen pas 28 jaar oud geworden was, betekende dit toch wel een bewijs van ongeremd vertrouwen. Vertrouwen dat hem niet zonder reden werd geschonken, als we even nagaan wat het voornoemde Lemmensinstituut heeft betekend – vooral dan, maar zeker niet uitsluitend, voor die zogenaamde gewijde muziek, èn daarbij aansluitend de orgelmuziek.

Jaak Nikolaas Lemmens (1823-1881), iemand uit de Kempen (Zoerle-Parwijs - Westerlo) studeerde orgel aan het conservatorium te Brussel en later ook nog te Breslau (toen in Duitsland, nu het huidige Wrocław in Polen). In 1847 verwierf hij reeds een toen zeer prestigieuze Prix de Rome en werd later leraar aan het conservatorium van Brussel. Nadat hij in gans Europa vele orgelconcerten had gegeven, stichtte hij in 1878 een school voor godsdienstige muziek te Mechelen, die vanaf 1879 en nu nog het Lemmensinstituut genoemd werd (in 1968 is het instituut naar Leuven verhuisd).

Dit instituut omvat een afdeling voor secundair muziekonderwijs, en daarbij nog drie verschillende vormen voor hoger muziekonderwijs: een afdeling “conservatorium” die alle vocale en instrumentale disciplines omvat; een afdeling voor het behalen van de titel “laureaat” (studie van 4 jaar); daarbij nog een afdeling “geaggregeerde voor het onderwijs” (2 jaar). Bij het behalen van de titel laureaat ligt een sterke nadruk op de richting koorzang en koorleiding.

Wanneer we dit weten kunnen we ons pas voorstellen wat de jonge Henri Van Laere heeft doorlopen toen hij reeds in 1927, net 28 jaar oud, door de bisschop in een toch wel niet te onderschatten functie werd benoemd. Hij moet met een niet alledaagse werkkraacht zich ingezet te hebben om op 25-jarige leeftijd priester gewijd te worden, en tegelijkertijd met die studies daarvoor in het seminarie, met volledige inzet de muziekstudie doorworsteld hebben.

Toen hij werd aangesteld en in dienst was getreden, zongen enkele jongens van het college in de kapel vanzelfsprekend mee met de zogenaamde gewijde gezangen van toen. De seminaristen (toen nog in groten getale) deden hetzelfde in de kathedraal. Van zeer hoog gehalte waren deze gezangen echter niet. En de nieuwe leraar stelde zich niet tevreden met het verbeteren van wat door jonge aspirant-priesters in de kathedraal werd gebracht. Hij wilde één geheel maken van de knapenstemmen in het college met de seminaristen, om bij plechtige gelegenheden in Sint-Baafs samen op te treden. Vooral, schijnt het, de nieuwe bisschop Coppieters was voor dit idee heel hard te vinden. Onze Overslagse dorpsgenoot, Henri Van Laere, heeft de grote verdienste gehad dat hij in 1928 de Schola Cantorum heeft opgericht. Die bestaat nog altijd. En hoe?!

De Schola Cantorum heeft ontelbare zangers gevormd. Sommigen onder hen zijn niet alleen Europees, maar zelfs wereldberoemd geworden. We denken hier aan de bekende tenor Zeger Vander Steene en de dirigent René Jacobs. De traditie, die altijd stoelt op een eerder begin, werd inderdaad door Henri Van Laere in het leven geroepen. Op dit ogenblik staat de Schola Cantorum van de Sint-Baafskathedraal te Gent onder de leiding van dirigent Filip Martens, overigens ook een bekend pianist. Zij staat nu open voor mannen van 18 tot 50 jaar, geeft nog geregeld jaarconcerten en ook wel kerstconcerten, en werd op 3 februari 2013 op het Provinciaal Koorzangtor-nooi Oost-Vlaanderen opnieuw in de categorie

“uitmuntendheid” geklasseerd.

Henri Van Laere heeft aan het Sint-Lievenscollege geen enkele klas als titularis moeten beheren. Hij kon zich dus uitsluitend met de muziek bezighouden, zowel in het college als in het Grootseminarie. Het bisdom was zich daar maar al te goed van bewust, want zijn priesterambt kreeg als een bijna tussendoortje slechts een sinecure te verwerken: het directeurschap van de Zusters Kindsheid Jesu.

Bij het einde van het schooljaar 1942-43, in volle oorlogstijd dus en na vijftien jaar volle inzet, werd hij toch benoemd tot pastoor te Landegem. Hij werd als leraar in de gewijde muziek opgevolgd door Gerard Van Durme, ook een priester uit onze streek (° Eksaarde 1904) en ook Laureaat van het Lemmensinstituut. Die was sinds 1930 leraar gewijde muziek aan het Kleinseminarie te Sint-Niklaas en het lot heeft gewild dat de man die hij hier moest opvolgen, later in Sint-Niklaas op dezelfde plaats is aangekomen, zoals we verder zullen zien. Van Durme, bij wie ikzelf trouwens ook nog lessen heb moeten volgen, werd trouwens in 1949 al benoemd tot kanunnik, weliswaar onder de nieuwe bisschop Calewaert.

Amper een goeie drie jaar later, in 1947, werd Henri Van Laere pastoor te Waarschoot, waar hij tot augustus 1955 verbleef. Dan werd hij benoemd tot algemeen directeur van de scholen der Zusters Onze-Lieve-Vrouw Presentatie te Sint-Niklaas (bij vele Wachtebeekse dames goed gekend) waar hij zich ook nog steeds met muziek bezighield. Het toen zogenaamde Kleinseminarie was inderdaad in die jaren in de hoofdstad van het Waasland gevestigd. Elf jaar later, in 1966, kreeg hij een rustig uitloopbaantje in een klooster te Zwijndrecht. In 1972, 73 jaar oud, ging hij dan eindelijk met pensioen en vestigde zich opnieuw te Sint-Niklaas. Hij overleed daar op 16 november 1979.

11 september 2013.

Oproep, wat is de juiste betekenis van de uitdrukking:

den blok voor 't gat moeten slijpen

Het heeft te maken met het slagervak.

Vermoedelijk een slager die geen of weinig werk heeft?

1914-1918 Tekenkunst van het Front

Luc. De Maesschalck

Herman Trangez, zoals hij er uitzag in juni 1919.

Wie denkt aan oorlog, denkt meestal aan soldaten, hun gevechten, hun soms erbarmelijke leefomstandigheden, dood en vernieling. Er zijn nochtans nog andere aspecten aan verbonden, die echter zelden aan bod komen. Eén ervan zijn de diverse kunstvormen aan het front. Gewoonlijk waren deze bedoeld als ontspanning voor de soldaten. Militairen die op rust werden geplaatst, kilometers achter het front, kregen dikwijls de mogelijkheid deel te nemen aan of het bijwonen van diverse initiatieven, zoals toneelopvoeringen (het *Vlaamsch Fronttoneel*) en zelfs tentoonstellingen van beeldende kunsten (*Kunst aan den IJzer*).

Er waren ook kunstenaars die meer individueel werkten, zoals de bekende schilder/tekenaar Alfred Bastien, die, als oorlogsvrijwilliger vanaf 1915, diverse locaties van het front afbeeldde. En er waren nog heel wat meer tekenaars en/of schilders die werkjes creëerden, ook al werden ze niet bekend omdat ze niet tot de 'Grote Kunst' gerekend werden. Zo kwamen ons een paar tekeningen in handen afkomstig van Herman Trangez, voor de meeste van onze leden wellicht een nobele onbekende, maar wel de vader van ons overleden bestuurslid Guy Trangez.

Herman Ernest Trangez werd geboren te Gentbrugge op 18 maart 1897. Hij was dus maar 17 jaar oud toen de oorlog uitbrak, te jong om te worden gemobiliseerd. Vermoedelijk nam het gezin de vlucht toen de Duitsers naderden en bleef het in onbezet gebied wonen. In elk geval bleef Herman binnen het bereik van de militaire arm van de wet, want op 30 juni 1916, 19 jaar oud, werd hij ingelijfd bij het leger. Hij vervulde vooreerst diverse functies achter het front, in

Frankrijk, o.a. te Parigny l'Evêque en te Dieppe, in totaal voor 16 maanden en 22 dagen. Het leverde hem op 4 maart 1917 de promotie tot korporaal op, een graad die hij verloor toen hij op 22 november 1917 tenslotte ingelijfd werd bij de reeds geharde frontsoldaten van het 20e Linieregiment, 5e compagnie. Blijkbaar kon Herman ook daar zijn mannetje staan, want hij werd opnieuw tot korporaal benoemd op 8 oktober 1918. Zijn fronttijd, die officieel liep tot 31 januari 1919, leverde hem één frontstreep op. Hij had het geluk de oorlog door te komen zonder verwondingen op te lopen. Herman werd met onbepaald verlof gestuurd op 20 oktober 1919. Hij woonde toen nog in Gentbrugge, maar in 1920 was hij gevestigd te Ledeberg. Rond deze tijd moet hij ook gehuwd zijn met Louise Meulemans. Hij zou zich tenslotte te Zelzate vestigen, Markt 21. Zijn militaire carrière leverde hem het oorlogskruis met palm op, de zege- en de herinneringsmedaille.

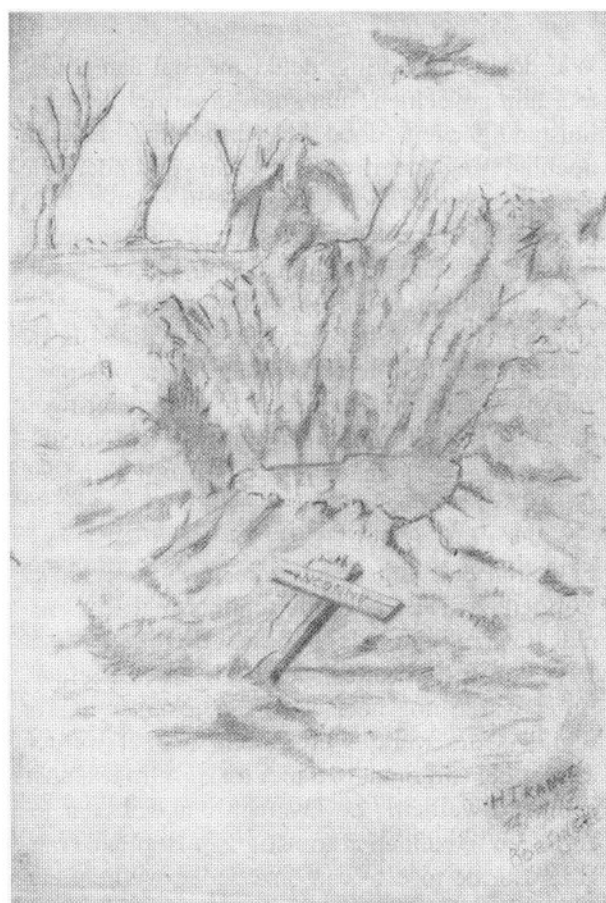
Herman Trangez was van beroep elektricien, maar blijkbaar kon hij meer dan dat. Hij had blijkbaar ook de gave van het tekenen. Twee van zijn tekeningen die hij maakte tijdens zijn legerdienst zijn hierbij afgebeeld. Beide zijn door hem van zijn naam voorzien en ook gedateerd, waaruit blijkt dat ze stammen uit zijn dienstperiode in Frankrijk.

Beide onderwerpen zijn totaal verschillend. Het eerste, gedateerd 9 juni 1917, is duidelijk optimistisch: het stelt diverse bloemen voor. Een vredig tafereel, geen spoor van de oorlog. We kunnen ons voorstellen dat het een zomerse dag was en dat de stemming van de tekenaar even vredig was als zijn tekening. De tweede tekening is gedateerd 12 november 1917. Alhoewel Herman officieel slechts 10 dagen later bij het 20e Linieregiment werd ingelijfd, moet hij toen al aan het front geweest zijn. Er is immers een plaatsnaam aan de tekening gekoppeld: Boezinge. Boezinge is een dorp dat ligt langs het kanaal IJzer - Ieper, het zogenaamde Ieperleekanaal. Het was in 1917 het eindpunt van het Belgische front, dat zich uitstrekte langs de spoorlijn van Nieuwpoort naar Diksmuide, dan verder

langs de IJzer naar het zogenaamde Fort Knokke, waar het Ieperleekanaal in de IJzer uitmondt, om langs dit kanaal verder te lopen tot het genoemde dorp. Daar namen de Britten het over. Het getekende onderwerp is totaal anders dan het vorige: een bom- of granaattrechter, deels gevuld met water, en met het graf van een 'inconnu' aan de rand. Dit laatste zullen misschien velen overdreven vinden, maar dat was het niet. Er zijn foto's bekend van militairen die hun toilet maken in een dergelijke bomtrechter, rondom bezet met diverse houten kruisen. Leven en dood, het werd na enkele maanden frontleven even normaal. De stemming van Herman Trangez was nu duidelijk helemaal anders en verbazend was dit niet. Pas de week voordien, op 6 november, eindigde de zogenaamde derde slag om Ieper, beter bekend als de slag om Passendale, die op 31 juli door de Britten ingezet was. Het was wellicht de bloedigste bladzijde uit de Britse oorlogsgeschiedenis: ze verloren er 450.000 man, de Duitsers 270.000. Om de druk op de Engelsen te verlichten dienden ook de Belgen gelegen langs het Ieperleekanaal hun steentje bij te dragen. Uit zijn

militair dossier kan niet worden afgeleid dat Herman heeft meegevochten, vermoedelijk niet. Het 20e Linie lag toen niet aan het front. In elk geval was hij zijn optimisme nog niet verloren: op de rand van de put zit een duif, een tweede komt aangevlogen. Waarschijnlijk stellen deze vredesduiven voor. Leefde Herman Trangez met de idee dat de oorlogvoerende partijen, na genoemd bloedbad, eindelijk hun verstand terug zouden krijgen? Het mocht niet baten: de vrede zou nog een jaar op zich laten wachten.

¹ SCHEPENS L.: 14/18. *Een oorlog in Vlaanderen*, Lannoo, Tielt/Weesp, 1984, pg.147-149.

² Met dank aan mevrouw Margriet Bouvry, echtgenote van Guy, die ons de tekeningen in bruikleen gaf.

³ In werkelijkheid was het niet zo eenvoudig, omdat de Belgen veel ondersteuning kregen van Britten en Fransen. Zo zaten er tot 1917 Britten in Nieuwpoort en er lagen oorspronkelijk ook Fransen aan het Ieperleekanaal, tussen Fort Knokke en Boezinge, waar ze in 1915 de eerste gasaanval ondergingen.

⁴ SCHEPENS L., op. cit, pg. 135.

Ik wille nen lekstok

Paul Hesters

Ieder kind kon men verblijden met een snoep. Zo klinkt het toch in de omgang. Maar wat is snoep en hoe evolueerde deze lekkernij in de loop der jaren? In een gewoon doorsnee gezin was er vroeger meer verlangen naar snoep dan er werkelijk snoep was. En wat noemde men toen snoep? Snoep was iets dat buiten het gewone eten kon verkregen worden en niet teveel kostte. De mensen waren blij dat zij met hard werken de kost konden verdienen om hun gezin te onderhouden. Het levensnoodzakelijke zoals brood, vlees, aardappelen en groenten ging voor alles. Al wat er meer te verkrijgen was noemde men extra en mocht niet veel kosten en liefst nog gezond zijn ook.

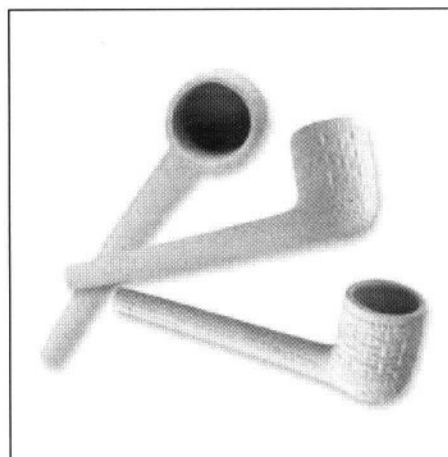

Een assortiment lekstokken

Wat toen als snoep nogal werd toegestopt was fruit. Dat fruit was dan ook seizoengebonden. Een appel of een peer was, voor ons buitenmensen, nogal normaal of gewoon. Op de buiten bezat menig gezin enkele fruitbomen of bessenstruiken. Zij die dit niet hadden waren afhankelijk van "den krijg". Kreeg men het niet van zijn vrienden of bureu, dan stak de goesting ook nog een handje toe. Zo hebben wij meer dan eens kersen en kriekeu gestolen recht van de boom. Wij hadden thuis deze lekkernij niet en ze kopen, dat hebben wij nooit gezien. Allerlei soorten noten werden ook als snoep aangezien. 's Avonds kregen wij dan soms enkele walnoten, ook okkernoten genoemd, om te kraken en zo konden wij onze zoete honger stillen. Het kraken van die noten was wat anders. Wij staken die tussen de scharnierkant van de deur. De deur lichtjes toe-

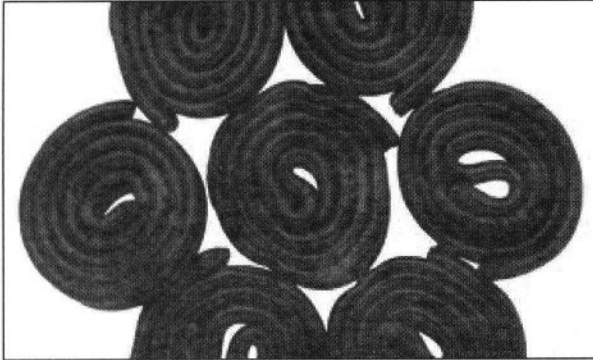
drukken en de harde schelp was gebroken. Resultaat: verf van de deur, brokkelingen op de grond en een rammeling van ons moeder. Andere noten zoals hazelnoten en kastanjes konden wij zoeken in de velden. Toen wij vroeger op 11 november onze plichtplegingen moesten doen aan het kapelleke van de gebroeders Naudts op de steenweg naar Zelzate, passeerden wij grote beukenbomen. Wij waren gelijk een bende kiekens die op de grond aan het scharrelen waren om van die kleine driehoekige nootjes op te rapen. Ja het was iets anders, het was niet zoet, zoals de naam snoep laat vermoeden, maar het kostte niets.

Als wij het woord snoep koppelen aan iets zoets dan zitten wij op een andere golflengte. Zoet, dat was voor ons in de eerste plaats honing. Wij kenden dat woord nog niet maar ons "tuutte" werd in de honing gedopt om ons stil te houden. Waar geen honing was, werd gesust met wat suikerwater of wat confituur aan de tuutte. Die suiker was niet goed voor onze tanden schijnt het. Maar ja, om de kleine stil te houden zouden onze ouders van alles gedaan hebben. Het één-kind gezin was toen nog geen begrip. Er waren toen weinig zoetmiddelen in huis te vinden. Suiker, wit en bruin, en in sommige gevallen of op sommige tijdstippen siroop, waren een lokmiddel voor ons. In de zomer wanneer er confituur gemaakt werd, was er zoetheid genoeg in handbereik. De rabarberstukjes werden ondergedompeld in suiker en moesten staan trekken. Dit werd onze snoeppot wanneer moeder het niet zag. Wat wij ook als snoep aanzagen waren rozijnen. Onze moeder

Stenen pajpjes die opgevuld waren met zuur

bakte geregeld een groot rozijnenbrood. Indien zij haar rozijnen niet had weggestopt kon zij rekenen op een lege doos. En zoals gewoonlijk had niemand ze opgegeten. Wij zaten waarschijnlijk met muizen??

Zwarte rekkers als snoep

Buiten het natuurlijke fruit uit de boomgaard of uit de hof kregen wij soms iets extra. Een appelsien was iets exotisch. Wij kregen toen elk een halve appelsien. Daarin werd een klontje suiker gestoken. Door te zuigen aan het klontje en te nipten op de appelsien kwam het zure sap vrij en passeerde het klontje suiker. Dan konden wij met onze ogen toe genieten. De appelsienen waren toen niet zo zoet als nu en er waren maar twee variëteiten: de gewone en de wijnappelsien.

Naar school gaan en een zak snoep in de boekentas: dat kon niet. Zelfs in de omgeving van het schoolgebeuren waren de verleidingen ongehoord. Op de speelplaats stonden twee perenbomen. In de herfst vielen niet alleen de bladeren maar ook de rijpe vruchten op de grond. Wanneer wij op de koer gelaten werden was onze eerste bekommernis een afgevalen peer te bemachtigen. De afgevalen peren waren meestal "*gemaaiستekt*" zoals wij dit dan noemden. Dit was geen hinderpaal. Wij beten de *maaiستek* er uit en aten de rest, behalve het klokhuis en het steelken, *schroeperig* op. Die bomen boden ons in de zomer *lommerte*. De speelkoer bestond driekwart uit zand. Doch de tuin der lusten lag achter de speelkoer. Meester Jos Dewaele had daar een fruit- en bloementuin. Daarin stonden *pechen-* (perziken) en pruimenbomen. Dit waren twee fruitsoorten die wij bij ons thuis of in de onmiddellijke omgeving niet konden waarnemen. De verleiding was dan ook niet te onderdrukken. Het fruit hing laag aan de takken voor onze grijpgrage handen. Afgevalen fruit was wel iets gemakkelijker te bekomen. Doch dit ging nooit zonder risico. Op de bijgaande foto ziet u de vijf onderwijzers met één perenboom en op de ach-

tergrond het donker hekken van de fruit- en bloementuin. Wij gingen toen in groep voor dit hekken staan en iemand moest dan ongezien, op handen en voeten kruipend door het hekken sluipen om wat verboden vruchten te bemachtigen. Het risico was groot maar het genoeg na een succesvolle tocht was nog groter. Meester Dewaele (in mijn tijd was hij schoolhoofd) was ook niet van de domste en hing in het seizoen van het fruit een ketting met een slot aan het hekken. Wij vergaten ook soms iets, maar de meester vergat soms... het slot vast te maken.

Chocolade sigaretten zo konden wij stoer doen.

De andere verleiding lag rechtover de school. Meester Dewaele had voor en na de tweede wereldoorlog landbouwonderwijs gegeven aan de boerenjeugd. Zijn proeftuin lag rechtover de school. Alle mogelijke fruit en groenten werden daar gekweekt. Wij kregen dan ook één uur in de week landbouwonderwijs. Het was de bedoeling zijn tuin te laten onderhouden door zijn leerlingen. In die tuin der lusten was er in elk seizoen wat te beleven. Alle soorten bessen, aardbeien, kersen, krieke, stekelbessen en een oneindig aantal appels en peren. Kortom teveel om op te noemen lag daar maar voor het grijpen (dat dachten wij). In het seizoen van de pluk mochten wij op de middag naar huis gaan eten en dan zo snel mogelijk terugkeren om fruit of bessen te plukken. Dit gebeurde onder het waakzame oog van de meester. Maar ja, hij kon niet alles zien en wij konden het niet laten om ongezien te genieten. Van de natuurlijke snoep naar de fabriekssnoep was een grote stap in de richting die wij zo graag wilden. Wat ook regelmatig verdoken in de kast lag was chocolade. Onze moeder had waarschijn-

lijk ook een zoete tand en zo kwam er toch wat zoetigheid in huis. Als ons vader een uitstap had met de muziekmaatschappij konden wij ook nog extra chocolade verwachten. Onze "**koolmarchand**" Tuur Van Mossevelde had steeds chocolade voor ons toen er kolen moesten betaald worden. Met Sinterklaas werden er chocolade "**peeten**", appelsienen, "**pikniekskens**" en letterkoekjes gebracht. De chocolade moesten wij opeten met onze boterham, kwestie van wat andere toespijs uit te sparen.

Ons moeder bakte gelukkig regelmatig een taart of van die "**krijmwortels**". Met de kermis verschenen de alomgekende vlaaien op de tafel. Een spekkendoos en een koekjesdoos met inhoud werden angstvallig verborgen voor tien grijpgrage handen. De echte snoep die alleen voor ons was kregen wij aangereikt bij de geboorte van een kleine in de gebuurte of bij ons thuis zelf. "**Suikereikens**" in een speciaal zakje waren voor elk van ons een openbaring. Ze moesten wel goed gewassen zijn want het scheen dat dit de eerste strontjes waren van een nieuw- geboren kind. Er waren er met chocolade, met amandelen of met andere vulling. Toch ging onze voorkeur uit naar de zilveren "**bollekens**" die onder de vorm van snoep in het zakje zaten. En dan ging het zo: "**héhé ik heb er meer dan jij en de mijne zijn schoner en groter; willen wij verwisselen**". Een ander evenement bij het snoepgebeuren was de "klokke" met Pasen. Die bracht onvermijdelijk chocolade paaseieren met van die kleine gekleurde bollekes erin. Hoe luider de paaseieren rammelden hoe meer bollekes erin zaten.

Bij familiebezoeken werd uitgekeken wat onze tante of nonkel te bieden had voor onze melktanden. Met nieuwjaar werd de alom gekende **pompkoek** (peperkoek) de versnapering voor enkele weken. De koek zelf interesseerde ons minder. Het waren de suikers bovenop de koek die onze zoete tand wakker maakten. Als het kermis werd dan waren onze verlangens zeer hoog. Wij kregen een "cent" om op de kermis zelf iets te kunnen kopen. Bij het eten thuis of bij de familie viel altijd iets zoets te verorberen. Zo kregen wij bij ons tante-begijn in het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg, steeds een klontje suiker. Geen gewoon suiker maar suiker met een druppel zuivere munt doordrongen. Deze munt kwam van onze nonkel uit Amerika waar hij specialist was in het stoken van natuurlijke munt. Een andere snoep

was het restant van hosties die in de kerk gebruikt werden tijdens de communie. Deze restjes waren voorzien om de kleine nichtjes en kozijn-tjes zoet te houden.

Een andere oplossing die ons niets kostte, was de versnapering gaan zoeken in de open natuur. De tijd dat de jonge wilde zurkel zijn kop oprichtte was het sein om ons in de velden te begeven. De graskanten rondom de bewerkte velden werden toen nog niet bespoten met vergif. Men kon nog zeker zijn geen vergiftiging of diarree op te lopen. De scherpe zure smaak van dit jong plantje gaf ons een verfrissend gevoel. Het was niet zoet maar het smaakte en leste de dorst. In de tijd toen de "**braambezen**" donker gekleurd werden kon men geen enkel kind uit de velden en grachten houden. Deze lekkernij was onovertroffen. Het ging natuurlijk niet vanzelf. Korte broeken in die periode van het jaar waren de enige bedekking van ons achterste (onderbroeken zagen wij alleen bij onze vader in de winter en die hadden toen nog lange pijpen). Dus geen bescherming voor onze blote benen want de lekkerste en mooiste braambessen stonden altijd op de moeilijkst bereikbare plaatsen. Afspoelen van de vruchten kenden wij niet. Een "**koppespinne**" of wat ander ongedierte op de "bezen" waren geen beletsel om de bessen schroepig op te eten. Toch hebben wij regelmatig braambessen getrokken en meegebracht naar huis zodat ons moeder er confituur kon van maken. De gevolgen van zo een smulpartij: blauwe tong, blauwe vingers, plekken op de kleding," **scharten**" (krassen) op alle mogelijke plaatsen op ons teer kinderlijf maar vooral een onovertrefbaar genot van zoetigheid.

Wij zouden er alles uithalen om toch een kleine of grote versnapering te kunnen hebben. Het gewone dagelijks eten was zo gewoon dat wij dit alleen aten om in leven te blijven. Wij hadden "**donderbladeren**" op het eternieten dak van ons varkenskot liggen. Deze blaadjes konden wij plukken en pellen. Dit was weer iets dat wij als snoep aanzagen. Aan dezelfde varkensstal stond ook een druivelaar. U kunt denken wat daar gebeurde. Wij hebben nooit een rijpe druif verorberd. Groen en zuur werden zij gemalen tussen onze melktanden tot ergernis van ons moeder. Maar ja, zij moesten ons maar meer zoet eten geven dan konden de druiven misschien hun volwassen leeftijd halen.

Doch het verlangen naar de snoep die uit de winkel kwam konden wij niet verdringen. Binnen

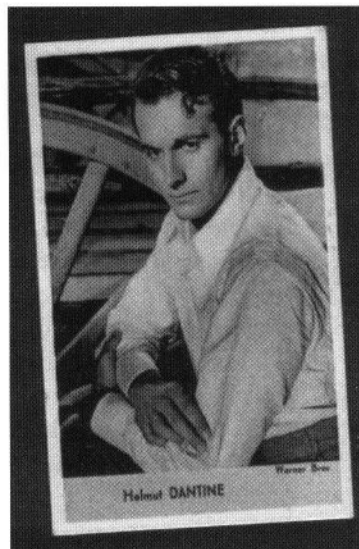
iedere wijk in Wachtebeke was er zo wel een snoepwinkel aanwezig. Wij werden dan ook dagelijks geconfronteerd met dit alles in de etalages van de verschillende winkels met de zogezegde koloniale waren. Bij de dagelijkse weg van huis naar school, Stationsstraat – Rechtstro en omgekeerd, zagen wij met lede ogen de werkelijkheid. Dit was geen spek voor onze bek zonder medewerking van onze moeder. Wij gingen toen tussen de middag nog naar huis om te eten. Regelmatig trokken wij door de velden achter de school waar nu het stationskwartier achter de post ligt. Hierdoor verminderde de lokroep naar snoep. Dat dachten wij tenminste.

Hoe ouder en groter wij werden hoe meer wij verlangden naar het zelf beslissingen nemen wat betreft de soort snoep. Wij zagen voor de winkels allerlei snoep liggen om van te watertanden. Maar snoep mocht in die tijd niet veel kosten. Op de kermis konden wij met wat geluk toch wat snoep verkrijgen. Zo een rode appel met rondom suiker dat zag er verrukkelijk uit. Wat zeker onze aandacht trok was de zogezegde suikerspin. Dat was een stokje waaraan soort weefsel van suiker zat. Dat was groot en zag er erg aantrekkelijk uit. Veel geld was er niet beschikbaar voor kermis-snoep. Een vel makrons kon er soms af. Hierbij werd getest hoe vast onze melktanden nog stonden. Het werd meer kijken en wachten tot er iets van de kar viel of tot wij het water in onze mond kregen van de goesting. Een mens (kind) kon toch nogal afzien !!

Wij hadden geen eigen geld behalve dat, wat wij met nieuwjaar kregen. Dat werd dan direct op onze spaarboek gezet voor onze eerste of plechtige communie. De dag dat wij onze eerste **pree** (zakgeld) kregen dan zou de zaak veranderen. Pree dat was het begin. Eén frank en wij mochten snoep gaan kiezen bij "**Steeffe Diele**", een kleine kruideniers- en melkwinkel op de hoek van de toenmalige Statiestraat en Melkerijstraat. Het probleem was, wij hadden maar één frank en wij wilden zoveel mogelijk snoep en die moest nog lekker zijn ook. Onze eerste woorden in de winkel waren "**wa kunnen wij kopen voor nen frank**"? Het viel al tegen. Veel keus hadden wij niet maar ja: *wie het kleine niet eert is het grote niet weert*. Vijf grote spekken, enkele toverbollen, een lange **lekstok**, van die zwarte rekkers, **muiletrekkers**, **slapkens**, **sieken** (kauwgom), het kon niet op. Maar ja, onze frank die kon wel op. "**Manneken in dezen boekaal zitten lekstokken**

twee voor nen frank en als ge geluk hebt zit er in enen van die lekstokken nog nen frank dan kunde terug komen", zei Steefe. Dat was ten minsten een voorstel. Wat zouden wij doen? "**Geef maar twee van die lekstokken uit dienen boekaal**" ge weet nooit. Nog nooit hebben wij zo snel aan die lekstokken "gelekt". Wij wilden zo rap mogelijk weten of wij terug om snoep konden gaan.

Toen onze nonkel en tante met de kermis op bezoek kwamen moesten wij bij hen komen. "**kom nen keer bij mij zal ulder wa préé geven**" zei nonkel Miele. Daar hebben wij de eerste keer het woord pree gehoord en begrepen. Aan het verkrijgen van pree waren meestal condities verbonden. Huiselijke karweien zoals kolen in huis brengen, stoofhout zagen en helpen bij de afwas. Het geelook soms op kinderarbeid en dat voor een klein beetje

Prentje van een filmster bij de kauwgum of 'sieken'

pree. Die pree konden wij ook snel kwijtspelen. Tegenpruttelen, iets breken of beschadigen, niet willen gaan slapen en tegenspreken waren de zogezegde verbodstekens voor onzen pree.

Aan die pree was natuurlijk ook een bepaalde vrijheid gekoppeld. De mogelijkheid om zelf iets te mogen kopen dat was niet niks. Wij waren steeds naar zeker op zondagmiddag na het eten. "**Ma krijgen we onzen pree?**". "**Als ge nog vele zaagt zalt rap niets zijn**" Wij wisten direct waar wij aan toe waren. Wij moesten in de week, toen wij naar school gingen, voorbij de snoepwinkel van de "**grijs Emelie**" in de Statiestraat. Een keuze maken uit al de mogelijkheden was bijna onbegonnen werk. De ene dag zouden wij dat gekocht hebben, de andere dag dit. Moeilijk als ge het mij vraagt. Wij wilden zoveel mogelijk voor onze kleine pree en het moest dan nog smaken ook. Wij zijn regelmatig naar huis gekomen waar wij mochten horen "**welken bucht hedde ulder nao gekocht**". Maar ja, het was ons geld en wij mochten toch doen wat wij wilden, zo dachten wij.

De kooptechniek in de winkel dreef ons soms tot

wanhoop. Wij kenden toen het woord inflatie niet, maar volgens mij bestond dat toen ook reeds. Hoe meer wij keken hoe minder wij met onzen pree konden doen. Bij de "*sieken*" was er keuze in overvloed. Bij ieder pakje zaten er foto's van filmsterren, voetballers, wielrenners of andere supersterren. Die konden wij dan verwisselen op school. Het engelengeduld van *Grijs Emelie* moet groot geweest zijn. Met haar kromme vingers graaiend van de ene doos of pot naar de andere. Ondertussen keek zij naar het geld dat wij gegeven hadden, want op was op. Geen spek meer, elk zijn deel moet zij gedacht hebben.

moest wel opletten dat men niet te geweldig was met het open en dichtn van de vingers want de koord werd gloeiend heet. Later hebben wij die snoepschijf vervangen door een grote knoop van onze moeders oude "*paltau*" (mantel). Ik heb waarschijnlijk nog veel snoepsoorten vergeten, maar de belevenissen die bleven bij.

De veertigdaagse vasten met Pasen was een ramp voor ons. De pree verdween in een aparte doos en de snoep die wij toch konden bemachtigen moest opgespaard worden. Dit alles was voor na de vasten. Het zilverpapier van de chocolade was bestemd voor de Zusters in de Congo. Niets ging verloren. De smaak bij de meis-

Het woonhuis van de 'Grijs Emelie' in de Stationsstraat. De rechterkant van de woning was een snoepwinkel en de linkerkant was een fietsenzaak die uitgebaat werd door René Michiels.

Wij konden stenen pijpjes en hosties kopen met zuur in, muilentrekkers, alle soorten *slapkens*, toverstokken en bollen, witte truffels, *kolijsendrup*, *kolijsenhout*, opgevlude *papfleskens*, zwarte rekkers, een *klikdoosken* met zwarte pikkers in, groentjes, *muntebollen*, *rollekens* munten en zure spekken, sigaretjes met chocolade in, sigaretjes met rode spek in, nougat, *paptuten* enz.. Men had ook van die ronde snoepschijven met vier gaatjes in. Daarin werd een koordje gestoken en aan de vingers vastgemaakt. Door een draaiende beweging met dit schijfje rolde de koordje zich op. Het steeds open en dicht schuiven van de vingers waaraan de koordjes waren bevestigd zorgden voor een draaiende beweging van de snoepschijf. Die schijf snoep had verschillende kleuren en zo zagen wij alle kleuren van de regenboog. Men

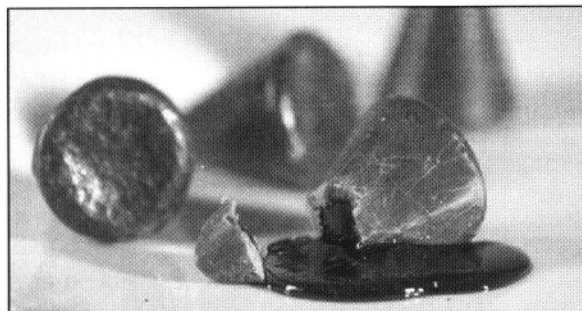
kens lag ook anders dan bij de jongens, zij keken meer naar het uiterlijke van de snoep. Voor iedereen waren de problemen altijd dezelfde, pree te weinig en goesting te veel. Onze melktanden hebben wij verspeeld met het eten van snoep. Dat kon geen kwaad: die moesten er toch uit.

De snoepgewoonten veranderden met het ouder worden. Doch onze zoeten tand hebben wij nooit verloren. Dat het slecht was voor de tanden, daarop werd ons nauwelijks gewezen. Het onderhoud van onze eetplaats in de mond was sporadisch. Het enige wat telde was de smaak en de goesting naar alles wat zoet was. Dit fenomeen telt heden nog, maar laat toch sporen na in de gezondheid van kinderen en volwassen mensen. Iedereen wil de zoetigheid hebben maar de gevolgen op lichamelijk vlak zijn niet altijd in

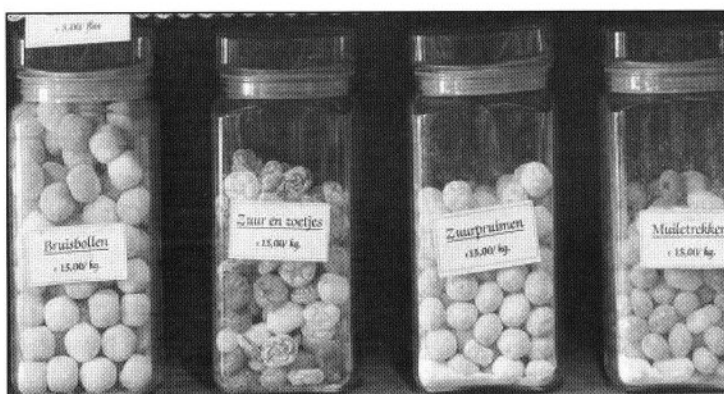
evenwicht met de gezondheid. Daarbij kan men niet naast het suikergehalte van de frisdranken kijken. Deze zijn niet van die aard dat zij een goede combinatie vormen met de levensverwachting. Het gezegde “wij leven toch maar één keer en morgen is het misschien gedaan” geeft de indruk “het kan mij niet deren”. Het ligt toch altijd aan de persoon zelf hoe hij dit alles invult en hoe men de gevolgen draagt.

Een doosje piekerkens. Om het doosje te openen moest men midden op het deksel drukken. Om te sluiten op de zijkant van het deksel nijpen. Op sommige van die deksels was een soort spiraal afgedrukt. Wanneer men dan met dit doosje een horizontale draaibeweging uitvoerde had men de indruk dat de spiraal bleef draaien.

Neuskens of “cuperdons”

Potten met muilentrekkers

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilair1vanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Barman	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 00496 46 51 15

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

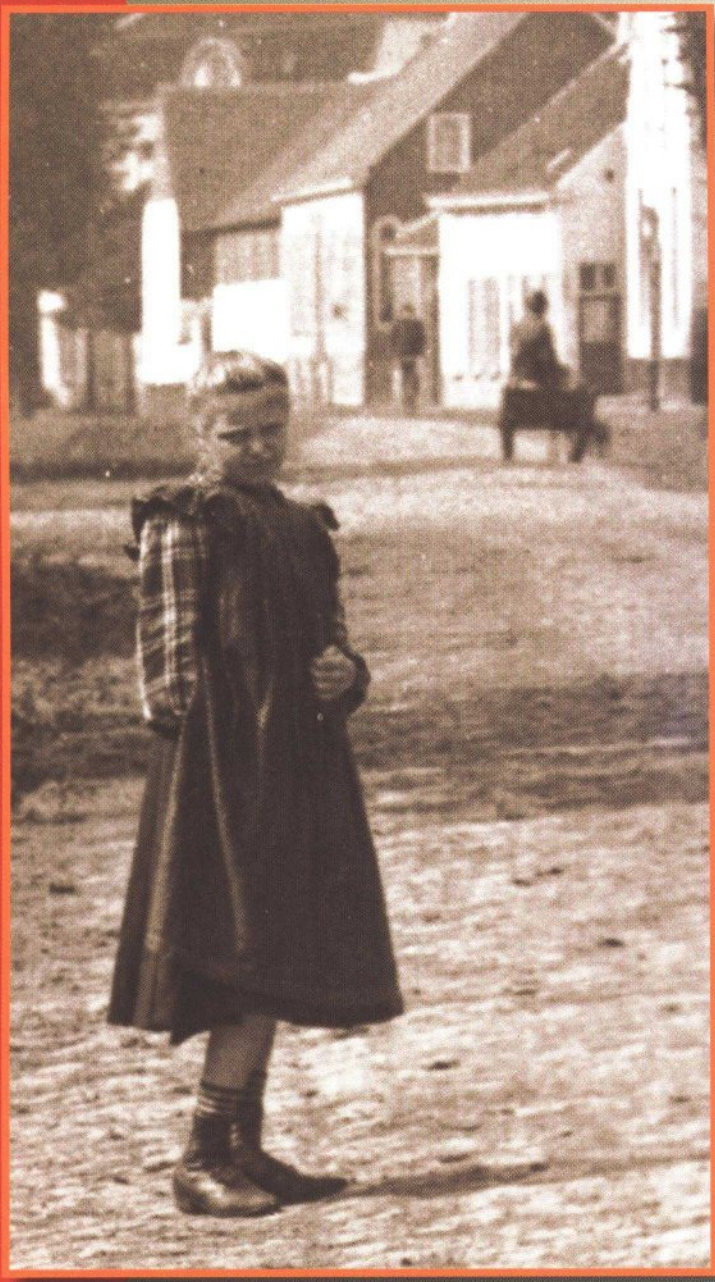
Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 4
<i>Wies Creve en Luc. De Maesschalck</i>	
De Parochie Sint-Kruis-Winkel in 1870	p. 5
<i>Wies Creve</i>	
Foto's uit de oude doos	p.10
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Een Notariële Akte uit 1856	p.12
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Mevrouw Irena De Letter	p.15
<i>Guy Hoebeke</i>	
Opgelet op de eerste dag van de vierde maand	p. 20
<i>Wies Creve</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

NIEUW BESTUURSLID

De verantwoordelijke voor ons museum, dhr **Roger Creve**, stelt voor een tijdje zijn mandaat ter beschikking. Dhr. **Luc Roels**, reeds lid van ons bestuur, hielp ons uit de nood door dit mandaat over te nemen. Luc zal uiteraard eerstdaags volledig door Roger ingewerkt worden.

Nog een kleinigheid: in het museum ligt bij de maquette van het hof van mw. Jeanne Ryckaert, nu ook de tekst die verscheen in jaarboek 2013 over een stukje geschiedenis ervan.

DE GROOTE OORLOG

Secretaris Luc

We kunnen er niet omheen: overall schieten initiatieven i.v.m. WO I uit de grond. Onze heemkundige kring bleef niet ten achter en dit dankzij de vooruitziendheid van **secretaris Luc**. In 2012 begon hij met het uitpluizen van de archieven in het **SAG** (StadsArchief Gent) over Wachtebeke en Winkel onder de Duitse bezetting. Het resultaat mag gezien zijn: twee degelijke en grondige **artikels** voor ons jaarboek 2014. Door zijn goede betrekkingen met het Davidsfonds, mondden die artikels uit in een **lezing** "Het bestuur van de gemeenten Wachtebeke en Sint-Kruis-Winkel tijdens Wereldoorlog I", op dinsdag 25 maart 2014 in de Keurezaal van ons Cultuurhuis. Die werd ingericht door het Davidsfonds (in samenwerking met de heemkundige kring) in het kader van "De nacht van de geschiedenis". De avond was een groot succes: er waren plaatsen te weinig. Maar daar blijft het niet bij: Luc heeft talloze uren besteed en honderden kilometers gereden om de graven op te sporen van de Wachtebeekse en Winkelse gesneuvelden. Ook dit vormt de basis voor verdere artikels over WO I, die zullen verschijnen in het jaarboek van 2015.

Tentoonstellingen

We bezochten enkele weken geleden de **KERK VAN BOEKHOUTE**, waar we aangenaam ver-

rast werden door een tentoonstelling over beide wereldoorlogen.

We laten dhr **J. Seymourtier** even aan het woord:¹

De kerk Heilig Kruis in Boekhoute zal vanaf september 2014 een pak minder gebruikt worden... de wekelijkse eucharistieviering wordt na de zomer geschrapt. De kerk van Boekhoute zal dan enkel nog gebruikt worden voor huwelijken, doopsels en begrafenissen. De kerkfabriek zocht naar extra mogelijkheden en vond die in de culturele sector. ...

Secretaris Piet Van Rompu van de kerkfabriek Boekhoute. "Onze kerk blijft behouden voor kerkelijke diensten, maar we laten er ook andere dingen toe. De twee zijbeuken worden nu als tentoonstellingsruimte uitgebouwd en zijn zichtbaar van de middenbeuk afgescheiden. Het volledige middendeel van de kerk blijft behouden als liturgisch gedeelte."

De allereerste tentoonstelling in de kerk van Boekhoute wordt meteen een vaste tentoonstelling **die er minstens vier jaar zal blijven**. De expo 'Boekhoute in tijden van oorlog' is een samenwerking tussen de kerkfabriek, het heemkundig genootschap de Twee Ambachten en de oudstrijdersbond NSB. "In de ene zijbeuk staat Boekhoute tijdens de Eerste Wereldoorlog centraal", zegt Van Rompu. "Die zijbeuk binnenwandelen kan onder een poort die gemaakt is uit zandzakjes. We vertellen het leven in Boekhoute tijdens de jaren 1914 tot 1918. ... Je ziet er ook hoe de vluchtelingen in Boekhoute toekwamen en ziet een oude stootkar die in de Eerste Wereldoorlog gebruikt werd. Op het einde staat ook een stukje van de befaamde Dodendraad." ...

Gevechtsvliegtuig

In de andere zijbeuk staat de Tweede Wereldoorlog centraal. Daar kom je binnen via de typische wachthuisjes van die tijd. Centraal in die tentoonstelling staat een verwrongen vliegtuigmotor en twee vliegtuigschroeven. Die zijn van een gevechtsvliegtuig BF 110 dat in Boekhoute neergestort is en pas in 2010 van onder de grond gehaald werd.

De tentoonstelling is, tot in 2018, elke dag gratis te bezoeken van 9 tot 17 uur. Of de expo in 2018 verlengd wordt, of vervangen door een andere tentoonstelling, wordt later beslist.

Tentoonstelling

In het **HOGER TECHNISCH INSTITUUT SINT-ANTONIUS** in de Holstraat te Gent was een rondreizende dubbeltentoonstelling over de Eerste Wereldoorlog te bezichtigen op 23 mei ll.

Dit werd gemeld door ons medelid **Karel Coppens** van Winkel, leraar in voormeld instituut. Er waren 42 prachtige panelen met een hoofdtekst, scherpe afbeeldingen van documenten en foto's uit die tijd voorzien van bijkomende commentaar. De panelen waren chronologisch gerangschikt: 30 over "De Grote Oorlog in grote lijnen" en 12 over "Congo aan den Yser". We hebben zelden een zo duidelijke voorstelling over WO I gezien.

Als men de teksten en foto's van de dertig panelen in een boekje zou uitgeven, zou dit een schitterend en overzichtelijk idee geven van die oorlog voor wat België betreft. De twaalf panelen over "Congo aan den Yser" geven een beeld van de belevenissen van 32 autochtone Congolezen, die als "boy" of als matroos naar België gekomen waren en achteraf dienst namen in het Belgische leger.

Griet Brosens, diensthoofd "Herinnering" van het Instituut voor Veteranen – Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers, de drijvende kracht achter de tentoonstelling, gaf een boeiende lezing over het wedervaren van deze mensen. Het was op aanraden van mevrouw **Carine De Cock**, (echtgenote van dhr Coppens), werkzaam in hetzelfde instituut, dat deze tentoonstelling naar HTI Sint-Antonius kwam om de schoolgaande jeugd kennis te laten maken met WO I. "De Grote Oorlog" en "Congo aan den Yser" zijn besproken voor gans 2014 en zelfs al geboekt voor een deel van 2015.

Zou hier iets inzitten voor Wachtebeke en Winkel?

Ook in **Overslag** roert er iets. Kolonel **Cyriel De Bruyne**, voorzitter van de **NSB**-afdeling (Nationale Strijdersbond van België) **Wachtebeke**, plant een tentoonstelling over WO I.

Weer komt secretaris Luc in het stuk voor. O.a. zijn hulp werd ingeroepen om het aanzienlijke resultaat van het vele werk van M. De Bruyne nog aan te vullen.

COMEET

De gemeente Wachtebeke trad toe tot COMEET, wat staat voor **Cultuur Overleg MEETjesland**. Op een persconferentie in het kasteel Ter Leyen in Boekhoute, ter gelegenheid van het project Floris ende Blancefloer (zie hierna),² waren we aanwezig.

Initiatiefnemer Marc De Smet van Assenede stelde ons voor aan mevrouw **Nele Van Uytsel**, erfgoedconsulente, verbonden aan COMEET. Ze wenste nadere kennismaking met onze kring om te zien waaruit onze activiteiten bestonden en ook om aan te geven waarmee ze ons kon helpen.

Dinsdag 10 juni kregen we bezoek van Nele en haar collega **Sebastiaan De Coninck**. COMEET kan heel wat betekenen voor verenigingen zoals de onze: inscannen van zeldzame boeken van maximum A3-formaat, hulp bieden bij het opstellen van aanvragen voor toelagen bij projecten, raad geven bij archiveren, digitalisatie van teksten, opvolgen van musea voor plaatselijke geschiedenis, verzamelen van materieel van het oude boerenleven en het opsporen van oude hoeven (zie onder www.boerzoekterfgoed.be), meewerken aan Erfgoedbank Meetjesland met o.a. duizenden foto's en filmpjes, verzamelen van dialect en het bevorderen van de kennis ervan bij de jeugd, ...

Bij dit laatste werden Nele en Sebastiaan aange-naam verrast door de publicatie van Wies' artikel over het Wachtebeeks in ons jaarboek 2013. Bij het doorbladeren van het boek ontsnapte aan Nele de opmerking "Ah, jullie staan al verder dan wij! Dat is een gans woordenboek."

Bij de 90 reeds gepubliceerde bladzijden, heeft Wies nu al 36 bladzijden A4 met aanvullingen en opmerkingen.

Zoveel spontane erkenning deed Wies blijkbaar deugd.

FLORIS ENDE BLANCEFLOER

Marc De Smet, griffier op rust van de Zwarte Sluispolder (Assenede, Boekhoute, Ertvelde en Zelzate), nam indertijd het initiatief voor een breed opgezette viering binnen de Vier Ambachten van “750 jaar Keure, 500 jaar Graaf Jansdijk”. Onze betreunde voorganger Cesar ging volledig op in dit project. Het resulteerde o.a. in de publicatie van een 1060 bladzijden tellend boek “Over den Vier Ambachten”,³ waaraan we ook meewerkten.

M. De Smet heeft nu een nieuw project op stapel staan “**750 Jaar Floris ende Blancefloer & Diederik van Assenede**”. Zoals het vorige is ook dit project breed opgezet. Het moet een samenwerking vormen van heemkringen en erfgoedverenigingen binnen de Vier Ambachten.

Wat is de bedoeling?

* een “Tapijt van Assenede” te laten maken, ongeveer 80 meter lang, met een tachtigtal taferelen uit “Floris ende Blancefloer”;

* een boek te schrijven over het gedicht en zijn auteur Diederik van Assenede. De leiding voor het opstellen van dit boek berust bij Em. Prof. Dr. Jozef Janssens, van de K.U. Brussel. De webstek van de vzw Hallekin meldt hierover het volgende:

750 jaar Floris ende Blancefloer & Diederik van Assenede⁴

Midden de twaalfde eeuw dichtte een (tot op he-

den) onbekende Franse auteur de liefdesroman “Floire et Blanchefleur” (RODE ROOS en WITTE BLOEM). Deze “hoofse” literatuur was een breekpunt met de ridderliteratuur van voordien. Het was een product van de “Renaissance van de twaalfde eeuw”, een bloeiperiode in kunst, cultuur en denken in Europa. De emancipatie van de volkstaal was daar een element van. Zo dichtte Diederik van Assenede rond 1260 het liefdesverhaal van Floire et Blanchefleur in 4.000 verzen naar de Dietse taal : “Floris ende Blancefloer”.

Diederik was een grafelijk ambtenaar bij het Graafschap Vlaanderen. Volkstalige literatuur was toen ook een politiek vehikel. Ook de omringende landen kregen nadien hun Florisversie : Engeland, Duitsland, Italië, Spanje, Zweden, Denemarken, e.a.

Het 750 jaar oude “Floris ende Blancefloer” behoort tot de standaardoeuvres van de Middel-Nederlandse literatuur. In die bloeiperiode kende Vlaanderen ook de andere literaire producties : Reinaert De Vos, de werken van Van Maerlant, Beatris, ..

Prof Em Dr Jozef JANSSENS is een jubileumpublicatie aan het samenstellen en schrijven naar aanleiding van deze 750-ste verjaardag : “Liefde in Vlaanderen van de dertiende eeuw. Floris ende Blancefloer van Diederik Van Assenede”. Janssens is een specialist middeleeuwse literatuur en cultuur en doceerde oude letterkunde en cultuurgeschiedenis aan de Katholieke universiteit Brussel.

* het maken van wagens die taferelen van het tapijt uitbeelden en ermee deelnemen aan activiteiten zoals het carnaval te Assenede en gelijkaardige evenementen in andere gemeenten;

* een musical over het onderwerp laten programmeren door Ars Musica.

Er staat ons dus nog heel wat te wachten.

WE HOUDEN U OP DE HOOGTE.

Guy Hoebeke

¹Uit internet onder “Kerk wordt exporimtte/HLN Assenede-HLN.be”

²Dit project heeft als beschermvrouwe Vlaamse minister van cultuur, Joke Schauvliege (Ertvelde).

³Het boek wordt nu aangeboden op internet voor 200 €, maar het weegt ook meer dan zes kilo!

⁴Internet: *Assenedse Erfgoedkring*
Vzw HALLEKIN is opgericht in 1987. *Oudheidkunde, erfgoed, heemkunde, geschiedenis, volkssport, archeologie, cultuur, kunst, samenlevingsopbouw, e.a. is het brede spectrum van het activiteitenveld.*

Nieuws van de Redactie

Wies Creve en Luc. De Maesschalck

NIEUWS VAN DE REDACTIE

In ons eerste tijdschrift van dit jaar (nr. 1 / 2014) konden onze lezers in een kort artikel kennis maken met de Overslagse Wachtebekenaar **HENRI VAN LAERE**, van wie we zegden dat het meer dan tijd was om deze figuur eindelijk ook eens onder de aandacht te brengen.

Deze stichter van de Schola Cantorum van de Gentse Sint-Baafskathedraal, een zanggenootschap dat nog steeds op wereldbekendheid kan bogen, was voor velen onder ons een onbekende, maar werd in zijn tijd niet alleen door de geestelijke overheid, maar ook door de hele muziekwereld van toen onder de vooraanstaanden gerekend.

Dat Henri Van Laere inderdaad een zekere vermaardheid genoot, ontdekte ik bij toeval bij ons medelid Johan De Vleeschouwer. Die liet mij een partituur inkijken, ooit nog eigendom van zijn vader, organist André De Vleeschouwer. Daarin waren 10 stukken voor orgel of harmonium opgenomen, alle van de hand van onze Overslagse dorpsgenoot Omer Van Puyvelde (1912-1980) aan wie wij een uitgebreide studie hebben gewijd in ons jaarboek 1995, en wiens borstbeeld prijkt op het kerkplein van Overslag. Onze Overslagse componist heeft het zesde van de tien stukken, waarvan hier sprake, een 'Fugetta', opgedragen aan zijn even Overslagse dorpsgenoot, 'Weleerwaarde Heer H. Van Laere'. Wanneer we daarbij opmerken dat acht van de andere stukjes voor eigen familieleden geschreven werden, dan blijft het nog meer merkwaardig dat alleen nog een tiende stuk werd toegewijd aan de 'Meester-orgelvirtuoos Flor Peeters'. Wie die laatste was is jammer genoeg niet meer door velen gekend. Baron (sedert 1971) Flor Peeters werd geboren te Tielen in 1903 en is te Antwerpen overleden in 1986, precies op zijn verjaardag, 4 juli. Reeds in 1923 werd hij, 20 jaar oud, orgelleraar aan het Lemmensinstituut te Mechelen – hij was dan jonger dan bepaalden van zijn leerlingen – en organist van de Sint-Romboutskathedraal. Hij is directeur geweest van het Koninklijk Vlaams Conservatorium van Antwerpen van 1952 tot 1968. Er staan meer dan

140 opusnummers op zijn naam; ruim 1200 orgelrecitals heeft hij over de hele wereld gespeeld en jaarlijks gaf hij 'meesterklassen' in de Verenigde Staten. Dat onze Van Puyvelde, die hem diep bewonderde en in hem zijn meester zag, naast hem ook aan zijn dorpsgenoot Henri Van Laere dacht, pleit wel voor de aandacht die onze plaatselijke Lemmenslaureaat ook in wijde muzikale kringen genoot.

We zijn Johan De Vleeschouwer dankbaar voor deze onverwachte hint! (AC)

* * *

We willen hier ook mevrouw **Monique Van Waes** danken voor de oude boeken die voor een Kring als de onze nog te moeite van het bewaren en van het inkijken waard zijn. Vooral het volume dat de sagen en legendes uit onze streken behandelt heeft onze volle aandacht verdiend en gekregen. (AC)

* * *

Mijn zus en sedert jarenheugenis ons medelid **Fana (Stefana) Creve** was in de laatste weken door niets anders in beslag genomen dan door de beslommeringen van haar verhuizing. Ze bleef wel in Beervelde, maar liet haar eigen groot huis in de Hospitaalstraat achter om haar intrek te nemen in een ruim, maar toch minder groot appartement iets voorbij de kerk. Logisch gevolg: een aantal oude maar toch waardevolle zaken vonden in haar nieuwe woonst geen plaats. Een mooie landschapsschilderij van "meester" Oscar Galens (uit 1933!), een prachtige oude koffiemolen en een origineel safarken zijn naar de lokalen van onze Kring versast. Ikzelf, eerlijk gezegd, kon van een speciale 'perpetuum mobile'-klok en een antiek precisieweegschaaltje geen afstand doen.

Er dient eerlijkheidshalve nog bijgevoegd dat ze bepaalde artefacten heeft overgeërfd van wijlen haar echtgenoot Guy Rombout. Over één van diens verre voorvaders, Franciscus Rombout (1794-1875) laten wij eerstdaags nog wel een uitgebreid artikel verschijnen: velen weten dat nog altijd enigen van zijn nazaten ervan overtuigd

zijn dat hij eigenlijk Lodewijk XVII van Frankrijk is geweest, die na opsluiting gedurende de Franse Revolutie zou ontsnapt zijn en ten langen laatste bij een molenmaker Rombout in Stekene arriveerde, die later naar Wachtebeke verhuisd is. (AC)

* * *

Aan het artikel 'Tekenkunst aan het front', verschenen in ons eerste tijdschrift van 2014, dient nog iets te worden toegevoegd. In de tweede

eindnoot wordt mevrouw Margriet Bouvry bedankt voor het ter beschikking stellen van de tekeningen van Herman Trangez die in de tekst worden besproken. Enkele weken na het opstellen van dit artikel kregen we echter van kleinzoon Jan Trangez nog het militaire dossier van zijn vader toegestuurd, wat het mogelijk maakte de tekst nog wat uit te breiden met enkele gegevens over de levensloop van Herman. Helaas zijn we Jan vergeten te bedanken voor deze bijkomende informatie, waarvoor onze gemeente excuses. We hopen dat hiermee te hebben rechtgezet. (LDMA)

DE PAROCHIE SINT-KRUIS-WINKEL IN 1870 !!

Wies Creve

[Hieronder volgt de vertaling van het 6^e deel van de "Liber Memorialis" van de parochie Sint-Kruis-Winkel. Het is het enige deel van dit boek dat volledig in het Latijn is gesteld. Waarschijnlijk wilde de pastoor daarmee vermijden dat zgn. "onbevoegden" van de inhoud kennis konden nemen. Ik neem het op mij de Latijnse tekst zo correct mogelijk – niet altijd ècht letterlijk, maar zeker naar de geest van de auteur – weer te geven. - Wies Creve – Begin der vertaling: april 2013.]

**Verslag over de toestand van de Parochie Winkel – District Lokeren
Afgeleverd aan de Hoogerwaarde Excellentie Henricus Franciscus Bracq
Bisschop van Gent, op 17 december 1870
volgens de normen in de vergadering van de dekens op 9 augustus 1870 voorgeschreven
en door mij, Jozef De Feyter, pastoor van deze parochie Winkel,
eigenhandig neergeschreven.**

HOOFDSTUK I – OVER DE PAROCHIE EN DE KERK

De grenzen van de parochie Winkel komen in grote lijnen overeen met de burgerlijke begrenzingen: vroeger behoorden vier huizen aan de overzijde van de "Terneuzense vaart" tot de parochie Winkel, maar burgerlijk waren ze Evergem-Doornzeledries; vanaf 1855 zijn ze van ons overgeheveld naar de parochie Doornzeledries, onder Evergem. Onze parochie telt vandaag 2312 inwoners, allen deugdzaame katholieken, onder wie er 1614 bevestigden ter communie te gaan. De naam en de patroonheilige van de paro-

chie zijn identiek dezelfde, namelijk de Vinding van het Heilig Kruis. Wanneer precies de kerk is opgebouwd staat nergens vast. Daarover ontbreken de nodige documenten. Wat er ook van zij, zij is zeer oud. Zij schijnt opgetrokken te zijn met diverse afwisselende materialen tijdens opeenvolgende periodes, in zogenaamde gotische stijl, deels primitieve gotiek, deels reeds vlammende gotiek. De kerk is niet ruim genoeg voor de bevolking. Wat er ook van zij, het hele gebouw is zowel aan binnen- als aan buitenkant zeer goed en zelfs zeer mooi bewaard.

HOOFDSTUK II – OVER HET MEUBILAIR DER KERK

De kerk heeft drie altaren: 1. Het hoofdaltaar is naar het oosten gericht. 2. Het altaar van de Moedermaagd is verplaatsbaar en gericht naar het noorden. 3. Het altaar van het Heilig Kruis is eveneens verplaatsbaar en naar het zuiden gericht. Deze altaren zijn prachtig en praktisch uitgerust, voor het makkelijk opdragen van het Heilig Misoffer. Er zijn drie biechtstoelen in de kerk, en nog een in een teruggetrokken ruimte voor doven, gebrekkigen en zieken, alle volgens de ritus en goed opgesteld, afgesloten en niet aan niet-bevoegden blootgesteld. De preekstoel is zeer eenvoudig, maar toch uiterst geschikt en gemakkelijk. De doopvont is zeer goed afgesloten, zeer mooi en zelfs kostbaar versierd. De kandelaars zijn uit koper, en op grotere feestdagen uit verzilverd metaal, ze hangen en branden op een in het oog vallende plaats volgens de ritus, ter aansporing van het volk dat het Heilig Sacrament komt aanbidden.

HOOFDSTUK III – OVER HET LINNENGOED

Al het linnengoed is mooi, ongeschonden en proper, natuurlijk als het voor gebruik bestemd is. Wij hebben voor lijfgoed 16 stuks, 12 amikten, 18 alben waarvan 8 gewone, 6 iets betere en 6 voor de grotere plechtigheden. Er zijn 18 altaarnappen, waarvan er 6 aan weerszijden overhangen; de 12 andere zijn kleiner en enkele daarvan zijn uit katoen. Er zijn zeer veel doekjes om te reinigen en 8 handdoeken. We hebben 18 superplies, waarvan 12 gewone, 3 iets betere en 3 voor de grotere plechtigheden; en voor de koster en de misdienaars 10 kleinere superplies. Er zijn vier doeken om de communiebank te bedekken, alle uit lijnwaad.

HOOFDSTUK IV – OVER DE GEWIJDE GEWADEN

Alle gewijde gewaden zijn uiterst geschikt voor gebruik zolang ze maar goed bewaard zijn; die bevuild werden worden weggehaald en aan de voddenraper toevertrouwd. Er zijn vier witte kazuifels, twee gewone, een voor de zondag en een voor grotere feestdagen. Een kazuifel met een dalmatiek, voor de gewone missen. Een uitrusting van drie stuks, d.i. een kazuifel met dalmatiek en tuniek. Een volledig stel, d.i. kazuifel, tuniek, dalmatiek en koorkap, dat zeer mooi en kostbaar met zuiver goud is bestikt. Ook nog een gewone koorkap. Er zijn 4 rode kazuifels: 2 voor in de week, een voor de zondagen en een voor de grotere feestdagen. Ook nog in voorraad: een rood stel, bestaande uit een kazuifel, een dalmatiek en een tuniek. En er is nog een volledig stel, helemaal met goud bestikt, "fin-demi", d.i. "mifin", bestaande uit kazuifel, dalmatiek, tuniek en koorkap. Er zijn drie parse kazuifels, een voor wekdagen, een voor zondagen en een voor grotere feestdagen, alsook een gewone parse koorkap. Er zijn twee groene kazuifels. Nu nog de zwarte kazuifels: twee gewone, en een volledig stel derde klasse; 2° een volledig stel voor de hoogste klasse; en 3° een volledig stel voor de eerste klasse. N.B. als we zeggen: volledig, d.i. kazuifel, tuniek, dalmatiek en koorkap met alle bijhorigheden. Witte stola's: 6 ex.: 3 gewone, 2 betere en een zeer mooie, zelfs zeer kostbare. Drie rode stola's, een gewone, een zondagse en een voor de feesten, zeer kostbaar en met puur goud geborduurd. En van parse kleur zijn er 5: twee gewone, twee zondagse en ene, nogal kostbaar. Er zijn twee schoudervelums: een voor alle dagen, zeer eenvoudig maar proper, en het ande-

re wordt voorbehouden voor de feesten gedurende het jaar. De stola's die moeten gedragen worden om het heilige Sacrament aan de zieken te dragen, zijn alle proper en zeer geschikt, en ook de beurs, zowel als de ampullen, zijn naar het laatste model en zeer doelmatig.

HOOFDSTUK V – OVER DE DIVERSE UITRUSTING

Er zijn geen ampullen uit verguld geelkoper, ook niet uit tin of koper; 6 zijn er uit simpel glas, maar 4 uit zuiver kristal. Er is een koperen emmertje, binnenin rood geverfd en voorzien van een propere waterkwispel; voor grotere festiviteiten is er een grote emmer uit verzilverd metaal, aan de binnenkant eveneens rood, met een mooie kwispel, voorzien van een verzilverd handvat. De kinderen, zowel de meisjes als de jongens, gebruiken bij de catechismusles stoelen die vroeger voor de diensten bestemd waren, en ze nemen zonder veel lawaai deel, indien ze maar nauwkeurig in de gaten worden gehouden. Er zijn twee of vier banken naar het noorden gericht voor de vrouwen, en naar het zuiden voor de mannen en de mindervaliden. De koster is dagelijks uitgerust met een mooie schoudermantel, zowel voor het heilig misoffer als voor de toediening van de sacramenten. En ook de misdienaars zijn dagelijks voor de missen gekleed in een toga; bovendien, op zondagen en grotere feestdagen en soms ook wel in de week, dragen ze boven hun toga nog een blank en kunstig gevouwen schoudermanteltje.

De bewaker van de orde "Suisse en kerkballieu" is er altijd op wekdagen en feestdagen, en niet zelden gedurende de hele week, plechtig en aangepast aan zijn taak gekleed, ter instandhouding van de glorie van het huis van God, en tot stichting en verdieping van de volksgodsvrucht.

HOOFDSTUK VI – OVER MIJZELF ALS VERSLAGGEVER

Alle boeken worden klaar en duidelijk ingevuld: doopsels, overlijdens en huwelijken, en zij worden bewaard in de sacristie; vroeger misschien of nu reeds volgeschreven folianten worden in de archieven van de kerkfabriek bewaard. De liber memorialis, zoals deze, bevat nauwkeurig zowel kleine als uitgebreide notities, en wordt in de pastorie bewaard. Op zondagen worden onder de vroegmis de voornaamste catechismuslessen onderwezen; en in het eerste uur na de middag de eenvoudige catechismus voor de jonge meisjes en jongens: het bijeenroepen gebeurt onder de hoogmis. In de veertigdaagse vasten, in de Maria-

maand, en ook in de paastijd, de pinkstertijd, de kersttijd en bij het feest van Allerheiligen, enz. enz. wordt samen gezongen of gemediteerd na de middagvespers en de avondvespers. De goddelijke diensten, niet alleen op zondagen en feestdagen maar ook gedurende de week, worden op een vastgesteld uur gehouden, dat vooraf aan het volk is meegedeeld. Gezang, voor zover het om vroom gezang gaat, trachten we meer en meer te promoten voor de kerk.

HOOFDSTUK VII – OVER DE ONDERPASTOOR EN ANDEREN DIE IN ONZE KERK CELEBREREN

Wij priesters, zielsgenoten als zonen van God Almachtig, met Zijn genade en door ons priesterleven, moeten door ons gedrag, door de Kerk voorgeschreven, voor het christenvolk een voorbeeld zijn. Dus proberen wij overal welkom te zijn als een verschijning van Onze Heer Christus, zowel in de kerk als in de straten, in de huizen en bij allen. Eerlijk en voorzichtig, pogen wij met brandende ijver aanwezig te zijn bij vergaderingen en catechismuslessen, ook in de scholen en in de godsvruchtige genootschappen. Dat doen wij ook om bepaalde gebreken uit te roeien, maar eveneens om echte deugden aan te moedigen. En tenslotte pogen wij ook, voor zover het ons mogelijk is, de bisschoppelijke voorschriften na te leven, zowel in alle diensten en gewijde functies, en vooral worden de voorgeschreven rubrieken bij het celebreren der mis nauwkeurig gevolgd.

HOOFDSTUK VIII – OVER HET BURGERLIJK BESTUUR

De raad van de kerkfabriek is volgens de wet samengesteld en bestaat uit zeven leden: immers, twee van rechtswege en vijf verkozenen. Een ervan is voorzitter en een andere secretaris of schrijver. Het bestuur van het bureel bestaat uit vier leden: 1. De voorzitter zelf; 2. De schatbewaarder; 3. De secretaris of schrijver; en 4. De pastoor zelf. De decreten daterend uit het jaar 1809 en de bisschoppelijke statuten worden op tijd en plaats en aangepast aan de omstandigheden uitgevoerd. De lijst van de fondaties wordt volgens voorschrift opgehangen in de sacristie vlak voor de pastoor. Het kerkhof dat rond de kerk gelegen is, heeft een oppervlakte van 0 ha – 33 a – 30 ca. Naar het noorden toe is er een de-cente afzonderlijke plaats volgens voorschrift aangelegd, ook wel voldoende ruim, voor de begrafenis van ongelovigen of geloofsafvalligen.

Het kerkhof is over het algemeen ingedeeld vol-

gens de vigerende voorschriften; bovendien is er ook een kleine kapel van genade, die in de volksmond “Beenderhuis” genoemd wordt, en een Calvarieberg. Op het kerkhof zijn twee privé begraafplaatsen toegestaan: een aan de doorluchtige edele familie Della faille d’Anvin, en de tweede aan de pastoors en andere priesters van de parochie Winkel. Het kerkhof heeft twee ingangen: een via de openbare weg, maar voor voetgangers alleen ook “van de Groenstraat naar het Dorp, en van het Dorp naar de Groenstraat enz.”; de tweede is voor ons, priesters en religieuzen: van de kerk en de pastorie naar het klooster en naar de zondagschool enz. Bovendien staan er op een afgezonderd plaatsje “de huizekes”, urinoirs en toiletten.

HOOFDSTUK IX – OVER DE KOSTER EN ANDERE LAGERE DIENAARS

De koster, ook sacristiebediende genoemd, zoals ook zijn enige zoon, zijn zeer moeilijk in de omgang; hoewel ze, naar leven en zeden bekeken, een christelijk bestaan leiden, dragen ze in de kerk op geen enkele wijze bij tot stichting van de gelovigen; ze schijnen ongevoelig voor iedere verbetering, hoewel ze daar meer dan eens toe aangemaand zijn. De misdienaars doen het dan beter en zelfs zeer goed; deze jongens zijn zelfs aanbevelenswaardig zowel door godsvrucht als door bescheidenheid, voor alle goddelijke diensten zijn ze aanwezig en van dienst. Hetzelfde kan gezegd worden van de man in uniform, dit is de “kerkbaljuw”, een man van uitstekende godsvrucht die tweemaal per week tot de heilige sacramenten nadert; hij is voor allen een voorbeeld in de kerk en daarbuiten, zowel door zijn levenswandel als door zijn zedelijk gedrag. De ordebewaarder, dit is de “Suisse of roededrager” is een getrouwd man, enerzijds ietwat streng maar echt niet hard, plechtig, een zuivere katholiek die zonder menselijk opzicht zijn taak op voorbeeldige wijze vervult.

HOOFDSTUK X – MIDDELEN TOT BEVORDERING DER GODSVRUCHT

1° Gedurige aanbiddingen.

Een gedurige aanbidding, uiterst plechtig, wordt elk jaar op 26 november gevierd, en wel op de volgende wijze : 1° Op de avond tevoren luiden alle klokken. 2° De hele kerk, en bijzonder het hoofdaltaar worden zeer uitgebreid en luisterrijk versierd. 3° Vroeg in de morgen, om halfzeven wordt het Veni Creator gezongen en wordt de plechtige zegen met het H. Sacrament gegeven. 4° Om halftien wordt het Heilig Misoffer opge-

dragen, in de kostbaarste met puur goud belegde gewaden van de kerk. 5° Om halfvijf 's avonds wordt het plechtig avondlof gezongen met Te Deum en een laatste zegening met het allerheiligste Sacrament. 6° Gedurende de goddelijke diensten branden ten minste 12 wassen kaarsen, en ettelijke andere kaarsjes, die in de volksmond "bougies" genoemd worden. 7° Bovendien wordt het volk gedurende een "Driedaagse" op deze plechtigheid voorbereid, en daarvoor wordt speciaal een ander geestelijke uitgenodigd. 8° Verschillende priesters worden uitgenodigd om biecht te horen. 9° Bijna alle gelovigen treden in deze dagen toe tot de heilige sacramenten. 10° De zusters van het klooster komen tegen de middag met hun weeskinderen bijna allemaal naar de kerk om het heilig Sacrament te aanbidden. Daarom wordt in de kerk nog een andere gedurige aanbidding gegeven, ietsje minder plechtig, maar toch met grote voornaamheid.

2° Broederschappen in de Kerk.

Er bestaan veel fraterniteiten: 1° De aartsbroederschap van de heilige Rozenkrans, onder kanoniek recht opgericht in de kerk van Winkel op 27 december 1628. 2° de Vereniging en Broederschap van het Heilig Kruis, met kanoniek recht opgericht op 14 september 1710. 3° De fraterniteit van het Heilig Hart van Jezus, wettelijk en kanoniek opgericht op 13 september [idus 7^{bris}] 1859. 4° De broederschap van de Heilige Sacramenten, nieuw opgericht in ons bisdom op 28 juli 1858. 5° de aartssodaliteit van de heilige Barbara, wettelijk en kanoniek opgericht op 26 november 1868. 6° En zeker: de broederschap, zeer bekend, van de heilige Franciscus Xaverius, wettelijk en kanoniek opgericht te Winkel op 21 augustus 1864, en verdeeld in drie secties: 1° sectie: dat zijn de echte Xaverianen; 2° sectie van de heilige Stanislas, dat zijn de jongelingen tot hun 17^e jaar; 3° vrouwelijke sectie, die alle deel hebben aan alle aflaten en privileges van deze aartsbroederschap.

Daarbij hebben we, zoals overal: 1° De sodaliteit van Sint-Pieterspenning. 2° De sodaliteit van de heilige Franciscus van Sales. 3° De sodaliteit van de Verspreiding van het Geloof. 4° De sodaliteit van de Heilige Kindsheid. 5° en de buitengewoon voortreffelijke broederschap ter bestrijding van godslasteringen, vervloekingen, enz.

Tenslotte hebben we de Congregatie van Maria, die twee afdelingen heeft, een voor meisjes en een voor vrouwen, beide met kanoniek recht gesticht. De eerste afdeling, die loopt van de eerste

communie tot het 15^e jaar, wordt door de pastoor, maar meestal door de onderpastoor geleid; de andere, zozegd de hogere, vanaf 16 jaar tot de hoogste ouderdom, wordt aan de pastoor toevertrouwd.

3° De Kruisweg.

In de parochiekerk is er ook een Kruisweg, reeds zeer oud, zoals wel vanzelfsprekend is, gezien de patroonstitel van de kerk [*H. Kruis: "Sint-KRUIS-Winkel"*]; hij is onlangs, op 5 september 1869 volgens men zegt, mooi gerestaureerd, en veiligheidshalve opnieuw kanoniek opgericht.

4° De Weg van de Moeder der Smarten.

Daarenboven hebben we de Weg van de Moeder der Smarten in de kapel van de Heilige Moedermaagd in de Warande, die legaal en kanoniek is opgericht op 21 augustus 1864 door de Doorluchtige en Hoogerwaarde Heer Ludovicus Jozef Delebecque, bisschop van Gent. "De Stalien van O.L.V. van VII Weeën in de kapelle van O.L.V. ter Warande wettiglijk opgericht, en met menigvuldige aflaten verrijkt". [*Wat hier tussen aanhalingstekens staat is in de oorspronkelijke tekst ook in het Nederlands opgenomen.*]

5° Relieken van Heiligen.

Volgende relieken van Heiligen worden samen met de authentieke bewijzen van oorsprong netjes en met zorg bewaard in zilveren capsules, scrupuleus achter glas gestoken. Ze zijn, in volgorde:

- 1° Relieken van het Heilig Kruis
- 2° Van de mantel van de Maagd Maria
- 3° Van het grafheuveltje van de Heilige Maagd Maria
- 4° Van de Heilige Donatus
- 5° Van de Heilige Aloysius
- 6° Van de Heilige Stanislas
- 7° Van de Heilige Franciscus Xaverius
- 8° Van de Heilige Barbara
- 9° Van de Heilige Jozef, bruidegom van de Heilige Moedermaagd
- 10° en van de Heilige Rochus.

6° O.L.V. Bidplaats ter Warande.

Zeer befaamd is de bedevaart naar de kapel van de Heilige Maagd Maria ter Warande, met een noveen door de Heilige Stoel toegekend, met zelfs talrijke aflaten. Vanaf 15 augustus tot de 23^e van deze maand, beide data inbegrepen, komen naar deze bedevaartplaats achtereenvolgens de pastoors van volgende parochies met hun parochianen: Mendonk, Wachtebeke, Moerbeke,

Doornzeledries enz. en daar dragen ze elk een mis op. In deze kapel wordt het hele jaar door elke zaterdag een mis gevierd: in de zomer om halfzeven, in de winter om halfacht. N.B. De gelovige bedevaarders naar het reeds genoemde heiligdom van de Maagd Maria kunnen van de Algoede God vele gunsten bekomen, soms voor zichzelf, soms voor anderen, zowel materiële en geestelijke; en bovendien vinden er niet zelden wonderbare dingen plaats door de bemiddeling van de Heilige Maagd Maria.

HOOFDSTUK XI – OVER DE KERKELIJKE GEBOUWEN

In Winkel is het religieuzenhuis van de Heilige Jozef gevestigd. De Zusters van dit klooster zijn uiterst nuttig voor de parochianen, en in de eerste plaats voor de armen. Ten eerste zorgen zij voor voedsel voor de armste weesmeisjes van onze parochie. Daarbij is het een toevluchtsoord voor de arme en noodlijdende vrouwen, en onlangs is er zelfs een afdeling voor mannen ingericht; het voornaamste echter blijft het weeshuis, dan volgt het gastenverblijf en in laatste instantie ook de verzorging van de zieken. Bovendien hebben de Zusters een school voor arme meisjes, en onlangs ook een kleuterschool voor meisjes en jongens, die in de volkstaal “bewaarschool” genoemd wordt. De Zusters hebben nog veel omvangrijke plannen, maar door een gebrek aan ruimte hebben ze nog niet de kans gehad die uit te voeren.

HOOFDSTUK XII – OVER DE SCHOLEN

Er bestaan drie scholen in de parochie: de eerste, voor jongens, is van de gemeente, “*écolle communal*” [*sic in de tekst!*] en die draait goed en wordt zeer bekwaam bestuurd, ook door onze eigen steun; bovendien zijn de onderwijzer en zijn assistent ijverige en brave katholieken. De tweede is een school voor meisjes, aangenomen school genoemd, die zeer goed bestuurd wordt door de reeds genoemde Zusters Jozefienen. De derde is een school voor kleuters van de beide geslachten, zoals reeds hierboven gezegd “bewaarschool” genoemd: er zijn zeer veel kinderen en ze wordt ook door dezelfde Zusters bestuurd. In de parochie bestaat geen middag- of avondschool voor iets oudere tieners, waarvoor we God dankbaar mogen zijn.

Er bestaan twee zondagsscholen: de eerste is voor jongelingen en wordt opengehouden van acht uur tot negen uur, dat wil zeggen tot wanneer de hoogmis begint. De tweede is voor meisjes: ze begint om drie uur en eindigt om vier uur,

dit betekent dat ze opengehouden wordt onmiddellijk zonder pauze na de vespers en het namiddaglof. In deze scholen leren zowel de jongens als de meisjes gedurende drie kwartier lezen, schrijven en rekenen, en daarna krijgen ze gedurende het laatste kwartier godsdienstles.

HOOFDSTUK XIII – OVER MISBRUIKEN EN ONGEPAST GEDRAG

Wat betreft misbruiken en wangedrag in de parochie die werkelijk te vaak voorkomen: eerst en vooral het veelvuldig bezoek aan de herbergen en het onverstandig verkeer en conversaties van de jongens met de meisjes, zogenaamd met het oog op een mogelijk huwelijk. Godslasteringen, schuine moppen en vloeken komen heel veel voor; vuile praat komt wat minder voor maar helaas, meer en meer vindt men laster en roddel, onzedige liedjes, en zelfs onkuise ontmoetingen, waardoor bijna in elke twee jaar tijd een of ander onwettig kind geboren wordt. Toneelspel, literaire en culturele voorstellingen zijn er niet, en de uitstappen van de harmonie Sint-Cecilia vinden niet in de late avond, en dus niet als het donker is, plaats. Cafébezoek van vrouwen komt niet veel voor, en die toch in die gelegenheden gezien worden, worden door de mensen als verdorven en onzedig beschouwd.

HOOFDSTUK XIV – OVER DE VERWEZENLIJKINGEN VAN DE VERSLAGGEVER

Bij mijn aantreden in de parochie Winkel, op 3 juli 1855, waren er geen stoelen in de kerk, en ook geen bijzondere andere zitplaatsen voor voorname aanwezigen. Ongeveer bij het einde van 1855, met instemming van de raad der kerkfabriek, werden 300 zitplaatsen gecreëerd voor vroom gebruik van de gelovigen en tot nut van de leden der kerkfabriek. De arme overledenen werden in een doodgewoon graf begraven zonder dat er een mis werd opgedragen; nu echter, door het oprichten van de sodaliteit van de Heilige Barbara krijgen zij een mis zoals anderen, meer zelfs, “gelijkwaardig met vigiliën en lof en volledige aflat”. Sedert onlangs bloeit bij de Zusters van het klooster een school, die “bewaarschool” genoemd wordt, en dit tot voldoening en bewondering van iedereen, zelfs ook vanwege de schoolinspectie. Ik heb ervoor gezorgd dat uit de sodaliteit van de Heilige Franciscus Xaverius ijveraars werden aangesteld die bij zieken en armen ten huize hulp en troost komen brengen. Hetzelfde geldt voor verschillende ijveraars van de congregatie van de Heilige Maagd Maria.

HOOFDSTUK XV – OVER WAT NOG BETER KAN

Er bestaat een verbroedering genaamd “Gilde van het Heilig Kruis”, waarvan bijna alle leden tot de betere klasse van de parochie behoren. Hoewel ze van verschillende politieke overtuiging kunnen zijn, leven ze toch allen als christenen. Eenmaal per jaar komen ze met hun echtgenotes samen voor een groots feestmaal, dat op hun eigen kosten in een of andere herberg wordt ingericht. Pogen deze niet aan te prijzen gewoonte – indien men dit zo zou durven noemen – te verhinderen, schijnt mij gezien de status der leden niet wenselijk toe. Niet zelden worden in het jaar nog uitstappen gedaan, en ofschoon dit meerdere keren gebeurt, toch op deftige wijze. Ik probeer hieromtrent de dames en vooral de nog

trouwlustige, op hun plichten te wijzen en tot het goede aan te moedigen. Avondschool voor de opgroeiende jeugd moedigen wij niet aan, opdat er in de parochie inderdaad bij invallende duisternis geen zweem van mindere zedelijkheid zou heersen. En God zij dank is die school niet blijven bestaan. Zoals hoger reeds gezegd zijn er in mijn parochie zowel ijveraars als ijveraarsters die de armen en behoeftigen bijstaan met geld, kleding en geestelijke vertroosting. Onder onze leiding worden door de ijveraars bij de parochianen jaarlijks verschillende omhalingen gedaan, zowel in goederen als in geld. Tot vandaag heb ik daarom afgezien van het oprichten van de sodaliteit van de Heilige Vincentius: dit ene goede werk te veel, zou de andere kunnen schaden.

Lof zij Jezus Christus tot in eeuwigheid !

Foto's uit de oude doos

Luc. De Maesschalck

Oude foto's zijn altijd interessant. Dat kan te maken hebben met de afbeelding zelf, t.t.z. hun inhoud, of door de klederdracht 'uit de tijd van toen', of wegens de gebeurtenis. Hieronder vindt u er een paar die ons onlangs in handen vielen.

De eerste werd ons bezorgd door ons lid Standaert Antoon uit Lochristi, waarvoor onze dank. Er is een Wachtebeekse familie op afgebeeld,

namelijk deze van Vital Verplancke - Stadeus die, volgens de gegevens op de rug van de foto vermeld, op het Axelsvaardeken woonde. De foto is duidelijk thuis genomen. Het lijkt er sterk op dat het hier gaat om een gouden of diamanten jubileum, gezien de leeftijd van de gevierde personen en de bloemen die ervoor opgesteld staan. We nemen aan dat de man in kwestie de genoemde Vital was. Weet iemand hier nog iets meer over, bijvoorbeeld het jaar waarop de foto genomen is?

De volgende foto komt uit het archief van ere-inspecteur lager onderwijs Jos. De Cock, die zeker bij onze oudere leden nog herinneringen zal oproepen. De foto moet later in handen van onze gewezen voorzitter Cesar David geraakt zijn, en is tenslotte, een paar maanden terug, in het archief van onze heemkundige kring beland.

De foto is genomen in 1924 en stelt een (eindejaars?) klas voor van de normaalschool Sint-Jan-Berchmans te Lourdes-Oostakker. We tellen niet minder dan vier priesters, strategisch opgesteld op de laatste rij. Kwestie van de andere sloebers in de gaten te kunnen houden, vermoedelijk. Er staan bovendien twee welbekende Wachtebekenaars op. Duidelijk herkenbaar, derde van links op de achterste rij, is 'meester' Oscar Galens. Ik heb er twee jaar bij in de klas gezeten: in het vierde en vijfde leerjaar. Meester Galens was onder zijn leerlingen het best bekend vanwege zijn belangstellingspunten, zijn tekentalent en het feit dat hij wel eens aan het haar durfde te trekken van stouterds die uit de pas liepen

(ik spreek uit ervaring). Tja, toen mocht dat blijkbaar nog. Dat hij ook het Moervaartlied (de Demer van het noorden...) en gedichten schreef, daar zijn we pas later achter gekomen.

De tweede man die niet onbekend is, zit op de middelste rij, helemaal rechts. Dit is de oorspronkelijke eigenaar van de foto: Jos. De Cock, de latere inspecteur van het lager onderwijs. En, als ik me niet vergis, de auteur van enkele leerboeken wiskunde.

Op de foto is duidelijk te zien dat er zwaar gestuurd diende te worden, tot in de bossen toe, wat zware overpeinzingen met zich meebracht. En dat de problemen soms groot waren, wat voornamelijk blijkt uit de omhoog gerichte blikken van de studenten op de middelste en achterste rij. Die wachtten duidelijk op de komst van de Heilige Geest.

U ziet, beste vrienden, een oude foto kan veel herinneringen of informatie bevatten. Eventueel aangevuld met een beetje fantasie, natuurlijk...

Heemkunde Vlaanderen en het Rijksarchief slaan de handen in elkaar om een nieuw opleidingsconcept gestalte te geven.

In de nabije toekomst willen we de archieven en lokale onderzoekers nog dichter bij elkaar brengen. Vele kilometers archief bewaard in de Rijksarchieven zijn voor vele heemkundigen en genealogen nog steeds onbekend terrein. Via praktische workshops willen Heemkunde Vlaanderen en het Rijksarchief illustreren wat deze onbekende archieven in petto hebben voor lokaal historisch en genealogisch onderzoek. Wat wij vooral willen weten is welke bronnen en archieven jouw interesse wegdragen. Laat je stem dus horen en neem deel aan deze poll. Hoe meer mensen deelnemen, hoe beter wij geïnformeerd zijn.

www.heemkunde-vlaanderen.be/wat-wil-jij-proeven-van-het-rijksarchief-geef-ons-jouw-mening/

Het invullen van de enquête neemt hoogstens een minuut in beslag.

EEN NOTARIËLE AKTE UIT 1856

LUC. DE MAESSCHALCK

Enkele maanden geleden kregen we van één van onze leden twee exemplaren van een notariële akte in handen. De documenten dateren uit 1856. Het betrof de verkoop van een huis te Sint-Kruis-Winkel. Aangezien sommige namen die in de akte voorkomen ook vandaag nog niet onbekend zijn bij onze leden, willen we deze akte publiceren. Wie aan stamboomonderzoek doet kan er eventueel zijn nut uithalen. Er blijkt ook duidelijk uit dat de geplogenheden van toen wel wat afweken van deze van vandaag.

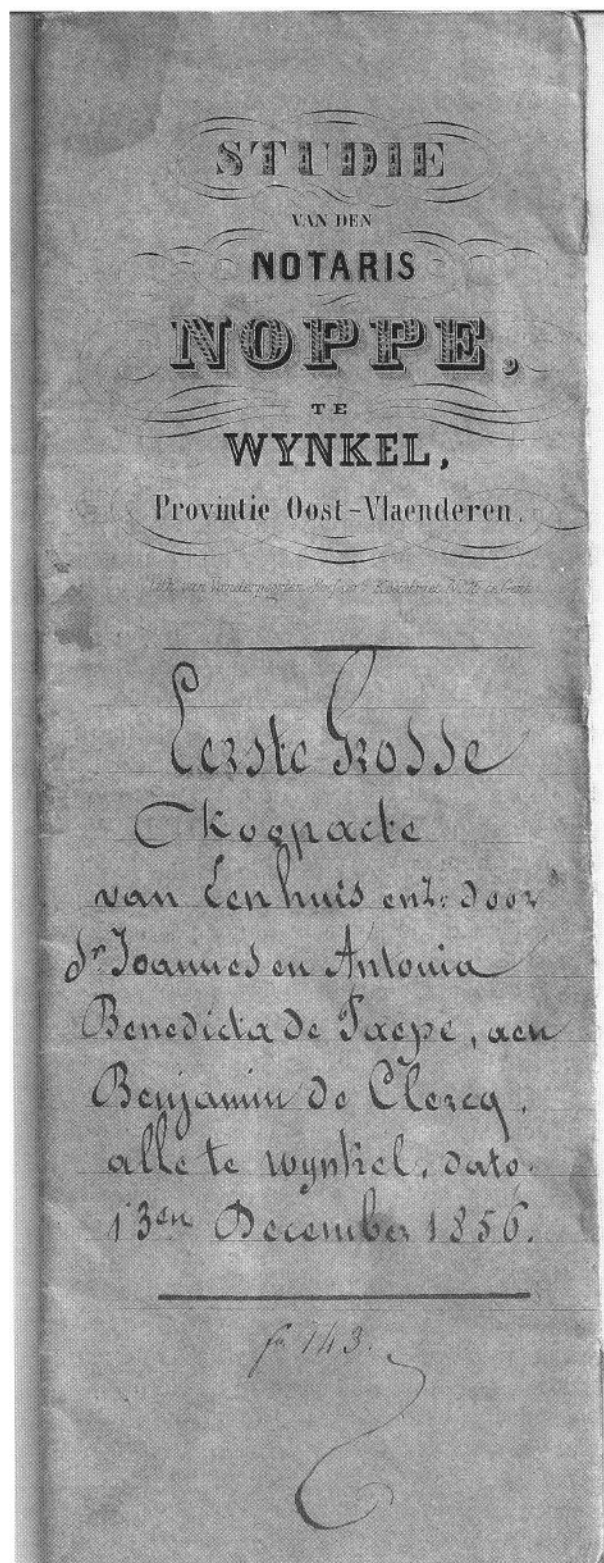
De akte werd opgemaakt door notaris Noppe te Winkel. Het originele exemplaar is wellicht naar de koper gegaan. Wat ons in handen kwam, waren twee kopieën, één als zogenaamde 'Eerste Grosse', met andere woorden: een 'in het net, met grote duidelijke letters gesteld en voor conformiteit gewaarmerkt afschrift van het originele stuk' (aldus de Grote van Dale). Dit was bestemd voor de verkopers *Broeder en Zuster De Paepe, om hun te dienen voor titel van schuldvorderinghe*, zoals op het laatste blad vermeld staat. Op het andere exemplaar zou men de titel 'Tweede Grosse' verwachten - aangezien er een eerste is -, maar dit is niet het geval: er staat enkel *Kopy* op vermeld. Beide zijn echter even duidelijk, met de hand geschreven, in sepiakleurige inkt. Aan wie deze *Kopy* werd overhandigd, staat er niet op vermeld. Een paar bijlagen die in de Eerste Grosse voorkomen, zijn in het tweede exemplaar niet opgenomen. De originele tekst van de akte, in de taal en spelling van toen, volgt hieronder in cursief schrift, met hier en daar wat verduidelijkingen of commentaar.

Koopacte van een huis enz. door Sr. Joannes en Antonia Benedicta De Paepe, aen Benjamin De Clercq, alle te Wynckel, dato 13^{en} December 1856.

Wij Leopoldus

Den Eersten Koning der Belgen, aen alle tegenwoordige en toekomstige doen te weten dat:

Voor Meester Charles Louis Noppe, Koninklijken Notaris, ter Residentie van Wynckel, Kanton Loochristy, Arrondissement Gent, Provincie oost-vlaenderen, in tegenwoordigheid der na te noemen getuigen.

Compareerden [= verschenen] *in persooene sieur Joannes De Paepe, en zijne zuster Antonia Benedicta De Paepe, te vooren stijfzelmaeker en thans landbouwers woonende t'zamen binnen deze gemeente van Wynckel dorpe.*

Dewelke verklaren onder hun solidair verband, bij deze verkogt, gecedeerd en getransporteerd te hebben, onder vrijwaring van daeden Recht.

Aen en in voordeel van Benjamin De Clercq, molenaer woonende binnen t' zelve Wynckel in de Nonnenstraete, ten dezen present, mede compareerende en inkoopte aenveerdende.

[Bij de Dienst Burgerzaken van de stad Gent zijn meer gegevens te vinden over de betrokken personen (tellingen 1857 - 1866).

Charles Louis Noppe, toen notaris en eveneens gemeentesecretaris van Winkel, was geboren te Sinaai op 24 december 1792, als zoon van Josephus Noppe en Anna Judoca De Smet. Hij was gehuwd met Seraphina Ergo. Het is ons niet bekend wanneer hij te Sint-Kruis-Winkel kwam wonen, op het adres Dorp Noord 132. Mogelijk heeft hij ook een tijdlang te Moerbeke verbleven: hij heeft er in elk geval de functie van notaris vervuld zoals verder zal blijken. Hij stierf op 28 maart 1869.

De Paepe Joannes was geboren te Sint-Kruis-Winkel op 8 juli 1803, als zoon van Joannes Laurentius en Bernardine Geirnaert. Vermoedelijk was hij de oudste zoon, aangezien hij de voor naam van zijn vader kreeg. Zijn ouders woonden in de *Viersche Wijck*, maar zelf betrok hij, op het ogenblik van het opmaken van de koopakte, de woning Dorp Zuid 3. Hij was toen landbouwer, voordien stijfzelmaker. Hij was ongehuwd. Joannes bleef niet te Sint-Kruis-Winkel: op 11 februari 1867 werd hij ingeschreven te Wetteren.

Zijn zus, Antonia Benedicta, geboren te Winkel op 3 juli 1798, staat ook als landbouwer genoteerd. Zij bleef eveneens ongehuwd en bleef inwonen bij haar 5 jaar jongere broer. Ze verhuisde samen met hem naar Wetteren.

De Clercq Benjamin was geboren te Velsique (Ruddershove), althans volgens de bekomen gegevens maar voor ons onbekend (Velzeke?), op 21 oktober 1820, als zoon van Pieter Andries en Maria Josepha Glos. Het is niet bekend wanneer hij in Sint-Kruis-Winkel kwam wonen, in de Nonnestraete West nr. 5. Als koopman en molenaar moet hij daar de molen hebben uitgebaat. Hij was gehuwd met Bernardine Hulpiau. Hij stierf te Sint-Kruis-Winkel op 2 december 1899.]

1mo. Een onlangs nieuw gebouwen woonhuis, met de verdere gebouwen, en den grond medegaende, gestaen en gelegen te Wynckel, wijk vierweegsche sectie D nummers 316b, 316c en een deel van numero 317 van 't plan, groot vijf aren vijfvijftig centiareen, palende oost de straete, zuid Leo Hellinck, west en noord d'erven van Bruno Van De Walle, aen den eersten verkooper Joannes De Paepe, competerende [= rechtens toekomstend] bij koope van Livinus Ongenae, volgens akten gepasseerd voor ons notaris ter tijd te Moerbeke residerende, de daten zeventienden September en vijftienden November achttienhonderd veertig, beide behoorlijk geregistreerd.

2do. Vier delen van zes, (waer van de twee resterende zesde competeeren aen Marie Vereecke en Sophia Vereecke) van de Catheilen van een huisje, ten deele in steen en ten deele in berd [= houten planken], genaemd den Berdelen Pier, gestaen en gelegen binnen 't zelve Wynckel en wijk vierweegsche, ten deel op grond hier vooren onder artikel primo verkogt en ten deele op straetgrond, zijnde het ander deel van numero 317 der sectie D, palende oost de straete, zuid Leo Hellinck met zijnen stal, west en noord den kooper met het overig deel van numero 317, onder artikel primo hier voren aengeduid, aen den eersten verkooper Joannes De Paepe toebehoerende, uitwijzens acte verleden voor ons notaris den eersten september achttienhonderdvijftig geregistreerd.

3to. D'helft, zijnde het noorddeel van eenen tuin, scheidende met palen van het oosten na het westen, gelegen als vooren sectie D deel van nummer 323 van 't plan, groot over deze helft tachtig centiareen, belendende oost Leo Hellinck, zuid de verkoopers met het wederdeel van deze logting [= groententuin], west Louis Van Acker en noord den kooper met het huis en dependentien [= afhankelijkheden] hier vooren onder artikel primo beschreven, aen de verkoopers onder andere competerende bij koope ingevolge akten verleden voor ons notaris den eersten Mei achttienhonderd zes en veertig en elfsten Maerte achttienhonderd eenen vijftig, tijdelijk geregistreerd. Dit zoo en gemelde goederen hier vooren beschreven zijn en aen de verkoopers krachtens gerappelleerde koop akten zijn competerende, zonder eenige uitzonderinge, aen den kooper wel bekend, die verklaerd zich hier mede te bevredigen, zonder namaels deswegens iets verder te kunnen vorderen.

[Opvallend is dat van al deze genoemde percelen de oppervlakte niet vermeld wordt. Vandaag bestaan ze echter niet meer. Ze waren min of meer gelegen op de hoek gevormd door de huidige Kattenhoekstraat en de Smishoek, dus waar nu het parkeerterrein ligt.]

*Om bij den kooper hier van te beschikken in vol-
len en erfagtigen eigendom, liber gebruik en op-
heve der revenuen [= rente, inkomen], onder last
der landsimpositien [=belastingen], alles te reke-
nen van het passeren dezer, alsmede te doogen
de zichtbare en onzichtbare servituten en erf-
dienstbaarheden, passagien en repassagien,
waer aen en waer mede de verkogte goederen
zijn bezwaerd, onverlet aen den kooper de voor-
deelige ten zijnen profijte te doen gelden, en zich
eigens de nadeelige te verzetten, alles ten zijnen
koste, risico, perykel en fortuin.*

*Dezen verkoop en koop is boven en ongeminderd
t'gonne voorschreven, tusschen partijen aengaen
en beslotten, om en voor de principale koopsom-
me van **eenduizend, zeshonderd francs**, de welke
den kooper beloofd en zich hier toe verbind, te
zullen opleggen in goede metalique klinkende
geldspecien, wettigen cours in belgien hebbende,
aen en ter domicilie van de verkoopers of recht-
hebbende, voor of op lesten april achttien hon-
derd vier en zestig aenstaende, en in tusschen er
van te betalen den intrest à vier percent s'jaers,
te rekenen van het passeren dezer, dusdanig dat
het eerste jaer crois zal vallen en de verschijnen
ter gelijke date van den jare achttienhonderd
zeven en vijftig, en zal moeten gekweten zijn in
specien als voorzeid ten valdage of uitterlijk bin-
nen zes weken daarna, en zo voorts van jare te
jare tot den opleg en remboursement der hier-
vooren gestipuleerde koopsomme in den tijd en
wijze als daer bij bedongen, alles oppaene (?)
van exigibiliteit [= opvorderbaarheid] van het
capitaal, met het doen van een enkel commande-
ment ten koste van de kooper debiteur, om het
gebrek van betalinge te constateren, den kooper
zal het voorenstaende principael van **eenduizend
zeshonderd francs** vermogen te lossen en af te
leggen voor het expireren [= uitdoven, afloop]
van den boven bepaelden termijn, in gedeelten
van **honderd francs** s'jaers wel meer maer niet
minder, en zal in dit geval den intrest verminde-
ren na mate der gedane partiele afkortingen.*

[Het bovenstaande is niet volledig duidelijk. No-
taristaal was toen al even onverstaanbaar als van-
daag. Het komt er wel op neer dat, in tegenstel-

ling met wat heden de normale gang van zaken is,
de koper de totale koopsom niet onmiddellijk
diende te betalen aan de verkoper, maar mocht
aflossen in schijven. In feite ging de koper dus
een lening aan bij de verkoper. De eerste aflos-
sing diende, voor zover te begrijpen is, te gebeu-
ren in april van het jaar daarop. Betaling diende
uitsluitend in metaalgeld te gebeuren: in papier-
geld had men blijkbaar geen of in elk geval on-
voldoende vertrouwen. Mogelijk nog een gevolg
van de tijdens de Franse bezetting ingevoerde
assignaten, waar men weinig goede herinneringen
aan had. Er diende minimaal 100 frank per jaar
te worden afgelost, met dien verstande dat het
ganse bedrag moest betaald zijn in april van het
jaar 1864. Uit een notitie op de laatste pagina
blijkt dat dit niet het geval was: pas in april 1866
was alles afbetaald, dus tien jaar na de verkoop.]

*Tot waerborg en verzekerthede zoo van het prin-
cipael dezer koopsom als staende te verschijnen
intresten zullen voorverkogte goederen blijven
verbonden en de gehypothequeerde bij speciale
privilegie in voordeel der verkoopers.*

*En tot meerdere garand en stipte nakominge van
alle het gonne voorschreven, verklaerd den
kooper debiteur **De Clercq**, bij deze al verder te
verbinden zijnen persoon, andere roerende en
onroerende goederen tegenwoordige en toeko-
mende, benevens de gonne van zijne future wedu-
we hoirs en nakomers elk van hun in solidum [=
voor het geheel] en onder verdere verbintenissen
als na rechte, en verklaren partijen voor de volle
uitwerkinge dezer domicilie te verkiezen, elk in
zijne vooraengehaelde woonstede.*

[Als borg voor de betaling stelde De Clercq zijn
roerende en onroerende goederen (ook eventueel
toekomstige) en, in geval van zijn overlijden,
diende zijn weduwe en/of nakomelingen in te
staan voor de betaling van het resterende kapitaal
en intrest.]

Waarvan Akte

*Waer van de kosten benevens alle verdere hier
aen afferent eenen last zijn van de kooper **De
Clercq**.*

*Aldus gedaen en gepasseerd binnen dezelve ge-
meente van Wynkel, ter studie van mijns notaris,
in tegenwoordigheid van **Dominicus De Geest**,
werkman, en van **Augustus Verschoote**, kleer-
maeker, beide woonende binnen deze gemeente
van Wynkel, getuigen hiertoe aanzogt die deze
met de verkoopers broeder en zuster **De Paepe**,*

en ons notaris hebben getekend, de comparant kooper **De Clercq** verklaerd op onze interpellatie niet te kunnen naemtekenen door onkundigheid, alles duidelijk gedane voorlezinge.

Deze dertienden December achttien honderd zes en vijftig.

[De volgende 'Lasten en bevelen' zijn enkel opgenomen in het exemplaar 'Eerste Grosse'. Let op het feit dat het woord 'aangezocht' in deze korte tekst op twee verschillende wijzen is geschreven: 'aangezocht' en 'aanzogt'. De spellingregels lagen toen nog niet zo vast als nu!]

Lasten en Bevelen

Aen alle deurwaerders hier toe aangezocht, den tegenwoordigen act ten uitvoer te brengen, aen onze procureurs generael en aen onze procureurs

bij de Regtbanken van eersten aenleg daer aen de hand te houden, aen alle bevelhebbers en officieren der openbare magt, daer aen de sterke hand te leenen, wanneer zij daertoe wettelijk zullen aenzogt zijn.

Ten blijke van welke den tegenwoorigen act is getekend en met den notarialen stempel bezegeld geworden.

[Slechte betalers riskeerden dus een deurwaarder aan huis te zien verschijnen, of erger: *de openbare magt*. Dat moest blijkbaar de politie of rijks-wacht voorstellen. Dat Benjamin Declercq echter aan zijn betalingen voldaan heeft, binnen de termijn van tien jaar, wordt bevestigd door de notatie op het laatste blad van de 'Eerste Grosse': *voldaan den lesten April 1800 zesenzestig*, gevolgd door de handtekeningen van broer en zus De Paep.]

ⁱ Met dank aan ons lid Antoon Standaert uit Lochristi.

Mevrouw Irena De Letter

Guy Hoebeke

Juffrouw Valerie De Letter (zie artikel in jaarboek 2013) nam ons tijdschrift 2013/3 mee naar haar zuster Irena, omdat die op een foto van «Opsporing verzocht» stond. Het bezoek had een onverwacht gevolg, met onderstaand artikel als vervolg ! We kregen namelijk een e-mail van een ons tot dan toe onbekende mijnheer Hendrix:

Dag meneer Hoebeke,

Ik ben de zoon van Mw Irena De Letter, geboren te Wachtebeke op 30.03.1914. Zij is dus 100 jaar! Bij de viering heeft mijn tante, juffrouw Valerie De Letter, een exemplaar van uw tijdschrift meegebracht (2013/3) met foto's van brave en rustige leerlingen en hun onderwijzeres, nl. mijn tante Valerie. Op een ander beeld met de klas van meester Tacq herken ik ook mijn ma rechts boven. Het zou mij zeer interesseren om een digitale kopie van dat beeld te mogen bekomen. Zou dat mogelijk zijn?

In bijlage vindt u een foto van dezelfde periode en een portret van mijn ma op haar 100e verjaardag.

Met vriendelijke groeten,
Daniel Hendrix

Op de foto hiernaast is te zien dat mevrouw Irena er nog fantastisch uitziet voor haar leeftijd.

Van het één kwam het ander: uitwisseling van foto's en onderstaande tekst, die een aanvulling geeft op Irena De Letter –100 jaar de wereld van juffrouw Valerie.

Guy Hoebeke

KORTE SCHETS VAN HET LEVEN VAN IRENA DE LETTER

door Daniel Hendrix

Wachtebeke, de vroege jaren

Boer Jan De Letter¹ uit Kalve was weduwnaar met twee jongens, Eduard² en Prudent³. Zijn vrouw, Emma De Buck was in 1911 overleden. Hij had hulp op de boerderij nodig. Hij hoorde van Maria Elodia De Moor⁴, een jonge vrouw uit Pieter Heydensveer (Daknam), de oudste van de twaalf kinderen De Moor, wiens moeder bij de geboorte van haar laatste kind overleden was. Maria had toen de school moeten verlaten en voor het huishouden moeten zorgen. Zij trouwden op 27 november 1912 en op 30 maart 1914, Goede Vrijdag, kwamen tweelingen ter wereld : Irena en Helena. Helena leefde maar een dag en Irena bleef alleen. Kort daarop brak de Eerste Wereldoorlog uit en de hele familie moest naar Nederland vluchten naar Zaamslag. Zij werden door de familie De Buck geholpen.

1919 vlnr: Irena, Elisabeth en Prudent De Letter

Na de oorlog was de hoeve in Kalve voor boer Jan te zwaar geworden. Zijn twee zonen hadden een andere toekomst voor zich, de ene (Eduard) in Kongo, de andere (Prudent) bij de jezuïeten.

Het gezin verhuisde naar Ramonshoek. Ondertussen was er in 1916 een dochttertje bijgekomen: Elisabeth⁵. In 1920 volgde Valerie.

De meisjes bezochten de school in Ramonshoek, bij Meester Tacq. Hun moeder was zeer trots op haar dochters: op zon- en feestdagen mochten zij een witte voorschoot dragen, met kant afgezet, zoals het hoorde bij de De Moors, een oude familie uit Lokeren wier voorouders tot in de 14e eeuw terug gaan.

1921 – Ramonshoek – (vlnr:) Elisabeth, Valerie op de schoot van vader Jan en Irena De Letter met achter haar moeder Maria De Moor

Pensionaat en normaalschool

De ouders De Letter wilden aan hun kinderen een betere toekomst bieden en hen laten studeren, wat toen betekende zijn dorpje en zijn familie verlaten. In het pensionaat in Wachtebeke leerde Irena ook Frans, piano spelen en schilderen. Zij ging nadien naar het internaat van de normaalschool in Gent.

1921 – Ramonshoek – (vlnr:) Elisabeth, Valerie op de schoot van vader Jan en Irena De Letter met achter haar moeder Maria De Moor

Ondertussen hadden de andere vogels het nest verlaten. Eduard was naar Kongo als koloniale ambtenaar, Prudent was in opleiding als jezuïet en Elisabeth had haar roeping in het klooster van Wachtebeke gevonden.

Munte⁶

Irena, de jonge afgestudeerde onderwijzeres, vond in 1933 vooreerst geen job. Na een beetje zoekwerk vond zij een plaats als gouvernante in Munte, in een oud kasteeltje, bij een burgerlijke Franstalige psychiater met zeven jongens. Op het pensioonaat in Wachtebeke had ze al Frans geleerd. Hier kon zij de taal dagelijks oefenen en ook haar overtuigende autoriteit tonen, b.v. door aan de huisbaas duidelijk te maken dat te veel suiker in de koffie ongezond was. Die nam het haar blijkbaar niet kwalijk, want ze bleef zes jaar in Munte. Bij de jongens heeft zij ook een duidelijk positieve indruk nagelaten, want zij houden nu nog altijd graag contact met hun jufvrouw.

Elke zaterdag was de terugreis naar huis een flinke oefening: een kleine 40 km met de fiets. En elke zondagnamiddag ging het in de omgekeerde richting.

Cortil-Noirmont

In 1939 bood zich de gelegenheid aan om echt op school les te geven. Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn had een internaat in Cortil-Noirmont, bij Gembloux, en wierf toen leerkrachten aan. Irena was gewoon van thuis weg te zijn en aarzelde dus geen ogenblik om ginder te gaan werken.

Langelede

Na enkele maanden kwam er eindelijk een plaats vrij in Wachtebeke, bij Meester Herie op de Langelede. Maar het waren alweer moeilijke tijden. Gelukkig dat Irena Cortil-Noirmont verlaten had, want in de eerste dagen van de oorlog vond daar een bloedige slag plaats tussen Duitsers en Marokkaanse tirailleurs. België was nog eens bezet.

Vader Jan was oud en ziek en stierf in 1941.

Na de bevrijding werden de reserveofficieren teruggeroepen. Zo moest Meester Herie naar de Belgische kust om de kampen met Duitse krijgsgevangenen te beheren⁷. Hij trof daar een Luikse reserveofficier aan, Leon Hendrix, die

zijn vrouw in de bombardementen van Angleur (Luik)⁸ verloren had. De weduwnaar bleef achter met zijn zoon Leo, een jongen van dertien. Leon werd eveneens teruggeroepen twee weken nadat hij als ambtenaar een nieuwe baan in Brussel had aangenomen. De jonge mevrouw Herie ging af en toe haar man aan de kust bezoeken. Zij nam eens Irena, de jonge onderwijzeres, mee. Het viel snel op dat de weemoedige officier met de bril Irena's aandacht trok. Zij trouwden in Wachtebeke op 2 mei 1946. Irena nam onmiddellijk Leo onder haar vleugels en beschouwde hem als haar eigen kind. In die tijd stond trouwen voor een vrouw in het katholieke onderwijs gelijk met meteen ontslag nemen. Voor Irena begon een nieuwe loopbaan: huisvrouw.

Ukkel

Het nieuwe paar ging in Anderlecht wonen en kocht nadien een huisje in Ukkel aan de Kleine Hut, op enkele honderden meter van het Zoniënwoud.

In 1947 werd een zoon, Daniël, en in 1952 een dochter, Jeannine, geboren. Leon en Irena begonnen stilaan het huisje meer comfortabel te maken: er werd van het washok ook een badkamer gemaakt en er werd een boiler geïnstalleerd. Na een bezoek aan een huishoudbeurs in de Heizel werd een wasmachine gekocht.

De banden met Wachtebeke gingen niet verloren. Men ging regelmatig meemee, tante Valerie en tante "Nonneken" bezoeken. Dit was een avontuurlijke reis: twee trams tot aan het Zuidstation, dan de trein tot in Dendermonde, daar overstappen naar Moerbeke en nog eens overstappen naar Wachtebeke. Aansluitend was het een half uur gaan tot in Ramonshoek. Af en toe ging het in de andere richting. Oude vriendinnen uit Wachtebeke kwamen naar Ukkel voor een paar weken.

Op een zekere dag in de lente van 1957 ging Irena haar kleine Jeannine op school ophalen en hoorde ze dat zuster Gabrielle zich beklaagde: een lerares was ziek en ze vond niemand om haar te vervangen. "Ik ben toch ook onderwijzeres, weliswaar met een Nederlandstalig diploma" vertelde Irena. "Dat geeft toch niet, u bent perfect tweetalig" antwoordde zuster Gabrielle. De volgende dag stond Irena vol vreugde voor een klas van een twintigtal meisjes.

Oudergem

Leon en Irena hadden een huis in Oudergem laten bouwen. Leo, de oudste zoon van Leon, had aan de Koloniale School in Antwerpen gestudeerd en had zijn eerste benoeming in Burundi gekregen. Het telegram met de melding van de geboorte van het eerste kleinkind kwam binnen op de dag na de verhuizing.

Jeannine ging naar school in Oudergem, bij O.L.V. van Goede Raad (Notre-Dame du Bon Conseil). De onderwijzeres van Jeannine was zwanger en men was op zoek naar een vervangster. Irena sprong zonder aarzelen op de gelegenheid. Het jaar erop (1961) boden de zusters van Liefde haar een vaste baan aan in de Nederlandstalige sectie. Haar nieuwe carrière in het onderwijs was begonnen.

Enkele jaren nadien stonden de drie zusters De Letter elk aan het hoofd van een school: **Irena** was directrice van de Nederlandstalige lagere school in Oudergem, **zuster Scholastica (Elisabeth)** was directrice van de middelbare school te Wachtebeke en aansluitend moeder overste en **Valerie** werd directrice van de lagere school van Wachtebeke.

De reis naar Wachtebeke was met de auto gemakkelijker geworden. Men ging er regelmatig naar toe. Een degelijke kofferruimte was wel nuttig om zakken aardappelen bij de buurman in Ramonshoek te kunnen inladen.

De school van het klooster te Wachtebeke was in volle bloei. De enthousiaste Zuster Scholastica wist dat haar schoonbroer Leon goed kon tekenen. Er werd hem gevraagd de voorpagina van het tijdschrift "Ons Tweede Tehuis" te ontwerpen.

Met de auto en grotere kinderen was de wereld ineens gemakkelijker te ontdekken. In plaats van een maand aan de kust te verblijven, reisde men naar Frankrijk en naar Noord-Italië.

Ondertussen waren speciale postzegels en licht papier voor luchtpost meer en meer nodig. Irena's broer Prudent verbleef in Kurseong (India) in het voorgebergte van de Himalaya, Leo werkte in Rabat (Marokko) in ontwikkelingsprojecten en Daniël zat in Oran (Algerije) in de ontwikkelings-hulp. Irena was volop met haar beroep bezig, maar miste haar kleinkinderen. Zij besloot ter plaatse te gaan kijken tijdens de schoolvakantie. Het reisvirus was vanaf toen aan het werk.

Eenzaamheid

Irena's echtgenoot, Leon, kreeg meer en meer problemen met zijn gezondheid. Men stelde een blijvende en onomkeerbare ziekte vast. Op 4 augustus 1970 was Irena alleen. Ondertussen was haar moeder ook overleden.

Kort voor het overlijden van haar man leerde Irena rijden. Om het eenvoudig te houden werd toen voor een Daf gekozen, die het dan braafjes bijna twintig jaar uithield.

De familie kwam nog eens samen in Wachtebeke in 1977 om het vijftigjarig huwelijksjubileum van Eduard en het veertigjarig missiejubileum van "father" Prudent te vieren.

1977 - Klooster Wachtebeke (vlnr:) E.Z. Scholastica, Pater Prudent De Letter, Eduard De Letter en echtgenote Martha Van Nieuwenhuyze, Irena De Letter, Irma Van Nieuwenhuyze, Valerie De Letter.

Reizen

Een eerste reden om te reizen was de familie gaan bezoeken: Marokko, Algerije, India, Kongo. Dan kwamen andere motivaties aan bod: haar geloof bracht haar in het Heilig Land (met haar zus Valerie) en uit nieuwsgierigheid bezocht zij Egypte (wegens de piramiden), Tunesië, China, Sri Lanka, Mexico (ook wegens de piramiden), Canada en Mongolië.

Voor haar 80^e verjaardag kreeg ze van haar kinderen een ticket voor een kruisvaart (cruise) in de Scandinavische fjorden, op voorwaarde dat zij een reisvriendin kon vinden. Binnen de 24 uur werd de vriendin inderdaad gevonden. Dit was haar laatste "grote reis".

Actief blijven

Bij het reizen had Irena behoefte aan contacten met de mensen. Zij leerde Engels en Spaans. Achter haar tuin werd de Japanse school van Brussel gebouwd. Zij volgde Japanse lessen.

Met haar kleinkinderen en achterkleinkinderen was zij veel bezig. Men zag wel dat haar pedagogische ervaring nog altijd meeviel. Iedereen wist dat men zijn schoolboekje bij "bonne-maman" moest meebrengen.

Andere activiteiten kwamen ook aan bod. Haar tuin vol bloemen was zeer tijdverdrijvend. Maar zij maakte ook deel uit van een volksdansgroep en nam deel aan het koor van de Vlaamse parochie. Zij had altijd handwerk en naaiwerk tijdens haar reizen bewonderd. Ze bracht meestal iets mee naar huis voor de kinderen. Maar waarom niet zelf proberen? Zij leerde dus traditioneel kantwerk. Men kon haar af en toe zien als kantwerkster in traditioneel pak op de stoepen van Brusselse wijkfeesten.

Op 83-jarige leeftijd moest zij aan de heup geopereerd worden. Zij besloot haar huis en haar tuin te verlaten en in een rusthuis in Watermaal te gaan wonen. Zij kon nu van een groot park genieten zonder zelf te moeten tuinieren.

Ondanks haar zwakke ogen doet ze op haar honderd jaar voort met breien. Een vriendin uit haar rusthuis heeft een gedetailleerde inventaris van haar breiwerk van de laatste twintig jaar gedaan. Tot nu toe komt men aan 235 stukken en de lijst blijkt niet af te zijn. De drie kinderen, negen kleinkinderen en elf achterkleinkinderen

zijn daarbij haar eerste klanten, maar zonder exclusiviteit.

VOLLEDIGE LIJST VAN IRENA'S KLEIN- EN ACHTERKLEINKINDEREN

Léo	Marc Nadine Luc	Antoine Camille Florian
Daniël	Thérèse Anne Sophie	Maxime Margaux Cyril Capucine Léa Wendy Corentin Méline
Jeannine	Benoît Catherine Geneviève	

1. Geboren te Wachtebeke op 18.11.1861, overleden te Wachtebeke op 12.04.1941
2. Geboren te Wachtebeke op 11.03.1901, overleden te Evergem op 16.10.1981
3. Geboren te Wachtebeke op 06.07.1904, overleden te Patna (Indië) op 24.09.1982
4. Geboren te Lokeren op 17.03.1876, overleden te Wachtebeke op 22.08.1968
5. Geboren te Wachtebeke op 14.01.1916, overleden te Gent op 20.10.1980. Beter gekend als E.Z.Scholastica, algemene overste van het klooster Wachtebeke van 1966 tot 1976.
6. Dorp en deelgemeente van Merelbeke, Oost-Vlaanderen
7. Het Belgische leger had een kamp in Wenduine met ongeveer 850 Duitse krijgsgevangenen.
8. Het rangeerstation van Angleur Kinkempois was eind 1944 systematisch door VI's gebombardeerd.

WIE KENT DEZE MENSEN NOG ?

Graag vernamen wij van onze lezers bij welke gelegenheid deze foto werd genomen, en wie de personen zijn die erop voorkomen. Antwoord wordt met spanning ingewacht!

Wies Creve

O PGELET OP DE EERSTE DAG VAN DE VIERDE MAAND

Wies Creve

In 1954 werd in het café "Biljart" van Jules en Julienne Tacq in het Dorp een prestigieuze en ook wel elitaire biljartclub gesticht onder de benaming "Takko". Of de uitgekozen locatie iets te maken had met de drie jeugdige dochters laten we hier in het midden; hoewel... Annie, Aline en Gerarda, ze mochten gezien worden! De clubleden hadden elkaar zorgvuldig uitgekozen. Ze waren met niet meer dan precies vier... Nogal evident zetelden die alle vier in het zeer bedrijvig bestuur. Er was een voorzitter, een secretaris, een commissaris en een buitenlands attaché. Jaarlijks werd een uitgebreid palingfestival voor vier koppels georganiseerd; lekkerder paling dan die door Julienne werd bereid kan nergens meer gevonden worden...

Bovendien werd ook elk jaar een uitstap voor diezelfde vier koppels uitgestippeld. Soms werden zelfs mooie buitenlandse bestemmingen aangedaan! Verre verplaatsingen, bijvoorbeeld naar Vaals, Monschau of zelfs Axel konden niemand afschrikken, en ook risicovolle grensgebieden zoals de Rode Sluis werden nu en dan bezocht. De financiën voor dat alles stelden geen enkel probleem. Het hele jaar door werd alle mogelijk oud papier verzameld, samengeperst en tegen de hoogst mogelijke prijs verkocht.

Nu en dan moest ook wel voor de nodige verstrooiing gezorgd worden, die toch enigszins afwisseling kon brengen in dit toch wel "strabante" bestaan. Veel hing af van inspiratie van het ogenblik. De secretaris, Etienne Van Megroot, alias Tienne Sterre, kwam in 1959 met een subliem voorstel voor de pinnen.

De laatste paar weken van maart werd in het plaatselijk reclameblad in grote opmaak aangekondigd dat op de eerste woensdag van de vierde maand een openbare verkoping zou plaatshebben in de zaal "De Bruine Poort" rechtover de kerk, uitgebaat door Louis Van Laere en zijn echtgenote Madeleine. Niet zomaar een verkoping van om het even wat, neen, uitsluitend van "visgerief", dat van nut zou kunnen zijn voor alle sportvissers van Wachtebeke en omgeving die er interesse voor zouden hebben. De verkoping zou geleid worden door een zekere deurwaarder Snoeck uit Tielt, die blijkbaar ook iets van visserij kon weten.

Woensdag 1/4/1959 zat café "De Bruine Poort" bomvol gegadigden op het gestelde uur: 10 uur in

de voormiddag, dit tot groot jolijt – èn profijt – van Madeleine en Louis. Geen mens die eraan dacht dat er iets kon aan de hand zijn toen het aangekondigde beginuur al met een half uur overschreden was...

De buitenlandse attaché René Van Bastelaere had in zijn VW-kever aan de kerk post gevat, terwijl hij ervoor zorgde dat zijn ruiten ferm aangedampt waren zodat niemand hem goed kon zien. Commissaris Camiel Roets jr. hield hem van op afstand met verrekijker in de gaten. Bij het afgesproken sein belde Etienne het café op en deelde in zijn sappigste West-Vlaams mee dat het transport in panne stond te Zaffelare, en dat er nog wat geduld geoefend moest worden. Madeleine doorzag het trucje wellicht wel, maar wachtte er zich voor haar uitgebreid cliënteel buiten te zetten!

De clou van de hele affaire kwam pas nu. Veldwachter André De Vos volgde door de ramen van het gemeentehuis de hele beweging en had onmiddellijk door wat er aan de hand was. Ongelooflijk, maar waar: zonder dat hij ook maar enig contact gehad had met de initiatiefnemers, kwam bij hem dezelfde gedachte op: hij belde het café op om te zeggen dat deurwaarder Snoeck had laten weten dat hij in panne stond... te Lochristi! Toen Louis dat in het café kwam zeggen was de perplexe reactie van toch één van de "kopers": "Verdomme, hij rijdt dan kapotgeweg achteruit!... Hoe kan dat nu?".

Met beschaamde kaken dropen de huppige vissers af. Blijkbaar hadden ze nog nooit van een aprilvis gehoord, en hadden ook niet door dat Snoeck eigenlijk toch ook maar een vis was. Niemand laat graag blijken dat hij zich laat beetnemen: we zagen mensen, die aan de Smishoek of in de Stationsstraat woonden, te voet snel afdruipen... via de Kerkstraat!!

In februari 1964, de club bestond toen precies tien jaar en vierde met gepaste luister zijn tweede lustrium, dacht de familie Tacq er maar mee op te houden en het café te sluiten. De clubleden waren zo verknocht met het lokaal en de naam ervan, die ze op hun biljartgezelschap hadden overgebracht, dat ze op hetzelfde ogenblik besloten hebben er ook mee te stoppen. Eigenlijk heeft niemand van de Wachtebeekse bevolking daar veel last mee gehad...

Wies Creve - (ex-)voorzitter Biljartclub "Takko"

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris—Redactie	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilairlvanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Museum	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 00496 46 51 15

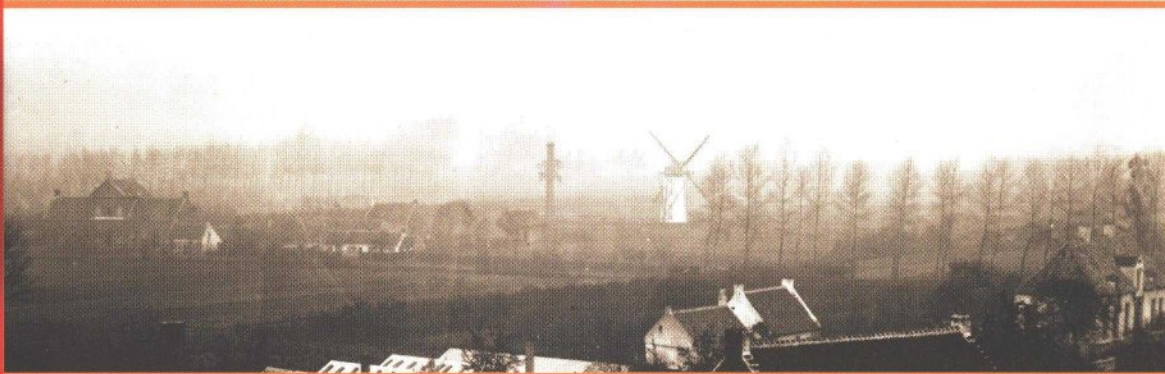
Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

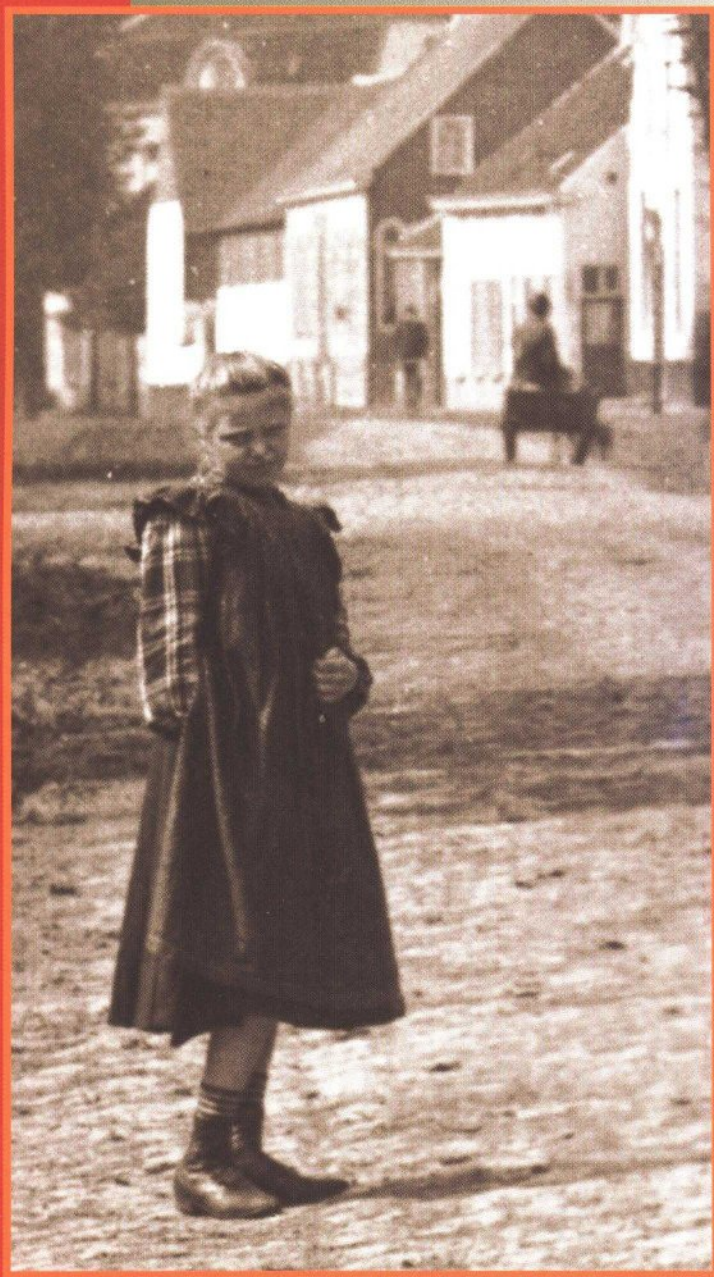
Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 3
<i>Wies Creve</i>	
Een lezer schrijft	p. 4
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Frans Rombout	p. 5
<i>Wies Creve</i>	
Kezze Velde	p.12
<i>Wies Creve</i>	
Orgeltrappers	p.13
<i>Wies Creve</i>	
Anton Van Wilderode	p.14
<i>Guy Hoebeke</i>	
Bond der Kroostrijke Gezinnen	p. 16
<i>Wies Creve</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

Schenking Roger De Cock

Ons medelid, Roger De Cock, verhuisde onlangs naar de Victor Huylebroeckstraat (Zelzate),¹ naar een mooi appartement met zicht op de tuin van de pastorij. Er was maar één nadeel aan: plaatsgebrek. Noodgedwongen moest hij een deel van zijn bezittingen elders onderbrengen. Zo kwamen we in het bezit van een aantal jaarboeken van onze kring en van alles en nog wat i.v.m. zijn boek

SCHOOLTIJD IN WACHTEBEKE 1814 -1995

De schoolklassen van Wachtebeke-centrum, Langelede, Molenhoek, Overslag, Ramonshoek, Rechtstro en Zwaluwlaan in foto's

gepubliceerd in 1996 door uitgeverij STANDING PUBLICATIONS te Hulst.

Er zijn massa's foto's (nog namen te geven), basisnota's en -documenten van het gemeentebestuur, van de provincie en krantenknipsels. Ook nog een ordner met de definitieve opmaak van het boek.

Dankzij Roger is er ook een uniek stukje gered van vernietiging, nl. het "**Naamregister van Inschrijving**" van de "Gemeente-jongensschool van **OVERSLAG**, Hoofdschoolopzicht van Aalst, Kantonaal schoolopzicht van Lokeren" en gedrukt door "Drukkerij & Boekhandel C. Hammerlinck, Selzaete" drukkerij die nu nog bestaat, zij het op een ander adres (nu Pierets-De Colvenaereplein, voorheen Frantz Wittoucklaan).

Volgende rubrieken werden ingevuld:

Aanduiding der leerlingen: naam – voornamen – geboorteplaats – dagtekening der geboorte – verblijf;

Aanduiding der familiehoofden: naam – voornamen – bedrijf – verblijf;

Verklaring betreffende het godsdienstig onderwijs;

Aanduiding of de leerling gevaccineerd is geworden;

Aanduiden met een "K" als de leerling recht heeft op de kosteloosheid der klasbehoeften.

Dagtekening waarop de leerlingen: zijn ter school gekomen – aangenomen werden (van den 1^e graad, van den 2^e

graad, van den 3^e graad, van den 4^e graad) – bepaald de school verlaten hebben.

Aanmerkingen

De vroegste inschrijvingen stammen uit 1907, de laatste van 1 september 1974! In totaal werden er 1285 leerlingen ingeschreven.

We geven hierna twee voorbeelden van bekende namen:

1072 Guido De Pauw, vader van Bart (TV), zoon van Daniël, kleermaker, die woonde op de Kaaidijk. Guido werd ingeschreven in de 1^e graad op 6 september 1943.

1106 Cyriel De Bruyne, die woonde op de Bovenhoek, zoon van Maurice, landbouwer. Hij werd ingeschreven in de 1^e graad op 1 september 1947.

Bij de voorintekening op het boek telden we 122 namen; wel een succes. Bedankt Roger.

Red Star Line museum:

Yvonne was naar het museum van de Red Star Line te Antwerpen geweest en enthousiast teruggekeerd. Toen we nadien de gelegenheid kregen hetzelfde te doen op zaterdag 14 juni met Marixring Meetjesland, haptten we gretig toe. Bedoeling was toegang te krijgen tot de archieven van die maatschappij om te zien welke mensen uit Wachtebeke, Zelzate, Moerbeke, ...naar Amerika uitgeweken waren. Dit zou dan hopelijk leiden tot enkele artikels over "landverhuizers", zoals er al enkele door ons gepubliceerd waren. Onze verwachtingen waren hooggespannen en het moet gezegd worden, toen we terugkeerden was ons probleem verdwenen. Het museum was prachtig ingericht. Er waren veel foto's, die een goed beeld gaven van die tijd; er waren ook standen waar men gesproken commentaar kreeg bij de getoonde foto van landverhuizers.

Van archieven echter nog geen spoor. Toen we navroegen aan de balie, werden we naar een computerzaal achterin verwezen. Uiteindelijk lazen we op een bord met uitleg, dat de archieven van de Red Star Lijn verdwenen waren. Hier eindigde

¹ Victor Huylebroeck, een Gentenaar, was de uitbater van cinema Gaumont te Zelzate. Hij was een overtuigde Belg en toen de Duitsers ons land binnenvielen in mei 1940, richtte hij een verzetsgroep op. Bijna iedereen die naar zijn cinema kwam klampte hij aan met de vraag om bij zijn verzetsgroep te komen om tegen "die smer....." te vechten. De mensen waarschuwden hem voorzichtig te zijn, want men wist nooit met wie men te doen had. Hij werd verraden, maar kon vluchten en dook onder in de buurt rond het Noordstation te Brussel. Hij kreeg er geregeld bezoek van zijn vrouw, Simone Ingels, ook uit Gent. Hij bleef actief, maar werd later, weer door verraad, samen met veel andere verzetsleiders opgepakt toen hij naar een vergadering reed in het Brusselse. Hij werd gevangen gezet in het Fort van Breendonk. De Duitsers folterden hem, maar Victor liet niets los; het was een harde. Op een morgen om 5 u werd hij uit zijn cel gehaald en gefusilleerd. Wie Breendonk bezoekt vindt zijn naam terug in de lijst der gefusilleerden. Uit erkentelijkheid voor zijn inzet voor het vaderland, heeft het Zelzaatse gemeentebestuur het straatje naast cinema Gaumont, zijn naam gegeven. Zijn weduwe vertelde mij, samen met het voorgaande, dat ze daar zeer door vereerd was.

dus onze zoektocht: beter een kort en krachtig negatief antwoord dan geen.

De gebroeders Aper te Moerbeke:

Roger Creve, onze museumverantwoordelijke (2013), had een gouden tip. In Moerbeke-Waas waren er twee broers, 80 en 85 jaar, die een reusachtige verzameling landbouwwerktuigen en andere voorwerpen hadden in hun schuren en stallingen. We reden er met de fiets naartoe, maar de broers waren uitzonderlijk wijze niet thuis. Roger, die al duizenden kilometers gefietst heeft, o.a. in de Verenigde Staten en Canada, had geen moeite met de terugtocht naar Wachtebeke, maar voor ondergetekende lag dat toch wel enigszins anders. Op 9 juli van dit jaar, een tweede poging ditmaal met de auto. Het regende, maar alles stond binnen. De verzameling is overweldigend, teveel om te beschrijven, maar ruimschoots voldoende om een groot museum te vullen. De broeders Maurice en Gustaaf toonden ons vooral landbouwwerktuigen en gereedschap. Een zeer bijzonder stuk was een slijpmachientje om zeisen mee te scherpen. In een oud huisje op het hof steekt een uitgebreide verzameling religieuze beelden e.a. Het zal de lezer al duidelijk geworden zijn: daar moeten we nog eens op bezoek om een meer gedetailleerd verslag te geven.

Reacties van lezeressen

Er wordt veel werk verzet in onze kring: in de Dhust (een ganse ploeg met een grote verscheidenheid aan activiteiten), in het museum, bij het ronddragen van tijdschriften en jaarboeken, bij het beantwoorden van vragen over afstamming, bij het schrijven van artikels (opzoeken in archieven en mensen interviewen), bij de opmaak van onze publicaties, voor het in orde houden van het secretariaat en de financiës, ... We voelen wel aan dat veel leden en niet-leden ons werk naar waarde schatten, maar het eens uitdrukkelijk te horen of te lezen, doet deugd.

Zo de volgende reactie van twee dames, beide uit Nederland:

Mevrouw Marijke de Roos uit Zuiddorpe.

Het begon allemaal lang geleden. Marijke werd geboren te Zuiddorpe, als dochter van een wethouder (schepen). Haar man had veel interesse voor geschiedenis, vooral van de grensstreek. Hij werkte bij de douane, post Terneuzen. In 1993 nam Marijke het lidmaatschap over. Enkele maanden geleden verhuisde ze naar de andere kant van Nederland en stopte als lid. Ze had echter nog recht op de tijdschriften 2 en 3 van dit jaar en het jaarboek. Toen onze PC blokkeerde, waren we haar nieuwe adres kwijt. Dankzij onze secretaris Luc en de vroegere buurvrouw van Marijke kwam echter alles in orde. Haar **bezorgdheid** voor onze kring bleek toen ze ons een tip gaf om de hoge portkosten te vermijden - en haar **waardering** over onze publicaties blijkt uit volgende zin uit één van haar e-mails:

“Jammer dat er zo weinig "klanten" in Zuiddorpe zitten, want het is een heel interessant blad.”

Mevrouw Mieke De Letter uit Rosmalen (Nederland)

Drie weken geleden kregen we volgende e-mail (gedeeltelijke weergave) van mevrouw Mieke De Letter:

“Afgelopen zaterdag was ik op bezoek bij mijn oudtante Valérie De Letter. **Vol trots** liet ze mij de diverse artikelen zien over de familie De Letter... Ik vind het erg leuk om wat meer te weten over mijn **voorgeschiedenis**. Zou u mij de artikelen als kopie kunnen bezorgen of eventueel het jaarboek en het tijdschriftnummer? Indien u nog meer informatie en fotos heeft hou ik me aanbevelen.”

Ook deze reactie toont aan dat mensen interviews over henzelf, over de familie, over vroeger... wel degelijk naar waarde schatten.

Guy Hoebeke

Het archief van de Raad van Vlaanderen (1386-1795)

Gids voor de gebruiker

Het Gentse Rijksarchief bewaart het archief van de Raad van Vlaanderen (1386-1795), het hoogste gerechtshof van het voormalige graafschap Vlaanderen. Zowel het archief als de bijhorende inventaris zijn fysiek indrukwekkend. Archivaris Jan Buntinx werkte in het midden van de 20ste eeuw meer dan dertig jaar aan de inventarisatie van het bestand, dat iets meer dan één kilometer planklengte in beslag neemt. Zijn doorzettingsvermogen had een inventaris van negen boekdelen als resultaat, 34.000 archiefbeschrijvingen die recent ook online doorzoekbaar zijn geworden (<http://search.arch.be/nl>, zoekterm 'Raad van Vlaanderen').

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

Ons medelid, mevrouw **Lea Criel**, bezorgde ons wel heel snel, op zondag 6 juli, een reactie op de groepsfoto die wij publiceerden op bladzijde 19 van ons tijdschrift nr. 2/2014, dat ze eigenlijk nog maar pas onder ogen had gekregen.

Hoewel ze echt niet meer kan zeggen bij of voor welke gelegenheid de foto genomen werd, is ze er wel zeker van dat die vóór 1950 moet genomen zijn: haar zus, Ivonne Criel, die veel te jong overleden is, in 1951, komt nog vrolijk lachend bij de groep post vatten.

Maar ook ons ander medelid, **Laurette Lefèvre**, was er als de kippen bij en bezorgde ons een paar dagen nadien ook al een lijst namen, waarbij ze aangeeft dat Martha Soetaert en Marie-Louise Celie, die naast elkaar op de eerste rij te zien zijn, leidsters waren van een zo te zien wel omvangrijke groep Kajotsters.

We laten hier de namen volgen die zowel Lea als Laurette ons overmaakten, en plaatsen een X bij de jongedames die ook voor hen vandaag niet meer zo bekend zijn, en een vraagteken bij een naam die bij hen ontbreekt.

Bovenste rij : Irma Van Nieuwenhuyze – Godelieve David – Simonne ? – Lea Criel zelf – Monique Dierick – Marcella Bruggeman – Ivonne Criel († 1951)

Het kleine rijtje daar net voor : Bernice Van Bastelaere – Marcella De Maeyer – Martha Roets – Gilberta Dewaele – Amanda (?) Roets – X – X

De lange rij daar net onder : Irma Waelput – X – Emma Buysse – Ria De Buck – X – Jeanine (?) – Margriet Bouvry – Palmyre Van de Voorde – Irène Neyt – X – Jenny Velleman

Zittend : Huguette Lefèvre – Aline Tacq – Rita Waelput – Suzanne De Winter – Martha Soetaert – Marie-Louise Celie – Hermine De Winter – Diane De Block (?) – Irma D'Hondt.

Hartelijke dank voor de moeite, zowel voor Lea als voor Laurette! - (AC)

*

Ons trouw medelid **Georges Staelens** kwam aanzetten met de groepsfoto van een voetbalteam waarvan waarschijnlijk niemand nog het bestaan afwist. In 1948 (!), hij was dan zelf amper 14 jaar oud, moest hij bij de toen waarschijnlijk historisch bedoelde wedstrijd als "lijntjesman" fungeren. De duivenmelkers van die jaren, die in toch wel bij zeker drie verschillende maatschappijen

bedrijvig waren, vormden in die gelukkige naoorlogse jaren duidelijk nog één vriendschaar.

Negen namen van het elftal kon Georges zo maar uit het vuistje opnemen. Het gaat over Roger Van Laere – Alfons Buysse – Oktaaf Blancke – Emiel Maes – Philemon De la Ruelle – Petrus Staelens – Oscar De Quick – Victor De Bruyne – René Van Hoecke.

Het zou prachtig zijn indien een familielid van een der hier genoemden de oorspronkelijke foto nog even kon afstaan, ten einde die in te scannen om in een van onze tijdschriften op te nemen. De kopie die Georges ons bezorgde kan moeilijk zonder zwaar kwaliteitsverlies daarvoor gebruikt worden. Deze kostbare foto wordt onmiddellijk na de scan aan de bezitter terugbezorgd. - (AC)

*

Mijn zus **Stephana (Fana) Creve** bezorgde mij bij gelegenheid van haar verhuizing ook nog twee ingekaderde tekeningen (gedateerd 1933!) van de hand van "meester" Oscar Galens. Die zullen vanzelfsprekend ook wel hun plaats vinden in de lokalen van onze Kring. Twee oude zakhorloges die ook van de "schenking" deel uitmaakten, komen dan wel in een toonkast van ons museum terecht.

Eén van die twee, zeker meer dan honderd jaar oud, werd gebruikt door de beampten van de Maatschappij der Spoorwegen. Op de cijferschaal vooraan staat te lezen: "Bréveté SGD" en naast een klein Zwitsers kruisje: "N° 4552". Op de sluitschaal achteraan vinden we rond een gegraveerd haantje in cirkelvorm ook nog de volgende inscriptie: "Chemin de fer International". Het mooiste daarbij is dat de secondenwijzer van deze horloge nog steeds doorloopt en dat men ze ook vrolijk hoort tikken – alleen moet men wel de "truc" van het opwinden onder de knie hebben!

Gezien, zoals een zoektocht op Google ons leerde, dit soort horloges door verzamelaars nog steeds gegeerd wordt, zou het toch wel mooi zijn indien een van onze leden iemand kon vinden die dit oud zakuurwerk in volle eer zou kunnen herstellen! - (AC)

*

Ons medelid, de heer **Gilbert De Waele**, zelf een verdienstelijk verzamelaar, verkeerde blijkbaar in een vrijgevege bui toen hij ons enkele stukken overmaakte die meestal niet zomaar overal te vinden zijn. Zij worden in dank aanvaard en bij de

“schat” van onze Heemkundige Kring “De Vierschaar” gevoegd.

Het gaat hier onder meer over twee sier-speldenkussens, die in tijden die voor ons bijna onheuglijk lijken en toen er dus nog geen TV bestond, door vlijtige dames werden gebruikt om hun vrije tijd door te brengen. Dikwijls werden daarop echte kunstwerkjes gespeld, die door velen onder ons nog met onverholen bewondering bekeken worden.

Een wit-ivoren gekruisigde-Christus-beeldje, dat in een beglaasde ovalen kader op fluweel werd opgehangen, zal in een heemkundig museum zeker ook niet misstaan.

Uit een ingekaderd diploma dat op 8 december 1926 door een Congregatie van de Allerheiligste Maagd aan een zekere mejuffrouw Maria Van den Bulcke werd uitgereikt, kunnen we opmaken dat die deugdzame dame, nog vóór zij ooit overlijdt, zal genieten van alle aflaten, gunsten, genaden en voorrechten die door de kerkelijke over-

heid worden afgekondigd! - (AC)

*

Onze Kring wil ook de heer **Chris De Clippeleire** uit Lokeren danken. Via kennissen vernam hij de interesse van onze vereniging voor alles wat aan vroegere levensomstandigheden doet denken. Het onderwijs van onze jeugdijaren maakt zeker nog een groot deel uit van herinneringen die wij daaraan hebben.

De heer De Clippeleire, zelf een doorgewinterde leerkracht, bezorgde ons een aantal objecten die in vroegere jaren nog voortdurend in de klassen gebruikt werden. De verantwoordelijken voor onze tentoonstellingsruimten, bestuursleden Roger Creve en Luc Roels, zullen er zeker voor zorgen dat de interessantste voorwerpen onder de ogen van onze leden zullen komen. Nogmaals van harte dank voor deze gift, die we vooraf nooit zouden vermoed hebben! - (AC)

EEN LEZER SCHRIJFT

LUC. DE MAESSCHALCK

Onlangs ontvingen we een briefje van ons lid Gilbert De Waele, woonachtig in Sint-Truiden. De heemkundige kring ontvangt maar zelden correspondentie van een oud-Wachtebekenaar. De vorige brief, voor zover mij bekend, kwam van ons lid Aloïs Vaerewijck, tot voor kort woonachtig in Charleroi. En die dateert van 15 december 2006, wat toch al een tijdje geleden is (jawel, Aloïs, uw brief steekt nog steeds in ons archief!). Wat de redactie, om niet te zeggen het ganse bestuur, soms een beetje ongelukkig maakt, want zo komen we maar zelden te weten of onze publicaties in de smaak vallen van onze veraf wonende lezers. Waarbij we veronderstellen van wel, en ons troosten met het gezegde dat geen nieuws goed nieuws is.

Gilbert wist ons te vermelden dat zijn zus Germaine, ook een lid van onze kring, overleden is. Bovendien schetste hij in het kort zijn ganse levensloop, en dat zullen de mannen van zijn jaar misschien wel interessant vinden. Uit ervaring weten we immers dat op latere leeftijd dikwijls de vraag rijst: 'Wat is er van al 'die gasten' uit mijn jaar nu eigenlijk terecht gekomen?' (Voor 'die meiden' geldt waarschijnlijk hetzelfde, maar daar heb ik geen ervaring mee). Wat Gilbert betreft, laten we hem hierbij zelf aan het woord.

Ik ben van het jaar van Jozef Casneuf, Hubert De Maesschalck, Arthur Duchène, enfin het beste jaar dat ooit is ter wereld gekomen op Wachtebeke (n.v.d.r.: En ik die nochtans dacht dat dit 1943 was).

Ik ben als zestienjarige beroepsmilitair geworden, bijna mijn ganse dienst in Duitsland verbracht. Na mijn oppensioenstelling zijn wij in Sint-Truiden gaan wonen, mijn echtgenote is van hier. Ik ben hier dan toeristisch gids geworden, wat ik meer dan twintig jaar deed. Tot voor enkele jaren kwamen wij regelmatig naar Wachtebeke, maar de jaren beginnen te tellen, onze thuis is er niet meer, geen familie meer op Wabeke, enfin de bezoeken werden zeldzamer en zullen nu wel volledig wegvallen. Mijn vraag aan u, laat mij a.u.b. lid blijven.

Tot daar Gilbert De Waele. Natuurlijk laten wij hem lid blijven! Zijn geboortjaar of leeftijd vermeldt hij niet, maar dat zullen de mannen en mogelijk vrouwen van zijn jaar wel weten. Alhoewel die niet allemaal nog in leven blijken te zijn.

Gilbert, het ganse bestuur van De Vierschaar wenst u het beste en hoopt dat u nog vele jaren een trouw lezer zult blijven!

FRANS ROMBOUT (ROMBAUT)

Wies Creve

Het boek "De Zaak van Louis XVII" van Patrick Bernauw, dat in 2012 werd uitgegeven en dat via ons medelid Maurice Buyle aan de Kring ter lezing werd doorgegeven, duwt de enigszins enigmatische figuur van onze Wachtebeekse dorpsgenoot Franciscus Rombout opnieuw in de actualiteit.

Wij kunnen omtrent dit "geval" onze lezers nog even verwijzen naar de korte bijdrage die ik schreef in ons Jaarboek nr. 25/1991, onder de titel "De Vlucht van de Dolfijn". In dit artikel, dat amper een vijftal gedrukte bladzijden beslaat, maak ik eigenlijk wel korte metten met de zwevende legende die zegt dat Frans Rombout eigenlijk Lodewijk de Zeventiende van Frankrijk zou geweest zijn.

Het moet gezegd dat Patrick Bernauw (° Erembodegem 1962) zeker niet de ambitie heeft gehad hier een gedegen historisch werk neer te zetten. Hij is eerder een verteller van historische verhalen en naar mijn gevoel kan men zijn werk vergelijken met dat van de tot vandaag succesrijke auteur Dan Brown.

In de tekst van "De Vlucht van de Dolfijn" – wat men in dit geval nu toch eindelijk eens beter zou kunnen vertalen als "La fuite du Dauphin" om in de sfeer van de romantische fantasie te blijven – liet ik reeds opmerken dat een hele rij afstammelingen van Frans Rombout tot vandaag nog steeds denkt – of volhoudt! – dat die Francies inderdaad de gevluchte kroonprins van Frankrijk was. Volgens de officiële rubrieken zou die in 1795 in het slot "le Temple" in Parijs gestorven zijn. Maar de zogenaamd echte afstammelingen weten zeker dat hij is buitengesmokkeld en door een ziekelijke jongen zou vervangen geweest zijn.

En het zijn niet uitsluitend de nakomelingen Rombout die er zeker menen van te zijn dat hun voorvader Franciscus Rombout eigenlijk de dauphin was die in allerlei verhalen – echte of verzonden – via het schip "Le Secret" (!!) in Stekene zou terecht gekomen zijn. Heel wat anderen hebben eveneens beweerd dat zij de zoon van Lodewijk XVI waren, op wonderbaarlijke wijze aan de dood ontsnapt. In geval van enige twijfel verwijzen zij naar uitspraken van sommige bekende personen uit die tijd. We noemen hierbij

Barras, een vooraanstaande politiekeer (met een twijfelachtige reputatie) gedurende het verloop van de Franse Revolutie; Joséphine de Beauharnais, de eerste keizerin van Napoleon; het testament uit 1851 van Marie-Thérèse Charlotte de France, zus van de dauphin; en zeker de graaf van Chambord, de laatstlevende Bourbontroonpretendent (†1883). Bovendien werden ook getuigenissen aangehaald van vier dokters, die er bij hun uitlatingen over de autopsie op het in 1795 overleden jongentje, die zij bijwoonden, niet helemaal zeker schenen van te zijn dat het inderdaad wel om de dauphin ging...

We moeten hier bijvoegen dat nergens in de onoverzichtelijke (en onoverzienbare) stapel boeken die hierover het licht gezien hebben, over een pretendent Rombout, Rombaut of zelfs maar Rambaud wordt gesproken. (Hoewel onder papa Lodewijk de Zestiende er wel een hofdame "madame de Rambaud" is geweest. Op het moment dat wij over de Wachtebeekse Frans Rombout spreken, komen we op die naam nog wel even terug.)

Wij raadplegen ook de bekende Franse journalist en historicus André Castelot in zijn werk "Louis XVII" (uitgave Librairie Académique Perrin, 1968). Deze schrijver – wiens echte naam André Storms was (° Antwerpen 23.01.1911 - † Neuilly-sur-Seine 18.07.2004) – stelt dat een veertigtal (40 !) mannen, onder wie een mulat (!!) ooit hebben beweerd de zoon van Lodewijk XVI te zijn. De meest bekende affaires uit deze reeks zijn die van Jean Marie Hervegault, Mathurin Bruneau en Jean François Dufresne.

Een zekere Claude Perrin komt de reeks ook nog vervoegen: hij noemt zich intussen Esthelbert-Louis-Hector-Alfred, baron van Richemont en verschijnt in 1834 voor de justitie in Parijs om zijn "rechten" op te eisen. Bij de aanvang van het proces komt een individu de zitting onderbreken. Hij zegt drager te zijn van een document waarin de "goudechte" kroonprins aan het gerecht wordt voorgesteld. Het gaat natuurlijk over Naundorff, de bekendste pseudo-dauphin uit de geschiedenis. Hij heeft het zo ver geschopt dat zijn afstammelingen in Nederland nog steeds de naam "de Bourbon" dragen. De bekendste onder hen is wel Louis Jean Henri Charles Adelberth de Bourbon geweest (° 27.12.1908 - † 8.01.1975),

journalist, schrijver en zelfs een tijdlang burgemeester van Oss. Ikzelf bezit nog een werkje van hem: "De Troubadour" uit de Dolfijnreeks, in 1951 uitgegeven door Elsevier. Ik kocht het in 1952, toen uit vroegtijdige pure interesse voor geschiedenis, die me in mijn humanioratijd was bijgebracht. Pas nu merk ik bij mijn opzoekingen, dat op de eerste bladzijde reeds de figuur van een kluisenaar verschijnt. Hoe heet die? Rambout! Is dit een toeval, of wou de auteur verwijzen naar de naam Rombout? Het zou eigenlijk te mooi zijn!...

Karl Wilhelm Naundorff dook in Parijs op in mei 1833, en het is dus pas bij de aanvang van het proces waarvan net hierboven sprake, in 1834, dat zijn pretenties worden naar voor gebracht. De echte kroonprins zou dus eigenlijk tevoorschijn zijn gekomen 38 jaar na zijn wettelijk vastgestelde dood! Hij kwam uit Pruisen, waar hij de kost had verdiend als horlogemaker, naar eigen zeggen. Hij was slecht gekleed, sprak moeizaam een beetje Frans, en bij zijn verhalen over zijn prinselijk verleden naaide hij de ongelooflijkste onwaarschijnlijkheden aan elkaar. Hoewel zijn verblijf in Berlijn en omstreken vanaf 1810 door de autoriteiten ginds bevestigd werd, was dat ongeveer het enig vaststaand gegeven dat over de man kon ingewonnen worden. In 1836 werd hij uit Frankrijk gedwongen uitgewezen naar Engeland. Daar deed hij zich nog als iemand anders voor, en week eindelijk in 1845 naar Nederland uit. Hij heeft daar een militair-technische uitvinding aan de regering kunnen slijten. Waarschijnlijk is die connectie genoeg geweest om hem, op eigen verzoek, in zijn overlidensakte Charles-Louis de Bourbon te noemen. In 1846 noemde koning Willem II de zoon van de overledene Charles Eduard de Bourbon. Zijn nakomelingen hebben meer dan eens via langdurige processen gepoogd hun afkomst te bewijzen. Het graf van Naundorff, te Delft, waar hij reeds in 1846 overleed, werd in 1950 geopend. Bij onderzoek van het stoffelijk overschot bleek dat de man ongeveer 60 jaar oud geworden was. En ja, de zoon van Lodewijk XVI, Louis Charles, geboren in 1785, zou dan ook 60 geworden zijn... indien hij daadwerkelijk nog zo lang in leven was gebleven.

In elk geval heeft Naundorff nooit kunnen vertellen hoe hij eigenlijk uit de Temple is ontsnapt of hoe hij tussen die ontsnapping (1795) en 1810 heeft geleefd. Maar hij kon het toch bij een aantal personen zo goed voorstellen dat verschillenden hem niet onbelangrijke sommen gaven, waardoor hij een relatief rijk leven kon leiden. In februari 1834 heeft Madame Royale, zuster van

de dauphin, in een brief geweigerd Naundorff, die ze "de Pruis" noemde, als haar broer te erkennen.

André Castelot beëindigt zijn boek met het arrest van het Beroepshof van Parijs, d.d. 7 juli 1954, waaruit kan besloten worden : 1) Het zou kunnen dat de dauphin, toen al Lodewijk XVII, uit de Temple is kunnen ontsnappen. 2) Naundorff is zeker die Lodewijk XVII niet geweest. Dezelfde Castelot schrijft ook het voorwoord in "Louis XVII et l'énigme du Temple" van G. Lenotre van de Académie Française, boek dat hij de "bijbel zelf van de raadsel van de Temple" noemt. Het boek werd in 1920 uitgegeven. (Louis Léon Théodore Gosselin, genoemd Lenotre, ° 1855 - † 1935, in de Académie verkozen in 1932). De eenvoudige mogelijkheid dat de echte dauphin ooit uit de Temple zou geraakt zijn, zonder dat men daarbij kan zeggen wat er van hem zou geworden zijn, wordt ook nog door verschillende andere historici niet zomaar verworpen. Eén onder hen is de beroemde historicus Alain Decaux (° Rijsel 23.07.1925), ook een "Immortel" van de Académie Française, een eerbiedwaardig instituut dat in 1635 onder Lodewijk XIII en onder impuls van Richelieu werd opgericht.

We kwamen ook in het bezit van een zogezegde "vertaling" van het boek van Castelot, in 1948 (!) bij Helicon in Antwerpen uitgegeven, onder de titel "Lodewijk XVII" uit het Frans vertaald door ene Mejuffrouw H. de Graaf. Hier wordt eigenlijk aangenomen dat Naundorff inderdaad wel Louis XVII is geweest. De dame in kwestie zal dan wel geen definitieve Franse editie in handen gehad hebben: de vertaling is een product dat men bij vergelijking tamelijk "vrij" zou kunnen noemen. Bovendien komen bij het einde van de Nederlandstalige versie hoofdstukken te voorschijn die bij Castelot (in het Frans) aan geen kanten te vinden zijn. We noemen hier : 1) Cosmobiologische beschouwing - 2) Astrologische beschouwing - 3) Radiesthetisch onderzoek!... Moeten we hier niet ietwat vooringenomenheid van de Hollandse dame veronderstellen? Het is toch haar koning Willem II die aan Naundorff en zijn kinderen de titel "Bourbon" toekende?

Louis Hastier verdedigt in zijn boek "La double mort de Louis XVII" (copyright uitgeverij Flammarion te Parijs), gedrukt in 1966, de meest rationele uitleg: de kleine kroonprins is wel degelijk in de Temple gestorven in de eerste dagen van januari 1794. Hij werd begraven in de hovingen rond de toren van de Temple. (Op die plaats liet zijn zuster, hier hoger vernoemd als Madame Royale, onder de regering van haar oom Lode-

wijk XVIII, een treurwilg planten). Om politieke redenen werd de dood van het jongentje door de republikeinse machthebbers van die tijd gewoon verzwegen, en de jongen die men in mei 1795 voor hem liet doorgaan, is inderdaad als Louis-Charles Capet begraven. Bij een latere opgraving van het skelet kwam men tot de vaststelling dat de schedel van een vijftienjarige jongen tevoorschijn is gekomen, en... de echte dauphin is amper 10 jaar en een paar maanden oud geworden!

Het is ingewikkeld. Onze wereldbekende professor Jean-Jacques Cassiman kreeg in de lente van 2000 het verzoek het hart van de Dauphin, dat in de crypte van Saint-Denis werd bewaard, genetisch te onderzoeken. Hij deed dat ook, gebruik makend van het DNA-profiel van koningin Marie-Antoinette, moeder van de dauphin. En bewees dat het hart dat hij onderzocht wel degelijk tot dezelfde "stam" behoorde. Ha, maar!... Nog steeds niet afdoende voor de Romboutpretendenten: zij stelden nu dat het om een "verkeerd" hart ging. Het zou dat van de oorspronkelijke dauphin geweest zijn, de oudere broer van Louis Charles, die reeds in 1789 overleden was.

In dit korte bestek kunnen we nu al zien dat het hier voor ons om een onontwarbaar kluwen gaat. We nemen ons voor om het vervolg op deze manier in te delen: we gaan even na wat er over Frans Rombout (en zijn afkomst, en zijn nakomelingen) in Wachtebeke zelf te vinden is. Secundo proberen we samen te vatten wat zijn verspreide nakomelingen via allerlei middelen trachten te bewijzen. Hierbij laten we vooraf opmerken dat we direct hierbij aansluitend onze eigen opmerkingen zullen meegeven.

We moeten daarbij nog zeggen dat we geen enkel onderscheid maken tussen de twee verschillende schrijfwijzen van de familienaam waarover het hier gaat: ROMBOUT (met OU) en ROMBAUT (met AU) worden op gelijke voet gesteld. Over de wijze waarop de familienamen tot in de 19^e eeuw en zelfs nog tot een stukje daarna werden genoteerd verwijzen wij nog naar ons eigen artikel "BIJNAMEN" in ons tijdschrift nr1 van onze 39^e jaargang 2012, blz.11 tot 14. Daarin komt precies de naam waarover wij het hier hebben in de twee verschillende schrijfwijzen voor.

FRANS ROMBOUT TE WACHTEBEKE

Wat komen wij hier te plaatse over deze man aan de weet?

In de registers van de Burgerlijke Stand te Wachtebeke staat het overlijden van de molenmaker Franciscus Rombout ten overstaan van burgemeester Désiré Joseph Fermont aangegeven op datum 1 november 1875. Als getuige trad daarbij de zoon van de overledene (Joseph) op, samen met de Wachtebeekse veldwachter Beheydt. Er wordt uitdrukkelijk bij de inschrijving vermeld dat de overledene te Stekene geboren werd, eenentachtig jaar oud was geworden en zelf een zoon was van ene Joannes Francies Rombout.

Pastoor Van den Berghe van Stekene schrijft op blad 349/11 van zijn doopregister dat hij Franciscus Rombout daar heeft gedoopt op 22 augustus 1794. (Merkwaardig hierbij is, dat pastoor Ludovicus Petrus Van den Berghe zelf afkomstig was uit Wachtebeke. Zijn vader, Louis Van den Berghe († 1786), was baljuw en schout bij het Ambacht Assenede en woonde hier in de gemeente. Zijn gedenksteen is nog altijd te zien en te lezen op de gevel van onze Vierschaar.)

Hier rijst reeds de eerste vraag: Lodewijk XVII werd geboren in 1785. Heeft de Stekense pastoor met enige goede reden "valsheid in geschrifte" gepleegd bij zijn notitie? Niemand kan toch volhouden dat hij een kind van ongeveer 10 jaar als dopeling zou ingeschreven hebben. Uit notities van het "Département de l'Escaut" uit 1813, onder Napoleon dus, kunnen wij opmaken dat een zus van Franciscus, Catharina, reeds een paar jaar eerder in datzelfde Stekene werd gedoopt.

Nochtans steunt de hele verdere claim van de zogenaamde rechthebbenden op de nalatenschap van de Franse dauphin op deze éne steunpilaar: Franciscus (voor de gelegenheid nu Rombout genoemd) was wel degelijk de Franse kroonprins. Dat niemand bij het afleggen van de dode Franciscus dan zou gemerkt hebben dat men eigenlijk met iemand van negentig jaar oud te maken had (en niet 81!) is toch wel op zichzelf ongeloofwaardig.

Franciscus Rombout werd begraven op het kerkhof rond de Sint-Catharinakerk te Wachtebeke. Deze begraafplaats werd, spijtig voor ons verder onderzoek, helaas in de vijftiger jaren van de vorige 20^e eeuw volledig opgeruimd. Dus: professor Jean-Jacques Cassiman kan hier niets meer komen doen...

De familie.

De vader van Franciscus was Pieter Johannes Rombout (° Stekene 20.02.1761 - † Bassevelde 01.06.1854). Hij was eveneens molenmaker van

beroep. Men zou daarbij gaan denken dat het de molenmakers eigen was te verhuizen naar de dorpen waar ze wellicht werk konden vinden: papa trok van Stekene eerst naar Wachtebeke, waar hij met vermelding van zijn vak reeds op de wijk Pottershoek staat ingeschreven in 1794 (jaar waarin Frans werd gedoopt!) en daarna nog naar Bassevelde, waar hij trouwens stokoud geworden is, echt 'n uitzonderlijke leeftijd voor die jaren. Hij was op 10 mei 1791 getrouwd met Amelbergha Van Haelst.

Precies in het feit dat vader Pieter net in het doopjaar van Frans reeds uit Stekene wegtrok, vinden de nazaten een reden om dit verder uit te pluizen: daar zit toch wel een luchtje aan!

In 1813, onder Napoleon nog, wordt een Wachtebeekse bevolkingslijst aangelegd. Daarop staan vijf nog levende kinderen van Pieter Johannes vermeld. Catharina, geboren ca. 1792 – Jean (ca. 1794) – Sophie (ca. 1798) – Donatus (ca. 1800) en Victor (ca. 1805). In 1797 was een zoontje Charles geboren, dat reeds in hetzelfde jaar overleed.

Verbazend dat de naam “Frans” niet in het lijstje voorkomt! Toch moet hij er geweest zijn en hij heeft zijn vader als molenmaker opgevolgd. Het is mogelijk dat een scribent, die het “Vlaams” van die tijd niet machtig was en uitsluitend in het Frans schreef, toen men de naam “Frans” niet in het Frans maar in dat Vlaams uitsprak, doodgewoon “Jean” heeft neergeschreven. Trouwens, een Jean Rombout is later nooit meer terug te vinden, terwijl Frans er duidelijk wel tot 1875 gebleven is... Waar zou Jean dan geweest zijn en vanwaar kwam Frans vandaan?

De echtgenotes en de kinderen van Frans.

Frans trouwde een eerste maal op 28 mei 1822 met Maria Anna Mussche, die reeds in 1827 overleed.

Hij had bij haar vijf kinderen: Petrus (die slechts twee weken oud werd), Charles-Louis, Marcel, Catharina en nog maar eens Petrus. (Opmerking, die later nog zal opgerakeld worden: waarom noemde Frans zijn zoon nu pertinent Charles-Louis? De doopnaam van... de dauphin!)

Op 23 april 1829 huwde Frans een tweede keer, nu met Rosalia Serraes († 1839). Ze hadden samen ook vijf kinderen: Catharina (was de eerste Catharina al overleden?), Leopold, Bernard, Felix en Marie Thérèse.

Op 27 februari 1840 trouwde weduwnaar Frans

met Joanna Theresia Serraes. Dat huwelijk bleek al even vruchtbaar als de vorige: zes kinderen: Joseph, August, Sophie, Rosalie, Victor en als laatste Marie Leonie (° 1851 - † 1929).

- ♦ Het is deze trouwlustige Frans die nog steeds zelfs door zijn verre nakomelingen Lodewijk XVII van Frankrijk genoemd wordt. Daarover verder meer. Maar reeds hier durven we aanstippen dat Frans zelf hierover nooit één woord op papier gezet heeft. Ook de hardnekkigste aanhangers moeten toegeven dat alles wat Frans zogenaamd goed wist, alleen mondeling door hem is megedeeld, zowel aan zijn kinderen als aan zijn kleinkinderen en de hele rij verdere afstammelingen. Bij elk ernstig mens die deze zogenaamde “feiten” naleest, zal toch wel onmiddellijk de bedenking rijzen dat iedereen hier wel kan vertellen wat hij wil. Alleen kunnen we nagaan of bepaalde verwijzingen die ze daarbij aanhalen, ook wel met de historische werkelijkheid kloppen.

Frans te Wachtebeke.

In de annalen van de Confrérie van de Heilige Ambrosius (gesticht in de parochiekerk Sint-Catharina te Wachtebeke in 1754) vinden we voor de eerste maal een Rombout terug in 1841. Het gaat over Jan Rombout en die is niemand anders dan molenmaker Pieter Johannes Rombout. Die woonde toen nog in Wachtebeke en moet enkele jaren nadien, alleszins vóór 1849, naar Bassevelde verhuisd zijn. Zijn zoon, de nu wel fameuze Frans Rombout, volgde hem in de confrérie op in 1849. Dit in volledige overeenstemming met de statuten van de confrérie, die willen dat een overleden of ontslagnemend lid bij voorkeur door de (oudste) zoon wordt opgevolgd. In 1852 wordt hij in de kroniek J. (Johannes, zijn tweede naam?) genoemd. Even nadenken bij de vraag die we hoger stelden: waar was Jean in 1813? De oplossing ligt hier: in de taal van onze zuiderburen, die in de Napoleontische administratie werd gebruikt, was Jean niemand anders dan Jan, in pastoorstermen ook wel als Johannes geschreven... In de jaren die daarop volgen, 1865, 1866, 1867 en 1868 wordt hij telkens als Francis Rombaut (ja, met een “a” dit keer!) vermeld. Maar in dat laatste jaar 1868 krijgt hij nog twee bijzondere vermeldingen. Hij wordt beboet met een som van 0,75 frank, omdat hij afwezig bleef bij de begrafenis van een medelid en bij de ommevang van de processie op 15 augustus.

Op de 13e augustus van dat jaar is de hoofdman van de confrérie, ene meneer Terlinde, overleden.

En op 1 september wordt een vergadering belegd om een nieuwe hoofdman te verkiezen. Deze bijeenkomst vindt plaats onder voorzitterschap van het oudste lid, ja, Frans Rombaut. Hij is dan inderdaad net 74 jaar geworden, althans volgens de toen geldende bestanden van de gemeente. Tussen de aanwezigen werd... Désiré Joseph Fermon als nieuwe hoofdman verkozen...

In 1875 is Frans gestorven, 81 jaar oud (als "dauphin" zou hij dus 91 geweest zijn!). In juni 1876, een jaar later dus, wordt Charles (Karel) Rombout – met "o" gespeld nu – als nieuw lid in de confrérie opgenomen. Hij stierf, 66 jaar oud, op 12 maart 1890. En was dus meer dan waarschijnlijk zoon van Frans, genaamd Charles-Louis, en geboren in 1824: wat klopt met de opsomming van Frans' huwelijken hierboven vermeld. Karel Rombout had als beroep: molenmaker. Hij was laatste Rombout die in de geschiedenis van Sint-Ambrosiusgilde te vinden is. En hij was de grootvader van Maurice Rombout (° 25.12.1887 - † 28.04.1964), de laatste molenmaker die wij te Wachtebeke hebben gekend. Diens zoon was "meester" Armand Rombout, jarenlang in het onderwijs "staande" (° 05.02.1913 - † 28.09.1981). Beide laatstgenoemden hebben velen onder ons nog goed gekend.

Meer sporen dan dit hebben de molenmakers Rombout hier in de gemeente niet nagelaten. Maar wat komen we nu nog te weten over wat de raadselachtige figuur Frans heeft gezegd of gedaan? Bijna alles wat daarvan overblijft daarover danken we aan Jules De Raedt.

JULES DE RAEDT.

Wie was Jules De Raedt ?

Alles wat hier volgt zegt Jules zelf in het boek van Patrick Bernauw. Hij werd geboren in 1930 en is een kleinzoon van Pauline Rombout. Die was een dochter van Bernard Rombout (° Wachtebeke 1833 - † Sint-Amandsberg 1917), een zoon uit het tweede huwelijk van Frans, hoofdfiguur in dit hele drama. Bernard was in 1858 getrouwd met ene Maria Stefanie Bal. Pauline was al in 1924 op bezoek geweest bij ene notaris Van der Auwermeulen in Zomergem, die zeer geïnteresseerd bleek in de zaak en haar uitvoerig ondervroeg over wat in de familie over "het geval" de ronde deed.

Wat meer is: de heer Edmond Lambert, ambtenaar bij de Burgerlijke Stand van de stad Antwerpen, vraagt in 1929 aan de familie volmacht om

de belangen van de hele afstamming van Francisus Rombout te behartigen. De ondernemende man is echter al op 13 juni 1962 overleden, blijkbaar lang voor hij tot overtuigende resultaten kon komen.

Door alles wat Jules hierover al vernomen heeft aangespoord, koopt hij het boek van André Castetot waarover hier al uitvoerig is gehandeld. Het gaat over de editie 1948. Wij vermoeden sterk dat dit de Nederlandse vertaling van mevrouw de Graaf is, waarover hoger ook al meer. Wat daar verteld wordt, wijkt vaak niet weinig af van de Franse tekst die ik terugvind in de uitgave van 1968 (ruim twintig jaar jonger en onder de loep genomen door niemand minder dan Alain Decaux, het reeds vermelde befaamd lid van de Académie Française...).

Jules wordt hierdoor zo aangeprezen, dat hij de hele zaak niet meer, nooit meer, kan loslaten. Hij onderneemt uitvoerige speurtochten naar Bassevelde, Stekene, Wachtebeke, Sint-Kruis-Winkel en Gent. Hij schrijft brieven aan alle "hoogdoorluchtigen" (sic! zo staat het er echt), waarop hij bijna vanzelfsprekend weinig antwoorden krijgt.

Maar wat vangt hij niet in Sint-Kruis-Winkel? Daar verneemt hij dat zijn groot tante Leonie Rombout in het begin van de 20^e eeuw in het klooster verbleef en daar in het bezit was van: twee koffers goudstukken en ook nog een diamanten kruis!!! (We nemen aan dat de "dauphin" die zal meegebracht hebben??...). Jammer genoeg zijn die kostbaarheden nu verdwenen: de zus van Leonie, Octavie, ging ze na de dood van haar zuster onderbrengen bij ene Remy Van Renterghem, maar achteraf bleek dat een gemene dief te zijn geweest, want het hele bezit bleek nu al onvindbaar te zijn! Toch... bij een nazaat van Remy werd nog een foto van Frans Rombout gevonden. Iedereen die dit portret bekeek was ervan overtuigd: dit was het profiel van een echte Bourbon!

Frans Rombout zelf verneemt in 1853 het overlijden van Agathe de Rambaud, in de laatste jaren voor de Franse revolutie kindermeisje van de kleine dauphin. Hij woont dan in Wachtebeke, maar vindt, steeds volgens Jules De Raedt, dat het nu wel tijd wordt dat er klaarheid in de affaire komt. Hij wendt zich in 1854 tot niemand minder dan tot Hendrik Conscience. Hij vertelt die het hele verhaal over de gebeurtenissen in de Tuilerieën, de vlucht naar Montmédy, die zo dramatisch werd afgebroken te Varennes, plus de hele tragedie van de Temple. Hij vraagt de beroemde schrijver het hele verhaal te noteren, maar... het

mag pas na de dood van Frans gepubliceerd worden!

Jules De Raedt komt met een brief van Conscience zelf aandragen, gericht aan Frans Rombout, en gedateerd 2 november 1858. Daarin laat de auteur aan Frans weten dat hij verder zal werken aan het geheel zodra hij van hem zijn tegoed van 5.000 (vijfduizend) frank heeft ontvangen! Jammer genoeg komt die brief zelf niet aan het daglicht. En precies die gevraagde som laat besluiten dat het hier om een toch wel gewaagd uitvindsel gaat. Als men weet dat in de tijd waarover het hier gaat de Belgische frank dezelfde koerswaarde had als de Zwitserse frank, dan zou Conscience aan een eenvoudige molenmaker uit Wachtebeke een wel onoverkomelijk bedrag gevraagd hebben! Bovendien is in de hele bibliografie van de befaamde schrijver geen letter te vinden over iets wat op Rombout of op de dauphin wijst...

Jules De Raedt laat het daarbij niet zitten. Wat Frans Rombout aan Conscience in 1854 zou verteld hebben doet hij hier helemaal uit de doeken. Frans zegt o.a. dat hij – niet te verwonderen! – een groot gat in zijn geheugen heeft; dat hij bij zijn aankomst in Stekene natuurlijk geen “Vlaams” kende maar dat de pastoor hem dat daar geleerd heeft (tamelijk ongeloofwaardig toch, als hij in 1794 al naar Wachtebeke was gekomen); dat hij in 1815, even na de val van Napoleon (Waterloo) samen met priester Rumoldus Rombaut van het bisdom Gent zijn “zuster”, Madame Royale, Marie-Thérèse Charlotte de France († 1851), heeft bezocht op het kasteel Slotendries te Oostakker. We weten dat een baron de Plotho († 1811) daar had gewoond en dat zijn zuster was gehuwd met markgraaf de Courtebourne. (De naam zegt ons wel iets: het is van de markiezin de Courtebourne dat de familie Poullier de eigendommen in Peene heeft gekocht).

Hoe was Frans uit de Temple geraakt? Ook dat legt hij aan Conscience uit (?). Een vrouwelijke bediende, Brigitte Rombauid, had hem in augustus 1794 onder een stapel hooi in een huifkaar buitengesmokkeld. Zij kende een hofdame, madame Cardon, die wist dat een familie Rombauid in het Land van Waas enkele bezittingen had... en zo belandde de jongen bij “oompje” Rombout in Stekene. Hij zat daar al een jaar toen de gebrekkige jongen die hem in de Temple had vervangen in juni 1795 stierf en als de ware dauphin werd begraven!

Toen Conscience bij het zogenaamde onderhoud vroeg waarom hij niet vroeger met zijn naar eigen zeggen terechte eisen tot erkenning was ko-

men aandragen, antwoordde Frans dat het toch zo simpel niet was geweest. Zolang de revolutionairen baas waren, kon hij zich natuurlijk niet laten zien. Maar eens Napoleon aan de macht, moest hij zich hoeden voor diens minister van politie, Fouché. Die zou vanzelfsprekend niet dulden dat een wettige koninklijke opvolger zou opduiken die de regering van zijn eigen meester, de keizer, in gevaar zou kunnen brengen. Hetzelfde kon gezegd worden over de regeringen van zijn “ooms”, Lodewijk XVIII en Karel X. En zelfs, eens die vervangen waren door de burgerkoning Louis-Philippe, bleef dat een wankele onderneming: die was een Orléans, die een Bourbon zoals dauphin Frans was, nooit zou geduld hebben. De laatste koning was in 1848 verdreven, en nu, enkele jaren later, vond Frans de tijd gekomen om de waarheid aan het licht te brengen... We zouden hier nu kunnen afsluiten, in de overtuiging dat de conversaties tussen Conscience en Frans wel nooit plaatsgevonden hebben. Waar zouden die trouwens vastgelegd zijn?

Maar dit is niet voldoende voor Jules De Raedt !

Hij spoort niet minder dan 150 afstammelingen van Frans Rombout op. Hij nodigt die op 28 mei 1972 uit om naar Wachtebeke te komen. 86 personen komen daar inderdaad opdagen. Wanneer Jules de foto's van Frans toont, wordt het gezelschap door verbijstering getroffen. Wat een noble uitstraling gaat van dit fiere hoofd uit, hoe is het mogelijk dat het litteken op de bovenlip precies hetzelfde is als dat van de kleine dauphin zou opgelopen hebben, en wat dan te zeggen van de ongelijke grootte van de twee oren, klein mankementje dat ook de dauphin had, zoals algemeen geweten was.

Jules richt een Vlaams Fonds voor Louis XVII op, met zetel in de Sint-Salvatorstraat in Gent, waar hij woont. De familieleden worden verzocht een maandelijks bijdrage voor dit fonds te storten. In augustus 1974 heeft het fonds, beheerd door Jules, reeds 843.000 Belgische frank in kas. Dat is toch niet te veel gevraagd voor de recuperatie van een fortuin dat ± 940 miljard Belgische frank zou bedragen, te verdelen onder de recht-hebbers!

Maar eerst zou Jules dit bedrag gebruiken voor een reis naar Oostenrijk (Frohsdorf, waar Madame Royale had verbleven) en naar Rome.

Rome, want ook de Kerk was in het hele drama betrokken. Jules De Raedt slagde erin ene Julia Gryp, dochter van Bernard Gryp, achterkleinzoon

van Frans Rombout, wonende te Sint-Amandsberg, naar het bisdom te sturen om nadere uitleg te vragen over priester Rumoldus Rombout, die daar zou gewijd zijn in de eerste helft van de 19e eeuw. Ze wordt door de bisschop zelf ontvangen, en die zendt haar door naar het Jezuitenklooster op de Reep (??), waar men haar eigenlijk met een kluitje in het riet stuurt.

De al genoemde heer Edmond Lambert zou het op 12 juni 1962 (nota bene één dag voor zijn overlijden!) nog eens bij het bisdom geprobeerd hebben. Tevergeefs natuurlijk: de hele clerus zat mee in het complot! Dat zou verder nog ten overvloede blijken. Hoewel Jules De Raedt eerst nog ergens meldt dat Paus Gregorius XVI (paus 1831-1846) persoonlijk (!) dispensatie heeft verleend bij het huwelijk van Frans Rombout met Johanna Theresa Serraes in 1840 (het ging immers over een familielid van de vorige echtgenote, ook een Serraes), merkt hij ook nog aan dat Paus Pius IX (paus 1846-1876) nooit toestemming wou geven om in de archieven van het Vaticaan inzage te nemen van de documenten die daar – zouden ! – bestaan onder de benaming “Segretta Francia Rombaud”. Het geloof wordt algemeen als een gave beschouwd. Niet iedereen kan zomaar in “secreten” geloven...

De reis naar Frohsdorf.

Amper enkele weken na de vergadering van de stam Rombout te Wachtebeke (mei 1972) maakt

Jules De Raedt dankbaar en nuttig gebruik van de gelden die hem via het Vlaams Fonds voor Louis XVII zijn toegestuurd. Hij vertrekt op 10 juni 1972 per auto naar Frohsdorf in Oostenrijk, waar Madame Royale, zus van Louis XVII, in ballingschap verbleven heeft en ook in 1851 is gestorven.

Volgens inlichtingen die hij kon inwinnen had ze daar een erfschat van 300 miljoen gouden gulden nagelaten. Documenten die dat bevestigden bestonden nog. Alleen... bij de “Anschluss” in 1938 van Oostenrijk bij nazi-Duitsland, had men het veiliger geacht de hele bundel bewijskrachtige papieren naar de Apostolische Stoel, het Vaticaan in Rome, over te brengen. Daar liet men dan weten dat niemand er inzage zou van kunnen nemen vóór 2038, honderd jaar later dus! Met dergelijke uitleg kon Jules geen genoeg nemen: hij zou het verder uitspinnen.

De reis naar Rome en de pogingen in het Vaticaan.

Onder Paulus VI (paus 1963-1978) maakt Jules De Raedt een lange tocht naar Rome. Hij vraagt een audiëntie aan bij de paus, maar die wordt – schande! – geweigerd. Maar via het staatssecretariaat krijgt hij de toelating om gedurende 10 (tien!) dagen vrij in het Vaticaan archief rond te lopen en alles te onderzoeken. Wie dat gelooft, maken we graag iets anders wijs!

In 1976 deelt hij de resultaten mee aan een monseigneur Cassarolie (sic!), in de hoop op een gunstig gevolg. Hij krijgt geen enkel antwoord van die kant. De kerkelijke censuur blijft dus stevig gevestigd.

(Zelf heb ik ooit gehoord over een kardinaal Casaroli [?] die wel in de Curie zitting had, maar naar ik meen had Jules voor een onderhoud met die man wel wat te hoog gegrepen. AC).

Wat erger was: doordat echte resultaten uitbleven, werd de nijvere Jules door zijn geldschieters stilaan als een oplichter bekeken. De geldstroom, de bron die in 1972 ontsprong, droogde op.

Jules De Raedt gaf het nog niet op. Naar eigen zeggen heeft hij gemeend dat een (nu) heilig man als Joannes-Paulus II hem wel te woord zou willen staan om een rechtvaardige zaak tot een waardig einde te brengen. Maar ook deze vriendelijke paus heeft Jules nooit willen ontvangen.

Wie zou bij zoveel tegenslag, en bij zoveel duidelijk slechte wil, de moed niet verliezen? Stilaan begon het bij Jules te dagen dat hij niet alleen met de onwrikbare geheimhouding van de

Heilige Stoel als obstakel te maken kreeg, maar dat ook anderen meenden zich op dezelfde rechten te kunnen beroepen. Zo was er in 1975 iemand opgenomen in de psychiatrische afdeling K13 van het Universitair Ziekenhuis te Gent, die zijn verder leven in Merksplas werd opgesloten. Die man bleef volhouden dat hij en niemand anders in rechte lijn van Lodewijk XVII afstamde.

Ook kreeg Jules te horen dat een TV-technicus uit Lokeren zichzelf "Roi de France" noemde. De man beweerde te kunnen bewijzen, aan de hand van zijn stamboom, dat daarover niet de minste twijfel kon bestaan.

CONCLUSIE

Jammer genoeg kunnen we in het boek van Patrick Bernauw niet vinden waar Jules De Raedt nu nog zou te vinden zijn. Leeft de brave man nog wel? Het laatste jaartal dat wij terugvinden is 1975, en dat is nu onderhand toch al bijna veertig jaar geleden...

Maar het dient gezegd: de nakomelingen van Frans Rombout – tenminste diegenen die nog steeds geloven dat hun voorvader Louis XVII was – stellen nog steeds hun hoop op een zegelmerk dat al decennia in het bezit van de familie is. Zegt men. Niemand weet vandaag waar precies. Aan de ene kant staan onder een koningskroon drie Franse lelies afgebeeld in een puntcirkel. Aan de andere kant eveneens een puntcirkel, met daarin een rechtopstaande uitgestrekte hand, met daarnaast links de letter I, rechts de letter C.

Er zou hieromtrent navraag geweest zijn bij het Gentse Stadsarchief in februari 1991. Daar werd geantwoord dat het hier zeker niet kon gaan om een zegelmerk dat met Lodewijk XVII zou te

maken hebben. Indien die er ooit een zou gehad hebben, zou daarop geen koningskroon zijn voorgekomen. Voordat hij gevangen gezet werd, is hij nooit koning geweest. Hij heeft die titel pas in de Temple symbolisch gekregen nadat zijn vader, Lodewijk XVI, was onthoofd. Indien de jongeman, toen hij nog in vrijheid was, en dus bij leven van zijn vader, ooit een wapenschild zou gehad hebben, dan zou daarop een dolfijn (dauphin) afgebeeld geweest zijn.

Afgesloten: 31 januari 2013.

NOG EEN STAARTJE.... (februari 2014)

In de laatste paar weken van februari 2014 krijg ik een telefoontje vanwege de heer Peter De Raedt (0474 / 089689), die zichzelf voorstelt als zoon van Jules, en aan zijn taal te horen duidelijk een Gentenaar is. Die vraagt mij te onderzoeken wat er met het skelet van Franciscus Rombout zou gebeurd zijn bij de ontruiming van het oude kerkhof rondom de kerk van Wachtebeke, in de vijftiger jaren van de 20^e eeuw. (Zie hoger).

Ik merkte daarbij toentertijd op dat professor Cassiman hier te Wachtebeke nooit meer uitsluitend zou kunnen geven over het DNA-profiel van Frans Rombout, gezien alle stoffelijke resten van de toen begraven overledenen sedert jaren spoorloos waren.

Precies dat laatste gelooft Peter De Raedt nu juist niet. Overduidelijk erfgenaam van het onwrikbare geloof van zijn vader, is hij er zo goed als zeker van dat de resten van Frans Rombout naar... het Vaticaan zijn getransporteerd, maar dan wel in het diepste geheim! Hij vraagt mij na te gaan of er nog mensen kunnen gevonden worden die hiervan iets zouden afweten, al was het maar een gerucht dat in μ die periode hier de ronde deed?! Waar rook is, kan vuur verwacht worden, nietwaar?

Kezze Velde

Wies Creve

In ons Jaarboek 2009 is er uitgebreid sprake over de schippersfamilie Mussche. En nauwelijks leesbaar, in een voetnoot, wordt verwezen naar een "ondernemende" Wachtebekenaar, die het ver heeft gebracht als toonaangevende groothandelaar in zand en grind, in de hele omgeving van de Gentse haven.

Het gaat hier over Petrus Velghe, die geboren

werd te Wachtebeke in 1887 en in Gent overleden is in 1974. De man heeft dus wel een gezegende ouderdom bereikt. Vanaf het midden van de twintigste eeuw was zijn firma bekend onder de naam Pierre Velghe & Zn. Dat klinkt toch ietwat meer commercieel.

Wat minder bekend is geworden in de loop der jaren: de man was oorspronkelijk afkomstig van

de Langelede. Nogal wat familienamen werden rond 1900 graag verbasterd. "Velghe" lag niet zó in de mond, en zo werd het daar op de Langelede nogal rap: "Velde".

Nog raadselachtiger is het nu voor ons, dat zijn bijnaam daar op die wijk "Kezze" was. Weerom een verbastering van "kers". Is Pierre - Petrus in die tijd - in zijn jeugd nog betrappt geweest bij een gelegenheid waar men kon zeggen: "Pierke zag eens kersen hangen..."? Daar weten we niets van. Feit blijft, dat iedereen hem nooit meer anders noemde dan... "Kezze Velde".

En zoals het toen ging: Petrus heeft ook nog seizoensarbeid gedaan in de noorden van Frankrijk. Niemand weet nog of dat nu rond Roubaix of Rijsel was, of in de Pas de Calais. Het feit blijft

dat hij daar uitsluitend bekend was onder zijn bijnaam. En een of ander Fransman - of Francaïse? - vond het nodig hem rond kerstdag of nieuwjaar een kaartje te zenden. Tot eer en glorie van de posterijen van die dagen kunnen we nu meedelen dat de zending terecht is gekomen. Ze droeg alleen de volgende (letterlijke) adressering:

Kezze Velde - Wachteke - Lagelde - Belgique

Hiermee werd gewoon bedoeld: Petrus Velghe - Langelede - Wachtebeke. Maar, bijna niet te geloven, Pierre Velghe kreeg de zending aan. Men zou het vandaag eens moeten proberen!

Wies Creve - november 2009.

ORGELTRAPPERS

WIES CREVE

Toen ik in november 2013 via het "Nieuws" in de Nederlandse televisie hoorde dat het beroemde Schnitger-orgel in de Grote of Sint-Michaëlskerk te Zwolle was gerestaureerd, viel me daarbij op dat zelfs de "orgeltrappers", die oorspronkelijk door Arp Schnitger en zijn twee zonen in 1719 tot 1721 werden aangebracht, in hun oorspronkelijke staat waren hersteld.

Daarop dacht ik onmiddellijk aan de Wachtebeekse orgeltrappers. Het woord heeft twee betekenissen: het zijn eigenlijk de grote houten pedalen die met beide voeten afwisselend op en neer bewogen worden door (meestal) twee personen om zo de luchtblaasbalg van het orgel op te pompen. Zonder perslucht kan een kerkorgel niet functioneren. Bedoelde twee sukkelaars (want het is geen aangenaam karweitje) zijn dan de eigenlijke "orgeltrappers".

In de Sint-Catharinakerk van Wachtebeke zijn ook wel dergelijke orgeltrappers aan het werk geweest. Ik kan het weten, want ik was er zelf een.

Ieder nuchter mens zal wel zelf beseffen dat dit lastig pompen wel jarenlang schering en inslag is geweest zolang de elektriciteit hier niet beschikbaar was. Maar eens die krachtbron daar dan wel gekomen was, werd een motor ingeschakeld en dan dacht niemand er nog aan dat die enorme

pedalen onder de plankenvloer van het doksaal lagen.

Tot gedurende WO II, onder de Duitse bezetting, in oktober 1942 en ook nog eens in mei 1943, de hele gemeente voor enkele dagen zonder stroom kwam te zitten.

Als koster-organist fungeerde in die periode Gaston Coppens, zoon van koster Aloïs Coppens, die te oud voor de dienst was geworden - hij overleed trouwens op 4 november 1943 op 83-jarige leeftijd.

Gaston moest 's avonds toch zorgen voor orgelmuziek bij de vrome liederen die in die maanden elke avond gedurende het "lof" werden gezongen. De kerk werd verlicht met kaarsen, wat in een kerkgebouw niet zo verwonderlijk is. Maar voor het trappen, de blaasbalg moest zijn lucht toch blijven leveren, werd beroep gedaan op de jongens van het 7e studiejaar van de Walderdonkschool. Ik was een van de gelukkigen die door onderpastoor René De Neve (° 1914 - † 1995 - onderpastoor 1942-1948) voor deze slavendienst werd opgeroepen. Voor zover ik mij kan herinneren waren ook Jozef Bracke, Roger De Cock en wellicht ook wel Emiel Cloeckart en Michel David onder mijn lotgenoten. Het was blijkbaar nuttig en voordelig tamelijk dicht bij de kerk te wonen...

Een woord nog over het verdere lot van Gaston Coppens. Wanneer wij boven op het doksaal met hem soms enkele gezangen repeteerden, was het niet uitzonderlijk dat Gaston, als verder niemand in de kerk te bespeuren viel, uitpakte met vrolijke deuntjes die op die plaats eigenlijk minder pasten. Na de bevrijding, in september 1944 of iets daarna, gaf Gaston ook blijk van de algemene uitgelatenheid bij het einde van de bezetting: bij het afsluiten van de hoogmis, toen het volk in

drommen naar buiten stroomde, liet hij zo luid mogelijk een toen populaire melodie weerklinken. Hoewel er natuurlijk geen tekst bij te pas kwam, herkende iedereen toch de sprankelende klanken van: "Clémentine, donnez-moi ton cœur!"... Maar het heeft er alle schijn van dat pastoor Camerman die woorden ook kende en die muzieknoten toch niet zo gepast vond in Gods tempel. Gaston werd voor bewezen diensten bedankt en heeft van dan af zijn geluk elders beproefd.

Anton Van Wilderode

Guy Hoebeke

Een klein berichtje in "Kerk en Leven" meldde dat er te Moerbeke-Waas op zaterdag 28 juni in het woonhuis (Dorpvaart 70) van Anton van Wilderode, wiens echte naam Cyriel Coupé is, een herdenking zou plaats vinden. Hij is een uitstekende dichter, die als geen ander de ziel en de eigenheid van het Waasland in zijn gedichten bezingt en die als het ware met het Waasland vergroeid is en er volledig in opgaat. Een ander aspect van zijn poëzie is de weemoed naar de zorgeloze kindertijd, het onbevangen rondwalen in wat voor hem, als kind, een oneindige wereldmoet geleken hebben en de geborgenheid van het hechte gezinsleven. Daarom wilden we deze gelegenheid tot nadere kennismaking met zijn persoonlijke leefwereld niet laten voorbijgaan. We kenden Anton wel uit zijn boeken, zoals "Daar is maar een land dat mijn land kan zijn", maar deze herdenking was voor ons toch heel bijzonder.

Nu weten we wel dat het werkgebied van onze kring zich beperkt tot Wachtebeke en Winkel, maar de uitstraling van Anton van Wilderode is van die aard, dat we er als buurgemeente wel een woordje mogen aan wijden.

Het **programma** van de herdenking zag er veelbelovend uit:¹

Herdenking Anton van Wilderode

Zaterdag 28 juni 2014

15.00 uur

Literair terras in de tuin van het AvW-huis met de mogelijkheid tot een geleid bezoek aan het huis.

17.00 uur

Bezinnend samenzijn rond het graf van Anton van Wilderode, Drongendreef, Moerbeke.
Toespraak door dichteres Christina Guirlande.

18.00 uur

Eucharistieviering in de Sint-Antoniuskerk van Moerbeke-Waas.
Concelebranten: E.E. H.H. Fernand Bonnaerens, **Raf David**² en Honoré Verhelst.
Homilie door E.H. Verhelst, oud-leerling van van Wilderode.
Tijdens de offerande: uitreiking herinneringsprentje met een onuitgegeven gedicht van Anton van Wilderode.
Zang verzorgd door het parochiekoor van Moerbeke. Organist: Luc De Ridder.
Voordracht: Willy Coppens, Marie-José Menu, Hildegard Coupé en Bettina Fierens.

19.30 uur

Uitreiking van de herdenkingsprijs Anton van Wilderode in het gemeentehuis aan de initiatiefnemers van het project 'Anton van Wilderode. Dichter & Verder 2013' dat georganiseerd werd in de bibliotheek van Sint-Niklaas.
Aansluitend een receptie.

Spijtig genoeg konden we door omstandigheden enkel het eerste deel van het programma bijwonen. Voor wat de rest betreft verwijzen we naar de webstek vermeld in de voetnoot.

Het bezoek aan het huis werd een groot succes. Een vijftigtal geïnteresseerden werd in drie groepjes rondgeleid door **Hildegard Coupé**, nicht van Anton. Overal waren er gekochte en gekregen boeken en beeldjes en schilderijen. In zijn slaapkamer stond, behalve een prachtig oud bed, nog een kast met daarin o.a. 196 schriften met linnen kافت, de dagboeken van Anton. Anton tekende er dag per dag zorgvuldig in op wie hem

¹ Het programma en het grootste gedeelte van het verslag zijn te vinden op internet users.telenet.be/antonvanwilderode. Deze webstek geeft echter nog veel meer informatie i.v.m. de dichter en met activiteiten rond zijn persoon.

² **E.H. Raf David**, is de broer van onze betreunde Cesar. Hij heeft blijkbaar een belangrijke rol gehad in de organisatie van de belangstelling rond Anton. Misschien later meer daarover.

bezocht had, wat hij van wie gekregen had, waar hij naartoe ging, kleefde er krantenknipsels en postkaarten in die familie, vrienden en kennissen hem stuurden, ... Hij gebruikte ze als geheugensteun, omdat het onmogelijk was alles van zijn drukke, veelzijdige leven te onthouden. Hildegard heeft ze volledig doorgenomen en alles genoteerd wat literair relevant was. Ze las enkele korte stukjes voor. In de woonkamer gaf Hildegard uitleg over het gezin en de familie Coupé, over het belang van het woonhuis als literair centrum, over waardevolle stukken in het archief van de dichter, over bepaalde beeldjes en schilderijen, over het afbreken van het ouderlijk huis, over het bestemmen van het woonhuis tot

museum,... Nadien volgde een klim naar de eerste verdieping en overal boeken, boeken, boeken.

In het huis van de dichter was zijn aanwezigheid duidelijk merkbaar; het voelde aan alsof hij elk ogenblik kon binnen komen en een praatje slaan met ons. Het uitzicht vanuit de woonkamer en de eerste verdieping op een stukje Waasland achter het huis, met weiden en bos, rijen knotwilgen en populieren, paarden en koeien... maakte meteen duidelijk waar Antons liefde voor zijn streek haar wortels had.

Na de rondleiding kon men in de tuin luisteren naar gedichten, voorgedragen uit Antons werk en kon men er ook zelf gedichten lezen, die opgesteld waren op een soort schildersezels.

In Antons slaapkamer - 'Uitleg bij de dagboeken.' door Hildegard Coupé

De woonkamer - 'Behangen met kunst'

De tuin - 'Napraten en genieten.'

Het terras - 'Gedichten en tekeningen.'

Het geboortehuis van Anton van Wilderode werd enige tijd geleden afgebroken in opdracht van de eigenaar (de provincie Oost-Vlaanderen). Het woonhuis dat de dichter in 1975 naast zijn ouderlijke woning liet bouwen wacht nog altijd op de museale en literaire functie die het provinciebestuur bij de aankoop ervan (in 2001) als doel voor ogen had. Hildegard Coupé, de dochter van Antons tweelingbroer Filemon, zorgde in opdracht van de provincie voor de inventarisatie van het archief van de dichter en de inboedel van zijn huis.

Een soortgelijke herdenking van de dichter vindt elk jaar op 28 juni, de geboortedag van Cyriel Coupé, plaats in Moerbeke.

Guy Hoebeke

“BOND DER KROOSTRIJKE GEZINNEN”

**Opricht te Wachtebeke ten jare 1922
Viering van het 30-jarig bestaan in 1952.**

- Ter gelegenheid van deze viering werd een delegatie van deze Bond ten gemeentehuize ontvangen.

Op de foto zien we :

- Zittend van links naar rechts:
- Emerence Dhert - onbekende dame - Burgemeester Oktaaf Scheire - Pastoor Julien Perquy - Schepen Arthur Bracke - en nog een drietal tot vandaag nog onbekende dames.
- 1e rij, staande achter de zittenden:
- Onbekende dame - Arthur Verswalm - zijn echtgenote Lisa - onbekende man - Irma Creve (echtgenote Gustaaf Celie).
- 2e rij, staande:
- Twee onbekende mannen - Gemeentesecretaris Achiël Buysse - Jules De Caluwé - onbekende man - Gustaaf Celie - onbekende man - onbekende dame - onbekende man - onbekende dame - onbekende man (met bolhoed en vlag) - Victor Désiré (meesterken) Acke, secretaris van de plaatselijke bond - onbekende dame - onbekende man - Petrus Staelens (met vlag).
- In het deurgat:
- Jos. (meester) Dewaele - Robert (meester) Casneuf - Victor David.

Het is duidelijk dat we ieder van onze lezers die ons de namen van één of meerdere zogenaamde “onbekenden” zou doorgeven, zeer dankbaar zouden zijn.

Wies Creve

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris – Redactie	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilair1vanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Museum	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 00496 46 51 15

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».